

Dys. 133.

Philos. Theses. 200.

Collegii Soc. Jesu Monachii 1724

C R I S I S

PHILOSOPHICA

super

**HODIERNA
PHILOSOPHIA**

A

P. JACOBO SPRENG S. J.

Philosophiæ Professore

Disputationi publicæ data
defendente

Ornato & Perdocto Domino
NICOLAO JOSEPHO STAPFFER

Bremgartensi Helvetio

*Metaphysicæ, ac Theologiæ Moralis Stu-
dio*

In celebri Friburgensi Helvetiorum
Lyceo.

Cum facultate Superiorum

Mense Julio M. DCC XV.

Typis Innoc. Theod. Hautt.

Collection 20. 18. 1774

0

Bayerische
Staatsbibliothek
München

ADMODUM REVERENDIS
EXIMIIIS,

A C

CLARISSIMIS VIRIS
DOMINIS DOMINIS
NICOLAO
STAPFFER

*Venerabilis Capituli Tugio-
Bremgartensis Sextario meritif-
simo, & Parocho in Ober-Wyhl
Vigilantissimo.*

NEC NON
FRANCISCO
BALTHASARI
BURGISSER

*Insignis Collegiatæ Ecclesiæ
Zurzachiensis ad Divam Ve-
renam Organædo dignissimo.*

Mœcenatibus, Patronisque
meis æternis obsequiis summe
OBSERVANDIS.

UEM inscriptum
Nomini vestro li-
bellum intuemini,
Mæcenates mihi
summè observandi, eum pe-
renne obstrictissimi animi
mei dudum esse Mnemosy-
non volui; neque enim ne-
cessarium erat vel deliberare
multum, vel circumspicere,
cuiusnam Patroni fortunatis
auspiciis, atque præsidio mu-
nitus publici certaminis ale-
am subirem. Nullum mihi
tam optabile visum est, quàm
vestrum Patrocinium, quod
unum ut maximè ambirem,
multæ mihi fuere rationes,
quas universas coràm recen-
sere

fere nimis prolixi foret im-
pendii. Ipsa sanguinis pro-
pinqvitas prima recordatione
vestri præ aliis admonere me
debuit, ne longè peterem,
quam domi reperire possem,
tutelam. Benevolentia verò
singularis, qua me velut fili-
um amantissimè complecti-
mini, tot mihi comperta est
argumentis, ut nusquam præ-
sidium fidum magis & tutum,
quàm apud vos expectare
potuerim. Offero proinde
laborum meorum primos
hósce fructus, quos laudis
vestræ, ac doctrinæ æmulo,
& ad omnia obsequentissimo
Nepoti triennium in Philoso-
phia

phia exactū procreavit. Fidei,
ac voluntatis erga vos meæ
pignus sit iste libellus, quem
dum ad manus vestras reve-
renter porrigo, simul demissè
rogo, ut qua beneficentia, &
humanissima dignatione me
fovistis adhuc, eadem dein-
ceps frui perpetuò finatis.

Admod. Rever. Exim.

ac Clarissi. Dominat. Vestr.

Nepos obsequentissimus

NICOLAUS JOSEPH. STAPEER.

INDEX.

DIALOGUS PRIMUS.

An detur Scientia in humanis?

Judicium Montani super scientia hu-
mana. Fol. 6.

Opinio Anonymi Britanni super incer-
titudine scientiarum. 7.

Utrum Pascalis neget homini omnem
scientiam? 9.

Principia Cartesianorum scepticis pro-
pria. 12.

Berkleyus Brytannus mundum annihi-
lat. 15.

Quam Creationem mundi admittat
Berkleyus? 20.

Argumenta adversus Pyrrhonismū. 22.

DIALOGUS SECUNDUS.

*An Plato in Philosophia Aristoteli
præhabendus?*

AN præstet doctrinam scholasticam
per Dialogos tradere? 30.

Or-

Orpheus, Homerus, Hesiodus Philo- sophi.	33.
Nomen Philosophiæ per Pythagoram natum.	35.
Hujus Philosophia symbolica sub my- sterio numerorum	38.
Item Philosophia Sinensium.	41.
Cartesiani ex parte Platonici.	45.
Cur scholas publicas occupet Stagy- rita, misso Platone?	52.
Impostura de Trinitate Platonica in fi- dei dogma recepta.	54.
Refellitur à P. Balto S. J.	55.
Origenes, & Tertullianus per Philoso- phiam Platonis lapsi.	56.

DIALOGUS TERTIUS.

*Quis veterum sensus de Deo? Quæ-
nam demonstrationes Dei legi-
timæ?*

Aristotelis atque Platonis circa Deum
errores.

An Deus Aristoteli sit providus?

Campanæ in Luna conspectæ à docta
quadam femina.

Ac-

Accuratissima descriptio Reipublicæ
hominum cœlestium per Christia-
num Hugenum. 66.

Joannes Wilkins modum inquit ad
has terras cœlestes penetrandi. 68.

Tolandus Deum à mundo nihil distin-
guit. 70.

Ambigua propositio Patris Malebran-
che de Deo. 71.

Levissima demonstratio existentia
Dei. 72.

Excutiuntur demonstrationes Dei
Cartesianæ. 75.

Aliæ demonstrationes Dei Metaphysi-
cæ. 93.

Crisis Auctoris Anonymi super inge-
nio Germanorum. 98.

Demonstrationes Dei Ordinariæ opti-
mæ. 103.

DIALOGUS QUARTUS.

Impugnatur systema Cartesij

AN scientiæ severiores tradendæ lin-
guâ vernacula? III.

Opinio Pascalis super motu corpo-
rum. IIII.

quem

Quem motum corporum Cartesius ad-
struat? 119.

Logica, seu, Ars cogitandi explodit defi-
nitionem Aristoteleam naturæ. 117.

Crisis Auctoris Britannii super hac *Arte*
cogitandi. 121.

Quales Cartesio sint motus spontanei
brutorum? 122.

An Virtutes morales consistant forma-
liter in motu musculorum? 127.

Quem usum rationis Lockeus attri-
buat brutis? 131.

Argumentum pro sensu, & cognitio-
ne brutorum. 132.

Opinio animam in actuali cognitione
constituens jam olim Parisijs pro-
scripta. 133.

Nova demonstratio Patris Lamy, a-
nimam semper actu cogitare. 135.

An Bajeleus ritè ex Cartesio inferat, vo-
luntatem nihil agere? 137.

P. Lamy statuit voluntatem pro objec-
to Logicæ Cartesianæ. 139.

Ex quo principio libertatem indiffe-
rentiæ negent Jansenistæ? 142.

Cur Jansenistæ ut plurimum Cartesia-
ni? 143.

Refellitur opinio D. Cally super My-
sterio Eucharistiæ. 145.

DIALOGUS QUINTUS.

*Comparatur Philosophia Gassendi
cum Aristotelea.*

Quid Philosophia antiqua Neoteri-
cæ debeat? 154.

Varia acceptio Atomorum. 157.

An Gassendus de studio novitatis sit
reus? 159.

Recens opinio negans moriendi neces-
sitatem in homine. 161.

Hypothesis imaginaria Hartsockeri. 164.

Raffiels du Vigier omnes homines facit
Adamo coævus. 170.

Inanitas libri, cui titulus: *accidentia
profigata, species instaurata.* 174.

DIALOGUS SEXTUS.

*Quantum Empedocles à Stagyrita
dissenserit.*

Systemata elementaria diversa. 176.

Chambonus Medicus solam aquam
statuit pro materia prima. 177.

Tentamen P. Honorati Fabri Empe-
doclem cum Aristotele uniendi. 180.

Quam

Quàm probabilis sit opinio ejusdem
P. Honorati Fabri circa prætenſum
Système Peripateticum græcum. 181
Quinam interpretes Ariſtotelem latini-
tate donârint? 187
An in Philoſophia præſtet in ullius
verba jurare? 193.

DIALOGUS SEPTIMUS.

*Diluuntur criminationes adverſus
Ariſtotelem, & Peripateticos.*

NOnnulla particularia de vita Ari-
ſtotelis. 198.
An Ariſtoteles obſcurus? 199.
Calumnia Samuelis Werenfels adver-
ſus Eccleſiam Romanam ex obſcu-
ritate Ariſtotelis petita. 200
Arti cogitandi privatio ceu principium
corporis naturalis deridiculo eſt. 202
An meritò arguantur Peripatetici ex in-
anitate quaſtionum? 205.
Crisis Anonymi in Magiſtros propriam
Philoſophiam dictantes. 207

An

An certus Auctor in Philosophia præ-
legendus? 210.

An carpenda consuetudo dispu-
tandi? 212.

Totius opusculi brevis epilogus. 215.

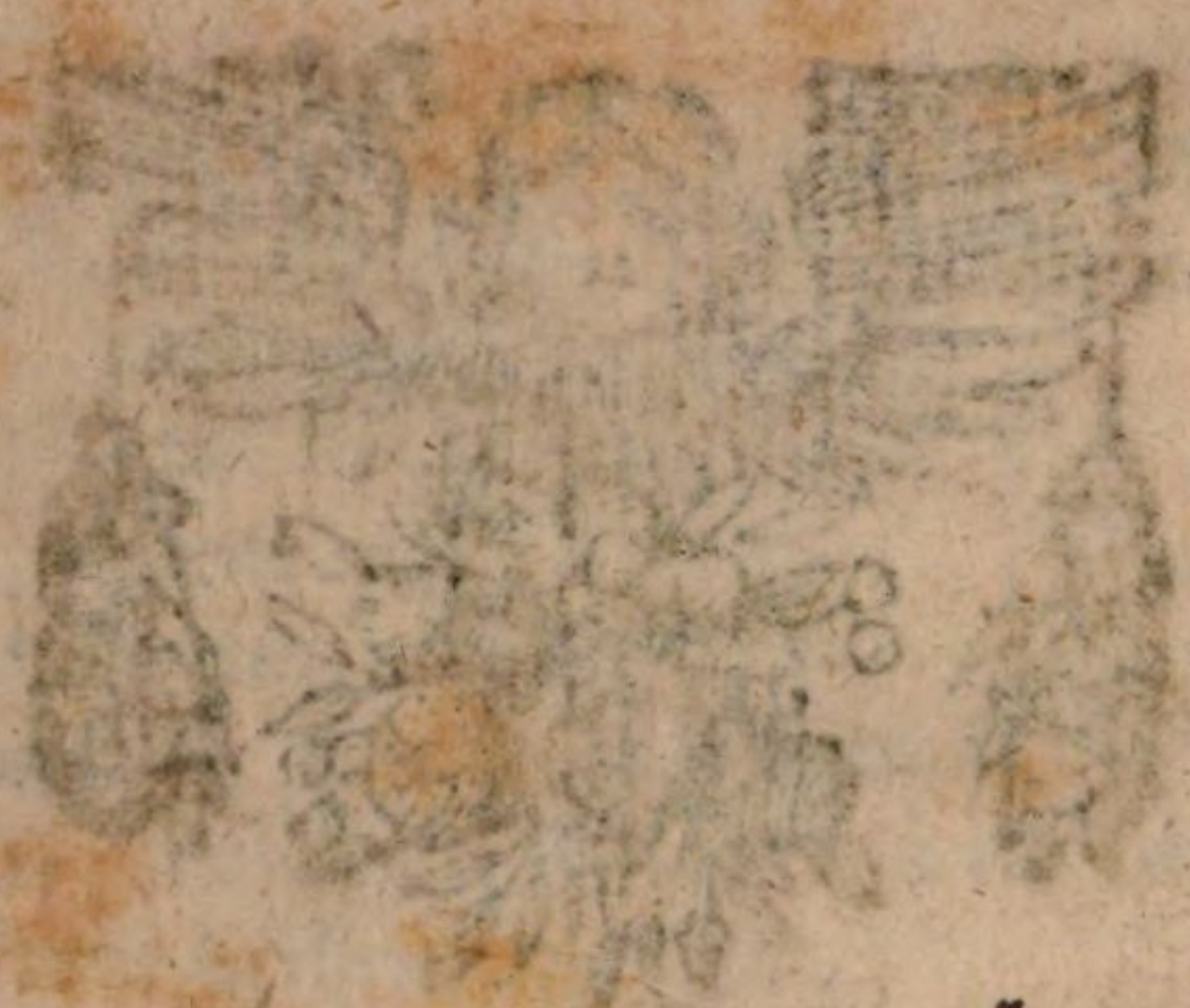
F I N I S.

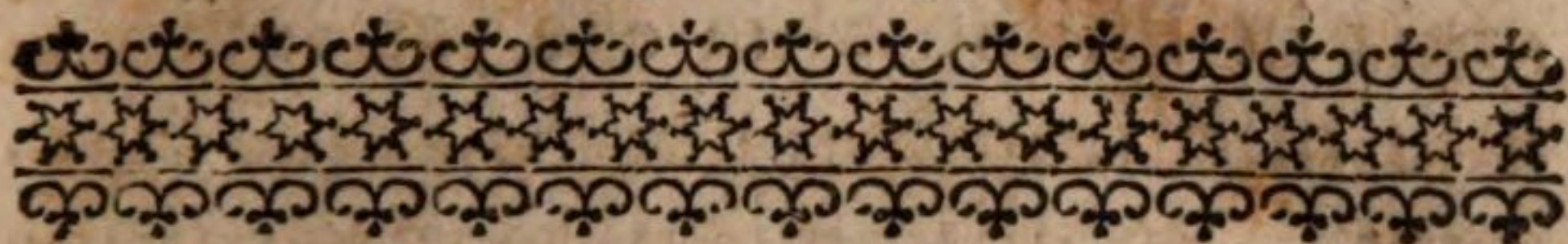

ID-

An Act for the better regulation of the
Trade of the Colonies
in the West Indies
and for the more effectual
prosecution of the same

IN THE
SEVENTH YEAR OF THE REIGN OF
GEORGE THE THIRD

IDEA OPUSCULI.

D quod olim Galba
monuit Pisonem, *Ta-*
cit l. 1. hunc imperatu-
rum esse hominibus, qui
nec totam servitutem,

nec totam libertatem pati possent, ve-
rius in regno Philosophiæ nostra ætate
Aristoteli dixeris. Regnavit hic per
plura sæcula non absque æmulo dun-
taxat, sed & absque rebelli. At lap-
sum sæculum Philosophos tulit effre-
natè ingeniosos. Unde Cartesius,
Gassendus, Copernicus, complures
alii Aristoteli palam rebelles fuere.
Cæterum excussa servitute nec liberta-
tem pati potuere, quando eadem abusi-
minus reverentes subinde videbantur
ipsum Divinæ Religionis Sacrarium
temerare, causati, libertatem consci-
entia

entia in Philosophia esse jus inviolabile inter homines liberos, atque ingenuos. Et quamquam hinc vetustatis auctoritas sit Palladium illud invictum, quo nihil potentius ad obsequium populorum eblandiendum, inde verò novitates sint velut advenæ, & peregrini, quos admiratione magis, quàm benevolentia prosequimur, prout argutè Cancellarius Bachonius; factum tamen, ut, sicuti modus vestium & morum, ita & doctrinæ novus invaluerit. Nimirum, cum plures initio ducerentur voluptate quadam, famæque novitatis, idque verum putarent, quod verum optarent, id est, domi suæ procreatum, tum ubi gloriam illā, & delectationem ex inventa rei novitate senserunt, illam removere fuit asperrimum, atque id, quo tanquam auro se se opulentos iactabant, vilem veluti scoriam abicere.

Divisum ergo stagyritæ imperium; & utut in meliore Germania, Latio, atque Hispaniis regnet etiamnum, Britan-

tannorum tamen, Belgarum, Franco-
rumque pars magna non jugum dun-
taxat, sed & reverentiam ejus deposuit.
Adeò plurimorum Neotericorum ju-
dicio Aristoteles, ejusdemque sectato-
res fere non sunt, nisi nugivenduli, li-
tigatores captiosi, magnique buccina-
tores logorum. Philosophia Colle-
giorum verissimum nugamentum nihil
servit, nisi ad destruendum ingenium,
illudque implendum ideis inanibus at-
que confusis. Cartesius solus Philo-
sophus in mundo; cæteri omnes præ
illo velut infantes deridiculo sunt, &
aspernabiles.

Movit hæc dica Philosophorum par
nobile, qui pluribus Annis superioris
Germaniæ collegia triverant, & rario-
re nobilium exemplo potius in palla-
dis togatæ, quàm armatæ palæstra tum
nobilitatis auctoramentum, tum quam-
dam in humanis partē beatitatis quæsi-
verūt. Hi ut primùm Rastadij supremi
Europæ Principes quiete reddita ditio-
nes suas advenis aperuere, id suscepe-
runt

Confilij , ut alter quidem Britanniam
Belgiúmque , alter verò Gallias pete-
ret ; ubi illud cum primis curarent , ut
quidquid aut recentium super Philo-
sophia librorum , aut Philosophicæ
eruditionis in publicis , privatisque
congressibus colligere , datum fuisset ,
id facerent strenuè , collaturi subinde ,
atque examinaturi , cuinam causa, reg-
nùmque Philosophiæ , an Stagyritæ, an
Cartesio , aliive competitori esset ad-
judicandum ; quænam demum perpen-
sis omnibus Philosophia reliquis seu
per sectam , seu per methodum diver-
sis esset præstantior. Neque id cecidit
improsperè. Redièrè nuper è provin-
ciis exteris , novissimis quibusque li-
bris Philosophicis , nec non à præ-
cipuis ejusdem Philosophiæ Magistris
instructi, mutuóque consensu decreve-
runt per plusculos dies conferre simul,
atque animo indifferente , neutrique
parti iniquo indagare , quodnam de-
mum systema in Philosophia antese-
rendum? quænam ratio philosophandi
opti-

optima? an ea, quæ à Neotericis ob-
truduntur, sint meliora antiquis? an eo
ipso, quia antiqua, sint etiam anti-
quanda? an contrà non solùm reti-
nendus Aristoteles, sed & methodus
eundem explicandi in Hispania, Ger-
mania, atque Italia recepta.

DIALOGUS PRIMUS.

P T R R H O.

ERgo die statuta Eugenius è Galliis
redux sophronium, qui Britanniam,
ac Belgiũ lustrârat, ita alloquitur: Ne-
gotium tractamus dignum studiis no-
stris, sophroni, litem adeò ferventem
inter partes adversas excutere vacat.
Ad manum sunt instrumenta, tabulæ,
documenta propriis impensis nostris
operosè comparata. Accusatur Peri-
patus; Neoterici actores sunt. Discu-
tiamus hanc causam; & quoniam pri-
vatos inter parietes licet citra arrogan-
tiæ notam, etiam in foro nostro judi-
ces simus. In re ancipiti, reponit so-

phronius, videtur ordine agendum. Examinandum primò existimo, an uspiam detur vera aliqua Philosophia? an ulla scientia? Adeò enim certitudinem omnem scientiæ hodie extenuant non nulli, ut ipse propemodum ambigam, an Philosophia sit ens reale, an verò rationis, atque fictitium. In præfente ergo dialogo agemus, pro-ut condiximus nuper, an cum Pyrrhone, an cum Dogmaticis sentien-
dum.

Complures jam libri circa incertitudinem scientiarum fuere versati. Ut enim taceam tractatum Pici Mirandulani, præcipuè Philosophiam Aristotelis aggressi, qui jam non magni est nominis, etiam Montanus, paradoxum illud, atque exorbitans ingenium pro stabiliendo Pyrrhonismo, & infirmanda certitudine ac evidentia volumen edidit, is ipse, qui alibi tam seriò fide-ribus animam, atque discursum tribuit, ceu directoribus inclinationum nostrarum. Neque illud duntaxat :
bestias

bestias quoque , & nominatim volucres locutionis prærogativa donat : & ecce ! quanto ex fundamento : ethnicj ex avium volatu captabant auguria. Atqui hoc euidenter fieri non poterat absque earum locutione , atque discursu , ergo aves loquuntur , atque discunt. Argumentum demonstrativum ab homine sceptico ! supponere enim videtur , auguria illa fuisse sana , ac rectæ rationi conformia. Ita auctor cætera inter suos celebris , magnique ingenij tam seriò proponit insanias adeò cassas ; cùm tamen professus doceat , nihil certum , omnia dubia esse. Nimirum non dubitavit confictas prærogativas bestijs adstruere , ut veram gloriam naturæ humanæ destrueret.

Sed ecce ! novum * tractatum super incertitudine scientiarum anglicè primum , tum Anno lapso in Gallicum idioma conversum. Iste universas scientias aggreditur. Ego ad propositum nostrum

A 4

nostrum

* *Traité de l'incertitude des sciences traduit de l'anglois à Paris, 1714.*

nostrum ea duntaxat accuratius legi,
quæ Philosophiæ imponit. Dialecti-
ca ipsi est argumentum infirmitatis
nostræ rationis; neque nos isthoc imus
inficias; sed simul est ejusdem aucta-
rium.

Phyficam multò magis extenuat.
Quantumvis Phyfica, inquit, præ se
habeat materiam sensibilem, atque,
ut ita dicamus, palpabilem; nihilo mi-
nus dum volumus penitiores ejusdem
recessus scrutari, è sensibus nostris ela-
bitur: ut adeò Physicorum labor in
sola admiratione terminetur, atque in
divina sapientia adoranda.

Quàm ergo improvidè laborârunt
adhuc Phyfici omnes, qui in Phyficæ
caligine venati vulpanferem post tot
discursus, post tam solertem experi-
mentorum indaginem non jam Physi-
cas veritates, sed solas ignorationis te-
nebras palpare didicerunt. Verùm
nec mitius suffragium super Metaphy-
fica tulit, ceu quæ à subtilioribus Phi-
losophis impeditissimo labore tandem
in

in Labyrinthum sit versa. Quam quidem in rem testimonium Avicennæ adducit, qui, ubi quadragies Metaphysicam Aristotelis legisset, ut eandem universam etiam memoriâ esset complexus, fateri tamen fuisset compulsus, se nihil scire. Tanto testimonio quis fidem deneget? è lectione quatuordecim librorum quadragies repetita nihil didicit Arabs tanti acuminis! imò *aliquid* didicit, dum didicit *nihilum* ab *ente* distinguere. Interea mirum foret, si Avicenna è lectione Aristotelis tanti scepticorū Antagonistæ scepticusevasisset.

Secta scepticorum, ait Eugenius, non est secta hominum ita sentientiū, prout dicunt, sed est secta mendacium. Super hac & ego multa intellexi in Galliis. Et en librum * pascalis. Famosi illius Pascalis, quærit alter, sub Montalti nomine auctoris litterarum Provincialium adversus Patres Socie-

A 5

ta-

* *Pensée de M. pascal.*

tatis ? hujus ipsius , docet Eugenius. Cæterum hoc opusculum posthumum est , continetque conceptus ingeniosos Pascalis nullo licet ordine ab amicis ejus collectos , qui censuere , nihil eorum interire debere , quod à tam pretioso sibi capite foret inventum. Potens Jansenistarum factio , subdit sophronius , quas non turbas ciet in Belgio ! quæ non machinamenta struit Quesnelus inter Batavos. Hunc Amstelodami cum essem , ipse conveni nuper , cupiditate ductus videndi famosissimum hoc caput Jansenistarum ; at ferre non potui insanas criminationes in sedem Christi Vicariam , quas exulcerati intemperie pectoris lingua blasphemata evomuit ; quamquam ille importunè , ubi intellexit , me teutonem esse , reflexiones suas in novum testamentum , & quidem gratis mihi obtruderet , in patriam deportandas. Sed quid tu de tuo Pascale?

Pascalis in hoc opusculo , pergit alter , ut ut Montanum impugnet , ut
scep-

scepticum , ipſus tamen à ſecta hac non videtur alienus ; cùm tueatur , dari poſſe errorem univerſalem in rerum naturalium cognitione , qui liget intellectum humanum. Admittere errorem univerſalem in cognitione naturæ ſcepticis haudquaquam adverſum eſt, niſi multùm me fallo. *Tit. 21.* velut indubitatum univerſè affirmat, ſi quem urgeas in quacunque demum veritate comprobanda , fore , ut nihil conveniens poſſit in medium afferre, vanùmque futurum , quidquid in firmamentum attulerit. An fortè aliud ſcepticj docent ? Sed multò apertiùs loquitur *Tit. 31.* Nota diſcurſum : pars nequit totum cognoscere , inquit , nec homo mundum. Fac autem , conetur eas ſaltem partes mundi cognoscere, quibuſcum proportionem habet. At partes mundi univerſæ eam habent relationem, mutuàmque connexionem, ut planè exiſtimem impoſſibile eſſe cognoscere unam ſeu ſine altera , ſeu ſine toto. An non autem inde conſecta

sectaneum est, hominem hoc ipso nihil cognoscere? quidquid enim in natura cognosceret, pars utique foret universi. At nec pars universi sine universo, nec universum à parte cognosci potest juxta Philosophiam Pascalis. Quodnam autem hoc monstrum? rogat sophronius, dum Montanum ut scepticum simul impugnat, simul omnem scientiam humanam evertit? Non nōsti genium hominis, monet Eugenius. Fuit Pascalis eorum ex numero, qui Philosophiam veterem ad edomandam esuriem gloriæ, cui impensissimè inhiant, ferculum fatuum rati, acuti quidem, at effrenis ingenij fructum, gloriam dico, & famam, decerpunt etiam noxio, ac venenato ex stipite, atque scientiam ostentant, si ita libido ferat, in ipsa destructione scientiæ.

Cæterum si pascalem legas, principia in eo Philosophiæ Cartesianæ deteges. Multa etiam Cartesio cum scepticis Communia. Notum est celebre ejus-

eiusdem axioma, de rebus omnibus esse dubitandum, de ijs quoque, quæ nobis lumine naturali per se nota sunt, ne demptis quidem theorematibus mathematicis, nec ijs quoque principiis, quibus illa nituntur; puta isto: *totum est maioris sui parte.* Quanta Philosophi prudentia, omnia tuta habere suspecta! potest, juxta Cartesium, Deus efficere, ut duo, & tria non sint quinque, ut quadratū non habeat quatuor latera; verbo, potest mutare rerum essentias. Quid gloriosius Deo adstrui potest? Mirum autem, quòd adeò Pyrrhonismo faveant celebres isti Philosophi; cū Pyrrhonismus Philosophia sit omnium facillima, nullius indaginis, aut artis. Quid enim facilius, quàm de rebus universis dubitare? hanc tamen venerantur, prædicant, sequuntur. Ita, cū Parisiis frequentius Dominos hosce inviserem, admissione primò non facillima, illud velut domesticum principium ab ijs assiduò intellexi, in Philosophia non nihil

nihil nos scepticos esse debere , atque agnoscere arctos humani ingenij limites , multamque infirmitatem. Atque ego nonnunquam dissimulare non potui , quin illis reponerem , principium hoc non parum derogare suo systemati , id quod adversus Aristotelis nugas aperte demonstrarent ; quemadmodum enim de alijs omnibus , ita & de hoc esse dubitandum. Quamquam non placuerit hominibus delicatissimi sensus ea libertas hominis exteri. Sed audi propositionem scepticis dignam, quam non jam joco , ut primò opinabar, sed seriò mihi sæpius proposuere ; videlicet nos certos non esse, quòd corpore constemus, multò verò magis incertos esse de existentia aliorum corporum. Multum obstupuit socius ad hoc paradoxum , ceu monstrum procreatum ex terra cæteroquin cultissima. Opinio hæc, pergit Eugenius , plurimum debet patri Malebranche ex Oratorio , qui & ipse magnam partem est Cartesii sectator, quamquam à Magistro
non

non nunquam etiam discedat.

Opportunè mones, ait Sophronius. Berkleyus * Britañus, cujus librum hic vides ante biennium editum, in hoc patrem Malebranche sectatur, imò præcedit. Auctor hic principia sectæ suæ promovet ultra omnem sensum communem. Sed hoc proprium magnis ingeniis, feliciter audere. Corrigit ergo persuasionem universi generis humani, dum totus est in eo commonstrando, nullum omnino dari corpus, nullam materiam, nec nisi solos spiritus in natura existere. Id enim vero novum mihi, dicit Eugenius. Examinemus sententiam inauditam adhuc. Næ miseri nos Phisici sumus, si tota natura sensibilis, ceu objectum nostrum, aut in spiritum, aut in nihilum abiit. Sed iocatur fortè, luditque Berkleyus; cæteroquin tot numerat adversarios, quot homines, imò quot corpora. Imò seriò loquitur, affirmat

foci-

* *Traité des Principes de la connoissance de l'homme, &c.*

focius. Intellige systema novissimum
viri multum aestimati inter Britannos.
Quotquot nos nobis videmur intueri
homines, non sunt nisi simplicissimi
& puri spiritus. Ecce, quam spiritualis
substantia sit homo juxta Berkleyum.
Hi ergo spiritus sunt totidem indivi-
dua, quæ facultatem habeant recipi-
endi ideas volendi, atque agendi con-
formiter ad proprias ideas, suamque
voluntatem. Quidquid ergo nobis
imaginamur, quidquid nobis videmur
intueri, audire, vel tangere, non sunt
nisi ideæ ab alio spiritu, id est, homine,
nobis impressæ. Quæ quidem ideæ
extra nos nullam existentiam habeant,
cessentque simul ac cessas eas sentire.
Quid mirabilius? exclamat alter; cre-
dideram ego, quidquid novitatis, atque
admirabilitatis in Philosophia excogi-
tatum adhuc fuisset, totum me intel-
lexisse in galliis; at Berkleyus novitate
superat universos.

Mense Decembri, pergit sophronius
eius.

ejudem anni 1713. idem Auctor * dialogos edidit Londini, in quibus docet, mundum materiale non esse, nisi mundum intelligibilem, non dari mundum materiale. Itane præcessit ducem, interruptit loquentem socius, patrem Malebranche, qui in duodecim libris * de secretis divinæ sapientiæ, paradoxum systema de mundo intelligibili complexus est, cujus vestigia quædam ex ipsa Philosophia Platonis venatum se autumat. Docet is quidem, quemadmodum corpus nostrum habitat in mundo materiali, dari quoque mundum intelligibilem pro nostro intellectu; additque, mundum materiale, quem putamus nos intueri, realiter quidem invisibilem esse, non tamen universè cum Berkleyo negat, eum existere; cæterum mundum intelligibilem eum demum esse, quem nos contemblemur, admiremur, sentiamus.

Ita

* *Three dialogues betwix Hylas, and Philonous.*

* *Les secrets de la sagesse divine selon les Egyptiens.*

Itaque P. Malebranche non tantum lumen è meditationibus suis haufit, quantum Berkleyus ejusdem feñtor. nullum corpus exiftit, non datur mundus materialis, non exiftit, nifi mundus intelligibilis; hoc enimvero paradoxum eft, hoc novum fyftema, quod bono Aristoteli, quantumcunque celebres ejus ftudium, atque ingenium, nunquam venit in mentem.

Sed perge; quo firmamento nititur Berkleyus ad thefin fuam ftabiliendam? duplici præcipuè, docet fophronius, in principiis Cartelii, & patris Malebranche fundato. Alterum eft, mundum non poffe effe extenfum. Quid enim? extenfio non magis exiftit, quàm qualitates fenfibles. Atqui iftæ aliud non funt, nifi idea noftri intellectûs, nec habent extra intellectum ullum effe reale. Ergo nec extenfio. Maiorem propofitionem ægrè ſibi patitur negari: minor à non paucis Cartefianis recepta eft; ad Argumentum autem pro qualitatibus realibus è Myfterio Evchariftiæ petitum Berkleyus facilè refpondet.

Conclusio autem in forma est. Quo-
modo ad Principia Cartesii melius dis-
curreret Berkleyus? indefinitum enim
Cartesii, id quod aliis spatium imagi-
narium est, non est sensibile. Quare
aliqua saltem extensio non est nisi in-
telligibilis. Alterum Fundamentū Ber-
kleyi hoc est: corpora non videntur,
nisi in Deo: ergo frustra existunt extra
Deum. Antecedens iterum est patris
Malebranche. Consequentia funda-
tur in notissimo principio, entia sine
necessitate multiplicanda non esse.

Obstupefco ad tuam Philosophiam,
exclamat Eugenius, ceterum ca-
vendum, ne in primo statim
congressu Profundiora Philosophiæ
adyta ingrediamur; cū hodie Pyrr-
honismum duntaxat examinemus, ac
de Cartesio, vel aliis jam non agamus,
nisi in quantum scepticis favere viden-
tur. Interea Berkleyus expeditissimum
habet systema; universa enim Physica
ejusdem non consistit, nisi in expli-
candis ideis entis materialis, id quod
non detur in rerum natura. Porro u-

num adhuc quærere libet. Quid ergo Berkleyo est creatio mundi? quid produxit Deus, dum *in principio creavit cælum, & terram?* Gen. I. responsio in promptu est, ait alter; non est tam hebes Berkleyus, ut objectionem hanc non ipse prospexerit, & expeditissime solverit. Dicit ergo, creationem mundi aliud non esse, nisi divinum decretum intellectui humano ideas corporeas imprimendi. Ecce! quàm singularem fructum Berkleyus tulerit meditationum suarum, & attentionis ad rationem universalem! risum continere non potuit Eugenius ad expeditam hanc sacræ paginæ expositionem. *Creavit Deus Cælum & terram*, in germano ac literalis sensu id dicit: *Decrevit imprimere spiritibus ideas corporum.* Valeant ergo, quot quot adhuc sacras litteras exposuerunt. Et si famosissimæ reflexiones in Evangelia patris Quesneli hodie in omnium ore versantur, crediderim ego, Berkleyum in expositione libri Geneseos palmam omni competitori certo præ

prærepturum, quando vel in primis ejusdem verbis exponendis tantam suscitatur admirationem. Quam verò stupenda est vis ! quantum sacramentum harum idearum, in quarum notitia universa continentur ! Verùm loquamur seriò, ait sophronius : neque enim ad jocum isthæc commentatus est inter suos celebris auctor, & fortè aliud propositum non habuit, quàm ut omnia incerta, omnia dubia ostenderet, quæcunque adhuc certâ scientia teneri credidimus : fortè non nisi Pyrrhonismum per hæc stabilire intendit.

Et nos quas partes amplectitur ? numquid & nos juvat scepticos esse ? parcemus labori alias porro sectas excutiendi, si simus Montani, Patris Malebranche, aut Berkleyi discipuli. Ego verò, ait Eugenius, si omnes alias sectas admitterem, scepticis tamen nunquam accederem. Philosophus sum, isque liber, nec nisi convincenti rationi venalis ; hanc autem id hominum genus
NON

non affert ; secus enim eò ipsò sceptici esse desinerent. Cur autem conjecturis potius credam ipsorum , quàm meo , hominùmque omnium sensui ?

Omnia incerta clamat Montanus : neque tamen ipsi Montano dubium esse potest , Montanum impium non nunquam in scriptis suis , aut certè incautissimum fuisse.

Pascalis admittit , dari posse errorem universalem in ordine naturæ , nec refragabitur etiam plures admittere. Unde de omnibus licebit ambigere , de ipsis etiam primis principiis , ne quidem eo excepto , quidlibet esse , vel non esse , id quod actu in dubium trahunt non nulli Cartesij asseclæ. Multò magis cum P. Malebranche dubitabis , an Corpus habeas , & cum Berkleyo negabis omnino omnia corpora , totumque mundum aspectabilem. Ergo admittunt universalem omnium sensuum , eumque perpetuum errorem , quorum tamen ministerio via ad omnem scientiam aperienda. At sensus
circa

circa proprium sensibile falli non potest. An non enim sensibilia propria se habent ad sensum, uti intelligibilia ad intellectum? quemadmodum ergo intellectus perfectè potest operari circa intelligibilia, puta circa prima principia, ita & sensus circa sensibilia saltem propria. Deinde, utique omnis potentia naturalis positis omnibus ad agendum requisitis rectè semper operatur; neque enim alium in finem concessus est nobis à natura sensus, nisi ut ejus beneficio eliciantur cognitiones veræ, siquidem natura de se, id quod bonum est, ac perfectum, semper intendit. Sed fac, sensus quandoque errare, atque cognitionem intellectûs à ministerio sensuum originem ducere, an non intellectus corrigit sensum, seseque elevat ad cognoscendas veritates æternas, immutabiles, detegendo necessariam connexionem prædicati cum subjecto?

Non displicet mihi discursus tuus, ait alter; argumenta affers, quibus
scho-

scholæ scepticos impetunt. At animum advertes, quibuscum adversariis in aciem prodeas, errorem perpetuum sensuum refellis paritate ex intellectu desumpta. Quemadmodum, inquis, intellectus ritè potest operari circa intelligibilia, ceu circa proprium suum objectum, ita & sensus circa suum. Siquidem adversus Cartesium agas, vix vim habet hæc paritas; quoniam neque intellectus ullam veritatem certò venari potest præter has duas: *Ego cogito. Ergo existo. Habeo ideam Dei. Ergo datur Deus.* Has binas demonstrationes si tollas, nihil porro Cartesio certum, ne quidem prima principia: omnia dubia. Si verò Berkleyo opponas, sensus circa sensibile proprium errare non posse, idem ipsi hæc propositio sonat, ac: Argus quispiã centoculus meliùs videt mundos centenos, quàm homo binoculus, nimirum propositio hæc ei est de subiecto non supponente. Non datur sensus, non datur corpus sensibile. Antiqua sunt arma hæc, & antiquata ad-

adversus scepticos hodiernos, non secus, atque si umbone, funda, aut pharetra cum hoste velis congregi, bombardis, novisque telis instructo.

Animum ad replicam erexit Eugenius: seu novos, inquit, seu antiquos mihi hostes sternendos opponas, universè adversus scepticos ita discurre. Horrent hi athei nomen, verbo saltem Deum fatentur. Iam verò si principia, quæ universo generi humano lumine naturæ nota semper sunt visa, erronea, & falsa sunt: ergo natura, hoc est, alio nomine Deus lumen deceptorium universale omni homini indidit. Quid ergo indubium denique erit homini? ipsa principia moralia practicè directiva vitæ honestæ eruntne certiora? an non de iisdem idem dubio locus, an non fortè ideo homo vivat honestè, quia decipitur? an non principium vitæ ad leges honesti formandæ sit merum mendacium? an non perpetuò nos ludat impostor Deus? num certiora erunt Berkleyo, quæ fides divina

proponit? an qui in natura propè universè nos decipit Deus, fide dignior erit in iis, quæ nec sensus, nec ratio penetrat? Ecce funestas sequelas è Pyrrhonismo, quomodo unà cum regula veritatis simul è medio tollat regulam omnem honestatis, in quibus ceu binis cardinibus res omnis humana vertitur. Protegat autem me optimus Deus à tali pessimo Deo scepticorum. Et problema sit, quisnam Deo infensior, atque iniquior sit, num Machiavellus quispiam, qui Deo sublato necessitatem mendacii adstruit ad vivendum honestè ortam ab ipsa inanimi natura, an verò illi, qui Deo quidem attribuunt mentem, ac voluntatem, sed deceptoriam, fallacem, fide indignam, atque universæ creaturæ indignissimè illudentem.

Ferventer peroras, ait sophronius. Et ecce! in tuam concedo sententiam. Datur ergo aliqua scientia; verax est natura; habemus oculos, aures, & manus, quidquid contrà moliatur Berkleyus

kleyus ; cùm nemo omnes, neminem omnes fefellerint unquam, ut Plinius ait in panegyrico. Sed habet id amor novitatis. Qui veritates à toto humano genere receptas in dubium trahit, amplectitur sæpe conjecturas vanissimas absque omni probatione ; & qui reiicit ea, quæ tenent homines sensati, vicissim ea amplectitur, quæ hominibus sensatis inopinabilia apparent.

Esto itaque erronea opinio scepticorum ; nos tamen etiamnum non nisi in limine stamus. Quare hæc modò sit cura nostra, ut in originem ipsam Philosophiæ, hæresesque ejusdem primas indagemus : quo fiet, ut ipso fonte detecto rivos spurios à sinceris distinguamus levi negotio, sectas, inquam, erroneas à sana, veraque Philosophia. Cæterum cùm ad originem Philosophiæ Pythagorismus, ac Platonismus pertineant, consultò agemus, si sectas has examinaturi Amyntam nostrum conveniamus. Fervens est ille, ut

nôsti, Platonis in seram usque senectam
 sectator, simulque novitatum acerrimus
 osor, quod est censoriæ senectutis in-
 genium; quare multum jocabimur, si
 earum nonnullas ex systemate præcipue
 Cartesiano ostenderimus inopinato ex
 ipsa Philosophia Platonis deduci. Cras
 itaque ad auroram per otium nemoro-
 sum ejusdem Tusculum petemus, do-
 mumque non inhospitam amicis, ac
 disputationi nostræ multo aptissimam.
 Habes me socium, annuit alter; gra-
 tissimus erit seni adventus noster, præ-
 cipue, ubi libros recentiores hac super
 thesi disputantes conspexerit: antiqui-
 orum verò Bibliotheca probe instructus
 est; & omnium loco ipsi est Plato, cujus
 dogmata, cum intimè calleat, mul-
 tum simul conferet ad detegendam ve-
 ritatem, quam quærimus.

DIALOGUS SECUNDUS.

P L A T O.

INvisère ad Amyntam postridie duo
 Philosophi nobiles, eumque in Tu-
 sculo

sculo suo invenere platonis Tymæo
impallescens. Gratissimus fuit bo-
no seni hospitem adventus, omnia sua
secundum canones sui Platonis iisdem
offerenti, velut communia amicorum,
præsertim, ubi intellexit, ad dispu-
tandum eos venire, Platonisque doctri-
nam amplectendam, si ita cæteris ve-
rosimilior visa fuisset. Ergo amicè ve-
terem amicum amplectitur Sophro-
nius. Nos, inquit, Philosophos nōsti.
Et Philosophiæ addiscendæ studium
per Provincias exteras nos circumdu-
xerat nuper, ut à cultissimis nationibus
aut stagyritam firmiùs amplecti doce-
remur, aut si ita mereretur, etiam de-
doceremur. Cæterum doctrinam,
sectamque Platonis, quam hodie arbi-
trari decrevimus, nemo te meliùs fa-
cilè calleat. Quare tibi modò nos
sistimus, & siquidem id Plato mereatur,
nos ejusdem discipulos crea. Atque,
ut scias, nos seriò agere, nullam nos
sectam temere amplecti statuimus, sed
præcipuas discutere per otium; & heri
initio facti Pyrrhonis, atque Archesyli,

id est, scepticorum opiniones exami-
navimus: atque ita agemus deinceps,
ut præcipuas sectas Philosophorum
collata operâ examinemus, illam de-
mum amplexaturi, quæ cæteris verosi-
milior nobis videbitur.

Multum recreavit Amyntam nobile
par amicorum, præsertim, quod spes
affulgeret duos pretiosos discipulos
Platoni auctorandi, cæteroquin tam
raros. Unde confidere subinde ho-
spites iussos ad colloquium invitat.
Perquam sapienter vos, inquit, Plato-
nem meum imitamini, qui non nisi per
dialogos Philosophiam suam tracta-
vit. Atque ego, si quid publico scri-
berem, non nisi per dialogos scri-
berem. Nimirum Platonius, ait Eu-
genius, Platonem imitaris. Et meritò
quidem, ait senex. Rationem reddit
non unam Marsilius Platonis mei inter-
pres *in proæmio*, nimirum, ut sermo vi-
vus personas loquentes ante oculos
ponat, persuadeat efficacius, & moveat
vehementius. præterea opiniones eadem
de re diversæ commodius dialogo re-

censentur. Mitto, quòd dialogus mira quadam varietate delectet, & attentione audientes detineat, & legentes. Placet Marfilij animadversio, excipit Sophronius. Verùm quid ad illud respondes vulgò obiici dialogo solitum, multa in eo proponi inutilia, tempus teri in exceptionibus, episodiis, jocis, ita ut arbor prodeat ornata quidem pluribus foliis, ac floribus ad umbram atque odorem, sed paucioribus frugibus ad alimentum? Cui amyntas: abunde ad id iam respondit Cardinalis Pallavicinus, ingenium illud summi acuminis, atque exquisitissimæ elegantix, in libello suo *super stylo, atque Dialogo*. Quemadmodum, inquit, natura modicam admodum partem alimenti illius, quod sumitur, in nostram substantiam convertit, neque tamen inde minor alimenti portio sumenda; neque consultum esset solis, quod aiunt, quintis essentiis ciborum se alere; ita discursus prolixior inconsultò contineret meram veluti substantiam doctri-

næ : neque compendium, atque epitome admodum utilis est aut ad studium litterarum, aut ad Historiæ perfectam notitiam comparandam. Interquiescat animus, oportet, atque per interposita focii responsa fastidium levet, præterquam, quòd etiam sic omnia, quæ ad ornatum duntaxat dicta videntur, ad victoriam spectent.

Non dissentimus, ait Sophronius, utamur Dialogo. jam ad propositum nostrum. Decrevimus hodie in ipsa Philosophiæ velut incunabula indagare, ex quo discamus genuinam, veràmq; à spuria ex ipso fonte distinguere. Qua in re cùm indubium sit, quin plurimum Platoni debeatur, de Philosophiæ origine differentem te proni audiemus. Non imparato mota est quæstio, ait Amyntas. Legi nuper conferentias * publicas super Philosophia in Galliis institutas, è quibus tuo quæsito, nisi
me

* Recueil general des questions traitées és conférences du bureau d'adresse sur toute sorte de matiere.

me fallo, faciam satis. Dicunt hæ,
Græcorum antiquissimam Philoso-
phiam fuisse illam Musæi, Orphei, He-
siodi, Homeri. Poëtas dicis Philo-
sophos? rogat Eugenius. Ita sanè,
pergit alter; hi notitiam rerum natura-
lium æquè ac divinarum texerunt velo
Poëseos, & fabularum usque ad tem-
pora Pherecidis præceptoris Pythagaræ.
Ita Homerus materiæ primæ essentiam
ac proprietates notissima illa prothei
fabula involuit; ita idem cum Hesiodo
quatuor elementa per Jovem, Junonem,
Neptim, & Plutonem, ceu prima prin-
cipia designabat; qui modus loquendi
admodum familiaris antiquis sapien-
tibus, ut errorum tamen occasio, re-
probatur à vestro Aristotele 2. *Metaph.*
c. 4. Philosophia itaque græca in Ho-
mero secundum Theophili Reynaudi
tabulas anno mundi bis millesimo
nongentesimo septuagesimo circiter
nata est; atque hi quidem veram Phi-
losophiam scripsere versa oratione,
quemadmodum nostra ætate Cartesius

ejusque sequaces vice versa scribunt poeticas fabulas prosa oratione, oratione nimirum Philosophi, cætera Poëtæ. subrisere hospites duo ad acerbam crisi- fin senis Platonici. Sed ecce alium li- brum *, prosequitur ille, ante annos quatuor in lucem editum à Patre De Morgues S. J. qui ab altiore principio repetit Philosophiam Græcorum, ut- pote haustam ex ipsa Ægypto. Xeno- phon, inquit, vocat Philosophiam mirabilem, doctrinam secretam sa- cerdotum Ægypti, quò Græcorum præ- cipui commeabant, ut Orpheus, Ho- merus, Lycurgus, Thales, Pytha- goras, Plato. additque, indubium esse, quin hæ fuerint reliquæ Mosis, & Patriarcharum in Ægypto tam diu commorantium. Et de Platone qui- dem affirmat Sanctus Justinus & ipse Philosophus, eum timidè sacram scripturam indicare, dum Theologiæ Po-

* *Reflexions du pere de Morgues Jesuite sur les disputes des saints Peres contre les Philoso- phes payens.*

Poëtica, quam scripserat ante suscepta itinera sua, redux Theologiam allegoricam substituit. His concinit vox illa celebris Numenij Apameensis Philosophi Pythagorici, qua, Suida teste, sibi inquit quærenti, quid esset Plato, respondet, esse Mosem græcè loquentem.

Cæterum si in ipsum nomen Philosophiæ inquiras, soli Pythagoræ id debet suam originem; cum ante illum Græciæ litterati fastuoso nomine se potius sophos vocarent. Pythagoras itaque primus publicas scholas in Latium aperuit, & cum Platone discipulo suo eandem sectam constituit; neque enim est aliud quid Pythagorismus à Platonismo. Quamquam de eodem Pythagora, uti idem Pater de Morgues advertit, non supersint hodie, nisi symbola ejus, & versus aurei. Quare universè præter hæc, & opera Platonis, atque Aristotelis vix restat, nisi notitia quædam historica de antiquorum Philosophorum opinionibus per Ciceronem, Plutarchum, Lucretium, &

& præcipuè Laërtium , sine quo dogmata , temporâque Philosophica admodum forent obscura. Cæterum nihil dicere attinet de vanis opinionibus Epicuri , Empedoclis , aliorûmque ejusdem furfuris ; hæ enim unà cum libris interierant , luculentum fastidientis famæ argumentum ; interierant , inquam , nisi quantum in Lucretio vivunt , sed ad ignominiam potiùs , quàm ad gloriam ; si enim Lucretius non superesset , fortè suspicari possemus , ne illi quædam nobis indicta invenissent. Jam verò quàm sint inania eorum dogmata, Lucretius testis est, eò ipso adversus eos potentior , quò fuit amicior.

Satisfecisse sibi videbatur Amyntas, gavisus, occasione sibi oblata tum Platonem suum comendandi, tum Atomistas, quo nomine omnes propè sectas à sua alienas bonus homo complectebatur , tum veteres tum recentes impetendi: atq; Eugenio aſſuens, gratulor, inquit, tibi Philosophiam ex tuo Platone

ne

ne nātā cū alijs non in ipsis cunis esse enectā; hæc enim magna est pro veritate præsumptio; cū noxia quæque atque maligna longius ævum non ferant, indigna, quæ vel aspiciant sæculum, quia fatiscentis naturæ errores, atque intestina putredine labem patiuntur, sui sibimet nihili prodroma. Quòd autem dicis, Philosophiam Epicurj, atque Empedoclis libris suis meritò commortuam esse, fortè ægriùs ferent eruditi Neoterici, qui eam è tumba resuscitatam exornant ad invidiam non tui Platonis duntaxat, sed etiam Aristotelis, qui tamen pluribus sæculis regnum Philosophiæ sibi usurpavit. Quidquid de Aristotele sit, reponit Amyntas, qui meritò pœnam talionis patitur, Platoni Doctori suo admodum ingratus; novi Philosophi aberrant toto objecto Philosophiæ: producunt nunc aliqua fragmenta Physica, & si paradoxum quoddam systema inveniunt, perfectam Philosophiam se commentatos existimant. Cæterum

Py-

Pythagorismus, seu Platonismus est Theologia & Philosophia primitiva, & fundamentum doctrinæ aliarum sectarum, quæ cum eadem comparatæ non sunt, nisi velut hæreses diversæ comparatæ cum una religione, aut diversæ dialecti cum eadem lingua primaria. Atque ne pro affectu loqui me existimetis, sunt hæc ipsissima sensa ejusdem Patris de Morgues eò fide digniora, quòd hic non Platonem, sed Stagyritam sectetur. Vera ergo, seu quod idem est, prima Philosophia non Aristoteli, multò minùs Neotericis tribuitur. Systema Platonicum, ex qua parte sanum, ac verum est, etiam peripateticum est, reponit Eugenius: de Neotericis alibi.

Cæterùm id quod in erudito suo discursu Pater de Morgues advertit, Philosophiam antiquam in pluribus symbolicam ac allegoricam esse, calculo suo confirmat Dacierus * in ijs, quæ in

vita
* *La vie de Pythagore par ses symboles. Par Mr. Dacier garde des livres du Cabinet du Rcy, A. 1706.*

vita Pythagoræ advertit. Postquam enim cum Patre de Morgues docuisset, Pythagoram, non quidem Philosophiæ auctorem, in Græciam tamen ea attulisse, quæ ex Ægypto haufisset, ut adeò Philosophia Pythagoræ sit vetustior rivus ex purissimis sacræ paginæ fontibus ductus, qui tamen transiens per limosum Ægyptiorum canalem corruptus sit, fontisque sui puritatem perdiderit; ostendit subinde, qua ratione Pythagoras doctrinam suam mysterio numerorum involuerit. Is ergo posuit unum principium, & hoc *unitatem* appellavit, eò, quòd esset indivisibile, ac immutabile, ipse nimirum optimus Deus. Tum materiam *duo* appellavit, utpote varietati subjectam, & subjectum corruptionis. Post Deum Pythagoras sequentes tres ordines posuit, primò deos immortales, tum dæmonas, heroas, sive Angelos, tertio animas hominum: ecce *tria*. Vel si ita velis, per *tria* intellige principium, medium, ac finem, eò quòd

quòd ad perfectam rerum notitiam hauriendam considerari debeat generatio, seu principium earum, tum progressus, seu medium, dein resolutio, seu finis. Demum numerus *quatuor* à Pythagoricis summo in pretio habitus, dicebatur ab ijs fons, atque origo naturæ, qui numerus quatuor elementa denotabat.

Neque his adversatur Cardinalis Ptolomæj *diff. 3. Phys. gen F. 333.* qui per *Monadem* Pythagoræ intelligit causam primam efficientem, per *decadem* verò causam idealem, sive omnium rerum ideam. Atque hæc omnia probabilia videntur, nisi dæmonas animasque hominum corporatas diceret, metempsychosin tueretur, animamque universi, ceu magni animalis, non nihil perfectiorem animâ hominis statueret. Ut taceam alios, quos cum Platone Philosophiæ suæ inspergit, errores. Omnia Amyntæ in Eugenij discursu præter finem placuere. Unde in Apologiam auctoris sui intentum opportu-
nè

nè sophronius interpellat : quàm erudita hæc quidem , inquit , atque ingeniosa , tam sunt obscura ac tenebris involuta. Velut sapientissimi Viri metuerent , ut ne fortè intelligerentur. Cùm tamen majori vitio liber laborare non possit , quàm si eundem non intelligat lector , in cuius solius bonum scriptus esse censensus est ; nisi fortè obscuri esse voluerint , ut ingenia rudia ab operum suorum lectione deterreant ; quidquid autem id sit ; has tenebras universa antiquitas est confectata. Ita etiam Physica sinensium analogia numerorum involuta est ; quemadmodum Pater Bouvet S. J. Anno 1701. Pekimo ad Leibnitzium virum illustrem , atque doctissimum scripsit. Datur , inquit P. Bouvet universè de Philosophia loquens , proportio quædam inter numerorum scientiam , & Physicam , inter generationem , ac multiplicationem numerorum cum productione Physica rerum , eademque cum analogia utraque est explicanda.

da. Unde idem existimat, Aristotelem quoque ejusdem fuisse mentis, cujus fuit To-hü princeps Philosophorum sinensium; cum ille sæpius, quemadmodum & hic naturæ phænomena numerorum adminiculo explicet, ceu genesis rerum naturalium multam habeat proportionem cum genesis numerorum. Fuit autem hic To-hü veluti Auctor Monarchiæ sinensis non minus, ac Philosophiæ. Adeo mira conspiratione antiquissimi omnes involuti, & propè inexplicabiles esse voluerunt.

Quare mirum non est, quòd genius hodierni sæculi Philosophiam sibi seligat, quæ nova sit simul, simul facilis captu. atque ego ita intelligo, ut ut magni fuerint antiqui, atque in scientiis heroes, eos tamen, qui earundem scientiarum initia invenerunt, modicum promovisse, neque ad perfectionem perduxisse. Opus erat Cartesiis, Galilæis, Gassendis, qui Philosophiam invenirent politam, elegantem, facilè-
que

que ad genium sæculi : cæterum senes,
qui jam à compluribus annis provisi-
onem habent Philosophiæ, ægrè sum-
ptus faciunt novæ provisionis. Quare
odere nonnulli novas, easque ingenio-
sas inventiones cultissimarum hodie
Nationum, Francorum, Belgarum, &
Britañorum. Quomodo probabo uni-
versa recens inventa ? clamat senecio :
sed nec iis indulgeo seriam perpenfatio-
nem ; adeò mihi suspecta sunt. Num
omnia bona, si nova ? an nulla ingenia
exorbitant ? vidistine unquam novam
segetem,

*Quin inter pingua culta
Infelix loliū, & steriles dominetur avenæ ?*

Extra paradisum illum, qui De-
um colonum habuit, nullo in solo
utilia segregata à supervacuis, imò &
noxiiis generantur. Et quemadmodum
in emporiis commerciorum opulentia
celebratis cōplures quidē invenias Cræ-
fos, at simul Irum nonneminem, ita in
cultissimis provinciis per me floreant
ingenia

ingenia, artésque liberales, sed nūquam deerunt etiam distorta, atq; monstrosa. Et speciatim Cartesium horreo, quòd avia loca primus tentârit, nullius antè trita solo, quæ sæpe invia, semper intuta, atque identidem prærupta certum tibi casum minitantur, si ejus temere vestigia premas. An non autem securi9 calles decurrere aliorum periculo comprobatos? Video; inquit Eugeni-
 nius, Cartesium non amas. Sed cave, ne totum oderis. an enim præjudicatum est tibi, nihil admodum boni invenisse Cartesium? Cæterùm quemadmodum sagacis trapezitæ est pretiosum lapidem, ut ut agglutinato cœno sordentem colligere, atque æstimare, ita si demus, Cartesium ejusque affeclas multa non nisi ad speciem vera invenisse, vix tamen negaveris, quin orbi erudito in multis oculos aperuerit, pluresque errores jam diu cœco usu receptos detexerit. Habeat sanè per me, ait alter, hæc nova hypothesis particulam aureæ veritatis; at hæc non est
 fine

sine multa scoria errorum. Apage
verò cum veritate sodalitio tot erro-
rum stipata, ceu rosa multiplici spina.
Fateor vobis; ne quidem doceri volo
suspectum hoc dogma.

Quid? si autem, urget Eugenius, in
Cartesianis socios persequaris, dum
hostes existimas? non adeò à Platone
alieni sunt Cartesiani, imò profiten-
tur tuum Platonem. Habe Exem-
plum. In elegantissimo illo *Itinere
per mundum Cartesij* 1. part. Fol. 89.
Mersennius religione S. Francisci Pau-
lani, doctrinà Cartesij sectator de Pla-
tonis Philosophia apertè gloriatur: *su-
mus nos, inquit, non nihil Platonici in
hoc* (agit autem de anima rationali)
*juxta Platonem homo est anima, quæ cor-
pore utitur, adeoque ego est ipsa anima.*
An non hæc est doctrina Platonis? hæc
quidem est doctrina Platonis, reponit
senex, num etiam Cartesij? ipsissima,
ait Eugenius. Audi unum è funda-
mentis scientiæ Cartesianæ. In Metho-
do sua Cartesius, ita meditatur: *concepi,*

me esse aliquid, aut quandam substantiam, cuius tota natura, & tota essentia consistat unice in cogitatione, ita, ut ego, id est, meus intellectus, per quem solum sum id, quod sum, ego, inquam, res sit omnino distincta à corpore. Quid convenientius doctrinæ Platonis? An non & huic corpus non est, nisi domicilium animæ? Magistrum audiisti; nunc audi discipulos. Primus esto Pater Malebranche, celebris ille Cartesius. Hic in volumine *super secretis sapientiæ divinæ Secundum Ægyptios* inter alia docet, intellectum nostrum cum verbo, & sapientia divina arctam unionem habere, eum habitare in ratione universali, universasque rerum ideas contemplari. An non hæc denuo consonant doctrinæ Platonis? alter est Pater Lamy ex Congregatione S. Mauri Benedictinus, itidem Cartesij sectator, qui in suis * *primis elementis scientiarum*,
cir-

* *Les premiers elements des sciences.*

circiter ante octennium editis, à Patre Malebrance quod ad hoc nihil dissentit; asserit enim, nos non in nobis videre veritates æternas, & immutabiles, sed in ratione universali, in sapientia æterna, in Deo ipso, quocum habeamus unionem strictiorem, magisque immediatam, quàm cum proprio corpore. Atque si roges, quomodo intueamur in Deo magnas has veritates, respondet, sibi id quidem certum esse, modum autem, quo id fiat, se planè ignorare. Inexpectata quidem fuit Amyntæ hæc Neotericorum cum Platone consensio, maléque hominem habuit, quòd in Cartesio, ejusque asseclis ipsum suum Platonem negligere, ac reprehendere visus sit. Attamen id ipsum dissimulandum ratus, fac etiam, inquit, habeant Neoterici quidquam cum Platone commune, parùm id quidem me movet; cùm sibi solos Platonis errores propugnandos selegisse videantur, melioribus cæteris, ijsque plurimis temere neglectis.

Fate-

Fateris itaque , etiam Platoni suos
 n̄vos non defuisse ? rogat sophroni-
 us , diu novæ disputationi imminens.
 nihil diffiteor , ait Amyntas ; errores
 enim Platonis sunt in propatulo cuj-
 vis eius opera meditantī. Cæterum
 in Aristotele , quem vos adhuc secuti
 estis , invenio haud paulò plures , eòs-
 que tum crassiores , tum Orthodoxæ
 religioni etiam iniquiores , ut adeò
 mirum sit , quòd Aristoteli potius ,
 quàm Platoni hodie pateant publicæ
 scholæ , & etiamnum Bellarmino in-
 dignor , qui solus obstiterit , quò mi-
 nùs Plato in Collegiis Romanis præle-
 geretur , Aristotele pro merito in exi-
 lium ablegato. Impius enimuerò fu-
 it Aristoteles ; & quemadmodum Pla-
 to vel de naturalibus egit divinè , ita
 ille vel de divinis naturaliter egit , ut
 notat Marsilius Ficinus *compend. in*
Tymæ. Enimvero sapientia divina
 puritatis amatrix Platoni potius favit
 cælibi , & Virgini , quàm Aristoteli
 rem uxoriā curanti , & Pythiæ uxori
 suæ

fuæ thus adolenti. Unde non nisi per imposturas famam Platonis oppressit, & ad immeritam celebritatem grassatus est, quemadmodum id Origenes l. 2. *contra celsum* luculenter indicavit; *num enim Platonis erat Crimen*, inquit, *quòd vigesimo anno, postquam eum audire ceperat, Aristoteles, à præceptore disciscens, accusavit ejus doctrinam de immortalitate animæ, & ideas Platonis argutationes nominavit?* Argutator enim vero fuit ipse Aristoteles, qui innocuas Platonis ideas non alio ex motivo in alienum sensum detorsit, quàm ut easdem impetere posset. Atque hic error hodiedum in omni Peripato resonat. Impugnantur ideæ Platonice tamquam monstrosæ, cum sensatiores, ipsæque magnus Augustinus easdem censeat sanas omnino, veras, & certas. Verùm, deficientibus paulatim cum mundo ingeniis solidis judicii error, atque infirmitas per traditionem non continuatur duntaxat, sed & augefcit indies funestis incrementis.

Demulcendum non nihil censuit Eugenius senem. Quando de prærogativa Platonem inter, atque Aristotelem agitur, inquit, uter præhabendus, vix superest controversiæ locus; sedam enim Platoniam eandem esse cum Peripatica asserit idem à te laudatus Pater de Morgues. Conveniunt hæ in substantia, atq; utramq; Neoterici persequuntur: imò quidquid est antiquarum scholarum, puta Thomistica, Scotistica, Nominalium, & quæ supersunt aliæ, omnes hæ communi nomine Neotericis veniunt, parique ejusdem sunt odio, atque contemptui. Cæterum systema Aristotelicum ex Pythagora, atque Platone prolatum Aristoteli tamen attribui prærogativa non inventionis, sed absolutionis, docet Cardinalis Ptolomæi *diff. 4. Phys. gen.* Neutiquam ergo deseruit Magistri systema Aristoteles; at non consensit universè, non solam videlicet fidei, sed & inventionis gloriam aucupatus; quamquam fortasse nonnunquam studio ambitionis potius, quam veritatis. quemadmodum circa

ideas platonicas eum factitasse affirmat idem Pater de Morgues, cui aperte concinit Augustinus l. 1. *retrac. c. 3.* dum Platoni honorificam hanc apologiam adornat; *mundum intelligibilem*, inquit, *Plato nuncupavit ipsam rationem sempiternam, atque incommutabilem, qua fecit Deus mundum, quam qui esse negat, sequitur, ut dicat, irrationabiliter fecisse Deum mundum.* Mundus hic intelligibilis, Archetypus, seu ratio sempiterna sunt ipsissima ideae Platonis. Unde, qui ex Peripateticis easdem hodie impugnant, non nisi bona Stagyrice fide nituntur. Cæterum quod quereris, mundum deficere, atque solida ingenia, id mirum in Philosopho Platonico, quem fugere non possit id quod Plato in hoc eodem, quem legis, Tymæo affirmat; *Dicendum, hunc mundum animal esse, idque intelligens.* Num tu hoc animal dicis deficere? lege, quæ paucis interiectis ponuntur, curasse scilicet Deum, ne quis ipsum morbus, aut senectus attingeret. Quare vegetum

semper firmumque hoc animal est, nunquam deficit. Arrisit ioco excitatus Amyntas, rejectoque in abacum Tymæo, satis dispicio, inquit, vos hodie nondum Platonicos fore. Neminem temere sequi decrevimus, ait Sophronius. Examinemus porro, an Stagyritam Platoni Publicas scholas cedere oporteat. Age: an perfectam absolutamque Philosophiam subministrant libri Platonici, An verò mutilam duntaxat, ac mancā? audi Testimonium Melchioris Cani, existimatoris eò minùs suspecti, quò impensiore in Platonem, & in Aristotelem averfiore animo ferri videbatur; *illud constat, inquit l. 10. de locis. c. 5. neminem in rebus naturalibus planè eruditum esse posse, si solum Platonem legat. Solus autem Aristoteles abunde sat est, ut sit homo in omnibus omnino Philosophiæ partibus eruditus.* Additque, id quod universi novimus, Platonem jam inde à multis annis vix in angulis ab hominibus otiosis legi, quos inter te quoque censeret Canus. An non autem consul-

tiùs agunt Philosophiæ Magistri, si unum eundémque auctorem suis prælegant, qui universam Philosophiam complexus sit? quando Magistrorum pluralitas idem fere detrimentum afferre videtur discipulo, quod Archiatrorum multiplicitas ægro. Socij rationcinium opportunè ceptum promovendum censuit Eugenius, senémque ita urgere perrexit. fac omnino, inquit, si cætera paria sint, eum auctorem præferendum, qui tibi totam Philosophiæ panopliam subministret; at dispiciamus modò, an non Ecclesiæ utilior, dogmatisque fidei nostræ convenientior sit Plato; id quod præcipuè premit Amyntas. Ita passim, ait senex, sentiunt Patres. Platonem propè dixeris Christianum; adeò cum præcipuis Religionis nostræ articulis consonat; cum Aristoteles vicissim ex asse sit ethnicus.

Controversiam moves, pergit Sophronius, cujus examen tibi non potest esse gratissimum; id ipsum enim, quòd Plato meliùs de Deo, divinisque

sensisse videatur, Platonis rationibus
 obest; quando periculosior multò est
 hostis, qui amicum, quàm qui hostem
 præsefert. atque inde eruo rationem,
 cur Ecclesia sapientissimè Platonem à
 publicis scholis amoverit. Lustravi
 nuper librum gallicum, cujus Titulus
 • *Platonissmus detectus*. Auctor autem
 libri hujus totus in id incumbit, ut
 ostendat, Ecclesiam per Platonismum
 ab orthodoxia defluxisse, vitiúmque
 passam fuisse, ut adeò Platonis dogmata
 in numerum dogmatum fidei indignè
 transierint. In exemplum illustre ad-
 ducit ipsum summum Sacrosanctæ Tri-
 nitatis Mysterium. Divinum hoc
 dogma aliunde hoc auctore initium
 atque originem non ducit, nisi à Trini-
 tate Platonica. Nimirum aliud non
 est Trinitas, nisi productio hujus
 Philosophiæ à Sanctis Patribus malè
 intellectæ. Ita queruntur alii, ex pu-
 rissimo sacre paginæ fonte Platonem
 sapientiam derivâsse, lutulento tamen
 alveo exceptam, & figmentis innume-
 ris decoloratam. Næ hic impostor est

nequam, exclamat Amyntas, & nescio, an Sanctis Patribus sit magis injurius, an magis noxius Platoni. Ecce ! quæ non monstra parit hæc ætas ! neque tamen vos definitis extollere licentiosa quorūdam Neotericorum ingenia. Tu verò plus æquo, ait Sophronius, præoccupatum te prodis adversus hodiernum eruditissimum sæculum, dum ex uno alterove fatuo fructu universos ipsamque arborem fatuam arguis ; ceu defint plures litterati heroes ; qui exerrates reprehendāt, atq; in viam reducāt.

Ita auctor *Platonismi detecti* potentem adversarium nactus est Patrem Baltum è Societate Jesu in * *Vindiciis sanctorum Patrum Platonismi accusatorum*, ubi ostendit, Philosophiam Platonis ne quidem primis sæculis Christianismi floruisse ; revocatam quidem esse tempore Galieni à Plotino suo instauratore. Cæterum potiores ejusdem discipulos, puta Porphyrium, Jamblicum, Proclum cane peius odisse Eccle-

* *Defense de Saints Peres accusez de Platonisme de pere Baltus a 1711.*

siam , quin & magicis artibus addictos fuisse. Addit , à non nullis sanctorum Patrum Platonem Magistrum hæreticorum etiam appellatum fuisse. Quomodo ergo credibile est, eosdem Sanctos Patres tulisse , ut somnium Platonis in sacrosanctum fidei dogma reciperetur ? quamquam minimè neget Pater Baltus , unum , alterúmve Ecclesiæ Patrem Philosophia Platonis occupatum , atque perversum fuisse. Ita Origenes intentum illud chimæricum habuit Philosophiam ejusdem Platonis cum Theologia Christiana uniendi , atque ita pluribus erroribus implicitus à quinto Concilio generali anathemate fuit percussus. Ita & Tertullianus ex Principiis Platonis animam rationalem, angelúmque conclusit corporeum esse. Mei Domini , ait demum assurgens Amyntas , vos hospites habeo non tam , ut doctrinam Platonis amplectamini , quàm ut me ad Aristotelis partes pertrahatis ; id quod ægrè præstabitis. Interea propria vestra confessio

fessio mihi abunde satisfacit, ideo Platonem non admitti in publicas scholas, ut ne Philosophia Platonis ob conformitatem doctrinæ pro Theologia Christiana habeatur; Aristotelis autem errores in propatulo esse, atque ita aspectabiles, ut neminem ullum facile pervertere valeant. Nimirum Aristoteles de Divinis, Deoque indignissime sentit. sed si per vos licet, dissertationem super existentia Dei, vespere, aut die crastina instituemus. Modò remittimus arcum; atque ego dialogum nostrum absolvo iisdem verbis, queis Plato Critiam suam auspicatur: quàm grata longum post iter defesso quies, tam mihi post longas disputationis ambages dulce silentium.

DIALOGUS TERTIUS.

A T H E U S.

Ubi reliquum diei erudita Philosophorū Trias lustrando Tusculo dedit, demū à cœna in turrin domui im-

positam, multumque ad notandos siderum cursus editam ascensum est. Sudum erat, atque innube Cœlum, splendebatque candens Cynthia pleno cornu ; cum Philosophis peramœna hæc Cæli facies ipsius Dei , ceu supremi Motoris memoriam ingessit ; atque Amyntam , quem rara gratorum hospitum præsentia mirum affecerat , disputandi cupido incessit super ea quæstione, quam manè intactam reliquerant, nimirum , quid Plato , quid Aristoteles super divinitate cujusdam Numinis sensissent ? quid impij quidam ævi nostri ? queis demum potissimum argumentis causæ cujusdam primæ existentiam ostendere liceret ?

Dicere me hodie memini , ait Amyntas , ad disputandum velut classicum canens , Platonem de Deo , atque divinis multò divinius , ac Aristotelem scripsisse : id , credo , non facile trahetis in controversiam. Non diffitemur, ait Eugenius , Platonem in hac quæstione minùs allucinatum , quàm stagyritam

ritam. Cæterum spondeo tibi, cui-
cunque errori Aristotelis supparem
semper errorem Platonis nos oppositu-
ros. In hoc ego securus sum de victo-
ria, ait Amyntas; ita me Deus adiuvet,
quem Plato meus tam religiosè agno-
vit.

Habent enimvero, pergit ille, Peri-
patetici vestri perpetuò in ore illud *ens*
entium, & *primum Motorem* in gratiã
sui Aristotelis. Sed quàm aliena, quàm
ridicula huic enti entium affingit;
Quàm contemptibilem proponit Ari-
stoteles hunc primum motorem! dicit
eum, si id ignoratis, *animal perpetuum*
& *optimum*. 12. *Metaph.* bene adverti-
te: Deus Aristotelicus non nisi animal
est. Ubi unquam ita desipuit Plato?
Cur dissimulas alterum, quærit so-
phronius, id quod eodem libro legere
est, Deum esse intellectum? cæterum
Plato digniùs sensit de Deo; videtur
enim tres omnino Deos posuisse rerum
omnium Auctores. Audi, quantum
Hermias Philosophus christianus in
libel-

libello, qui *gentilium Philosophorum irrisio* inscribitur, super hoc rideat: sed huic (De Archelao loquitur) magniloquus Plato non assentitur, qui rerum exordia Deum & materiam & exemplar esse dixit. Jam verò persuasum mihi est? quid ni verò? cùm Philosopho, qui Jovis currum etiam fecerit, crediturus sim. Ecce! quàm gloriosum currum Plato tibi Christianus seu pro Jove, seu pro trinitate sua construxerit. Fortis sustineo hunc ictum, reponit Amyntas. Admiserat Plato plures Deos, sed minores, qui ad universum condendum concurrerint. Caterùm si Platonem legas de ortu mundi, ejusque molitore Deo, credas propè, te librum Genesis legere; adeo historiographos vix inter se se distingues. Quid ad hæc Aristoteles? quid Deus Aristotelicus demum operatus est? An non Cælum animatum, atque astra ab æterno sibi constiterunt abunde sufficientia? & quid demum valet Deus in hoc Cælo? en functionem Deo dignam! Deus

in Cæli culmine sedet. 2. de Cælo, neque aliud valet, nisi cælum movere. Quid magnificentius? num adeò irrefragabilia sunt hæc omnia, prout affirmas? rogat sophronius; num indubitatum, Aristotelem Deo aliam functionem non tribuisse, nisi motum cælorum? contrarium tibi plures Thomistæ ostenderint, qui ex Aristotele Deum primum Motorem vocitante prædeterminationem suam Physicam demonstrant. Ita Antonius Goudin 4. part. Phil. q. 4. a. 4. §. 5. docet: expressus est Aristoteles 8. Phys. c. 5. primum movens, inquit, movet ultimum, sed ultimum non movet primum. Ergo agnoscit Aristoteles, causas secundas moveri à prima, ut agant. Unde Deus apud eum dicitur primus Motor, eò quòd omnia moveat. Et quod plus est, juxta eundem Goudin paulò inferius 3. Metaphys. c. 3 vocat Deum Parentem omnium, quæ fiunt in mundo, qui in omni voluntate, & natura operatur. Quem Aristotelis textum adhuc fidentius

tiùs adducerem, si eum loco citato reperire potuissem. Sed si etiam fateamur, pergit sophronius, nimis parùm Aristotelem Deo tribuisse; liberalior cum illo est Plato *in Tymæo*; cùm Deus etiam animam universi produxerit. Quæ non potentia producere animam adeo ingentem! unde mirum non est, id non à Deo solo, sed auxilio materiæ, atque exemplaris, ceu totidem Deorum demum effectum fuisse. Verùm dum hîc jocamur, dilabitur Cynthia. Majora de Deo disputanda restant, Amynta!

Tu verò mihi nondum elaberis, amantissime sophroni, instat senex. Adhuc unus superest saltus. De providentia Dei quis Aristoteli sensus? Percipe Eusebium Cæsariensem Episcopum *l. 15. de præparatione Evang. c. 6. Plato dixit, providentiam universa complecti, Aristoteles in lunari orbe metam Numinis terminumque constituens partes mundi reliquas ejus curæ gubernationique subtraxit.* Unde licet Deus sit intellectus

lectus, particularia tamen ignorat. 12. *Metaph.*, nulla ipsi cura de terra; & ut-
ut cura maxima foret, vix tamen exin-
de grates ab homine meritò exigeret,
cùm Deus Aristotelicus nihil liberè,
omnia necessariò operetur. Multa
Coacervas, Amynta, quæ non omni-
bus eruditis sunt certa: si enim
Stagyrita omnem Deo sublunarium
providentiam subtrahit, quomodo
ergo hic præmia spondet, & supplicia
minatur, quæ probos, & improbos
maneant post fata? Mei Domini! mo-
net senex, video, vos non satis com-
prehendere vestram Aristotelis mentem.
Fuit ille sumus Politicus. Melchior
Canus animum ejus meliùs assequitur,
qui & ipse doctissimus Thomista funda-
mentum Antonij Goudin pro deter-
minatione Physica ex auctoritate eius-
dem Aristotelis petatum jam pridem
penitus subruit, dum l. 10. de locis. c. 5.
ita docet: *Aristoteles Dei providentiam,
præmiâque, & supplicia, quæ probos, &
improbos manent, fabulas esse significavit,*
gratia

gratia Vulgi continendi in officio confectas.
Addere potuisset ex 2. Phys. c. 1. non
à Deo, sed à natura, casu, & fortuna
mundum gubernari. Ecce! quàm piè
quàm dignè Aristoteles sentiat de Deo!
Unde verosimile est, impium Machia-
vellum cum cæteris Atheis Aristotele
duce providentiam è terris exegisse no-
stris temporibus.

Nescio, reponit Eugenius, num
conjectura auctoris ab Aristotele aver-
sufficiat ad demonstrandam propo-
sitionem, quæ multis ignota, pluribus
est incredibilis. Cæterum si quid hu-
jusmodi Aristoteles sensit, id totum
Platoni in acceptis debet referre, qui
ad tam impiam politicam viam ape-
ruit, dum in sua republica docet, pu-
eris, atque militibus nihil memoran-
dum esse de pœnis alterius vitæ, ut ne
impen- sius à morte expavescant. Ecce
Vaserrimum Politicum, qui nôrit tam
dextere simulare, & dissimulare. Unde
& ex causis gravissimis mendacium ad-
mittit. Uter altero peior? Si Aristo-
teles

teles dixit ut sensit, Plato tegendam veritatem mendacio judicavit.

Omnino, prosequitur Amyntas, Stagyrta luculenter aperuit mentem suam de Deo, dum illum animal optimum vocat, id quod tamen aliud munus non habeat, quam, ut in coeli culmine sedeat, caelosque moveat. 2. *de caelo*. fortè mercedem laboris ab anima coeli recepturum.

Et quoniam senex cepit iocari, liberaliùs jocum ita promovit. Id mirum, inquit, optimum hoc animal non acutiore oculorum acie præditum esse; cum ultra lunam se non extendat. Ad lunam usque animal hoc perspicax, & providum est. Et felices prorsus, si qui darentur lunares incolæ; hi enim non à fortuna, casu, & fato, uti nos juxta Aristotelem, sed ab ipsa Dei providentia gubernarentur. Quos quidem lunares incolas ante annos duodecim feliciter se detexisse testata est in Galliis ex doctis sæminis una; dum distinctè in luna oculis intuita est turres campanarum

rum, quin & ipsas campanas, ea fere ratione, atque Parisiis campanas ad Sanctum Dionysium conspiceres. Suspiciamini vos, me isthæc fortè confingere? vera loquor. Ita enim expressè referunt celeberrimæ illæ relationes super artibus & scientiis Trevoltij editæ mense Majo Anni 1702.

Inciderit nimirum perspicacissima hæc Philosopha in *coniecturas de terris cælestibus*, earumque ornatu à Christiano Hugenio Hagæ Comitum anno 1699. editas. Seriò, & accuratissimè hic auctor exponit universam hominum horum rempublicam, puta architecturam, vestes, corporis constitutionem, scripturam, musicam, & singillatim harmoniam, ac variationes multiplicis cantûs, verbo, minutissima quæque, non secus, atq; si compluribus annis cum iisdem versatus fuisset. Ex quibus omnibus Pallas hæc præcipuè campanas visu distinxit, utique, quòd elevatiore non nihil loco consisterent.

Cæterum non vano nititur fundamento bonus Hugenius. Quomodo enim sapientissimum Numen reliquisset sine incola planetas reliquos, qui terram nostram tanta munificentia instruxisset, itidem planetam ad mentem Copernici? Demum, ut intelligatis, quanta circumspectione hæc Hugenij opinio in lucem sit data, validissimæ objectioni, quæ eidem opponi posset, per inexpectatum prorsus responsum occurritur. Si enim opponas, homines illos seu Lunares, seu Mercuriales in Adamo labem originariam non contraxisse, respondet Fontenelleus, expresse libello Hugenij opinionem tutatus, habitatores illos Planetarios homines revera non esse. Responsum est solidum. Sunt quidem juxta Fontenelleum animalia rationalia, homines verò non sunt.

Ludis, téque recreas, Amynta, alieno, quod aiunt, peculio, dicit Sophronius, è Stagyrity videlicet ærario: Quamquam terrarum pluralitas Aristotelem

telem non jam Patronum, sed adversarium habeat. Cæterum si fuerunt, qui terras planetarias feliciter detexerunt: at hæc nihil profunt ad quæstuosum institorum commercium, si ad novas has terras negetur accessus. In majus longè emolumentum incubuit Joannes Wilkins Episcopus Cestriensis in suis * *Mathematicis, & Philosophicis operibus*. In primo operum horum tractatu non modò in detectionem novi mundi cælestis, sed simul in modum illuc perveniendi indagat. Quid ain? rogat Amyntas; indagat in modum ad terras cælestes perveniendi? indagat; & quidem seriò, pergit alter; neque enim impossibile credit secretum per aëra commean- di, cælestique itinere ad mundos hos Planetarios penetrandi. Et quamquam secretum hoc, ut quidem existimo, non-

* *The mathematical, and Philosophical Works of the rights Reverend John Wilkins, &c.*

nondum detexerit, erit tamen hodie problema simillimū illis, queis longitudes locorum in mari, motus perpetuus, quadratura circuli, & lapis Philosophicus jam diu perquiruntur. Ita Pastor Ecclesiæ Anglicanæ oviculas suas saltem ad pascua Cœlorum Lunæ, aut Veneris conatur perducere, si empyreum eisdem invium est. Verūm satis superque super his disputavimus. Errores, quos stagyritæ obiicis circa essentiam Dei, in propatulo sunt, neque hi magis homini ethnico debent obesse, quàm eum commendet id, quòd uno rationis lumine existentia divinx necessitatem detexerit; quidquid circa perfectiones ejusdem Dei multa nox, quæ originariæ labis infelix est fructus, lumini rationis illapsa asperferit labis.

Videamus porro, an non antiquis hisce multò deteriores sint Neotericj quidam, qui utut lumine fidei instructi Dei existentiam nihilominus vel omnino è medio tollunt, vel adeò am-

ambiguè adstruunt , ut videri possint
rationibus suis eam potius inficiari.
Non hîc moramur Machiavellum, Spi-
nosam , aliósvē notoriè Atheos , quos
inter non injuria numeres Tolandum ,
qui ante quinquennium librum in An-
glia edidit hujus inscriptionis : *homo*
sine superstitione , seu quod idem est , si-
ne religione. Tolando enim omnis
religio est superstitio , ceu non detur
Deus , in quem tendat religio. Sed
ducem habuit Bayeleum apud Batavos
ex eruditis lucubrationibus notum , at
impietate in superos notiozem. Atat,
exclamat Amyntas ; an ergo Tolandus
Christum non agnoscit , sacrásque
scripturas ? quid autem inibi frequen-
tius , quàm mentio Dei ? quid censet
de Mose , qui toties cum Deo locutus ,
& conversatus fuisse asseveratur ? quid
de alijs Prophetis ? Tolandus est inge-
niosus , reponit sophronius , respon-
sum habet in promptu , idque inex-
spectatum. Minimè dissentit, Deum
frequentius Mose collocutum , ac con-
ver-

versatum esse. Credit ergo, infert Amyntas, existere Deum. Credit utique, Deum existere, ait alter, sed Deum hunc ab ipso mundo nihil distinguit. Mundus est Deus: de hoc locutus est Moses, imò & cum hoc locutus est. Quare illud Geneseos exordium: *In principio creavit Deus Cælum & terram*, Tolando interprete non potest, nisi hunc sensum parere: in principio creavit Deus, seu mundus Cælum & terram, seu mundum. An non propositio hæc est paradoxa? mundus mundum creavit. Id si non capitis, captivate intellectum vestrum in obsequium non jam fidei, verum Tolandi.

Auditum admissi risum teneatis Amici, ait Eugenius, qui & ipse symbolam suam conferre voluit in argumento non multum absimili. Pater Malebranche, inquit, de quo jam supra mentio injecta, non omnem suspicionem evasit, ut ne cum impio Spinoza sentire videretur. Ut enim referunt

runt laudatæ Relationes super artibus,
& scientijs mense Novembri Anni
1713. Pater Malebranche hanc thesin
posuit : *Deus est totum esse ; Deus est esse
in generali.* Quid vos censetis circa
hunc modum loquendi ? éstne Deus
totum esse ? Pater Malebranche , ait
sophronius , phrasi scripturæ est usus,
qua Deus de se ipso dixit ad Mosem :
sum , qui sum. Optimè , reponit Eu-
genius. dixítne Deus : *sum totum quod
est ?* ac si præter Deum non detur esse ?
nimirum eruditorum quorundam judi-
cium est , hunc modum loquendi idem
sonare , ac totam naturam , ipsum uni-
versum , verbô , quidquid existit , no-
mine Dei venire , neque alium Deum
præter universum debere agnosci , id
quod politicorum Atheorum est dog-
ma specioso Dei nomine palliatum.

Ad rem hanc nihil opportunius fa-
cit , ait sophronius , quàm libellus
Gallicus * ante septennium datus in

* *Entretien d'un Philosophe Chrétien, & d'un
Philosophe Chinois sur l'existence & la nature
de Dieu par l'auteur de la recherche de la ve-
rité à Paris.*

lucem. Continet is dialogum duos inter Philosophos, alterum quidem Christianum, alterum verò sinensem super existentia Dei; quorum prior demonstrationem Dei ex principiis Cartesii ita deducit: nihil cogitare, & prorsus non cogitare, nihil percipere, & prorsus non percipere unum idémque est. Ergo, quidquid intellectus percipit immediatè, seu directè, est aliquid, sive existit. Atqui ego cogito infinitum, percipio immediatè, atque directè infinitum. Ergo datur infinitum. Si enim id non daretur, nihil ego perciperem, & per cōsequens simul perciperem, simul non perciperem; id quod est manifestè contradictorium. En totā demonstrationem Philosophi hujus Christiani, qua vincendus erat alter de existentia Dei: quæ quidē demonstratio in sola notione fundatur, quam de Deo habemus: ceu attributū infinitatis, id quod iudicamus contineri in idea Dei, cum veritate affirmari possit de eodē Deo. Demonstratio hæc non est clarissima, excipit Amyn-

tas , id quod fortè inde provenit ,
quòd demonstrandi methodo nondum
huic assuetus sim. An autem evi-
dens mihi est , perceptionem hanc in-
finiti , quam mihi videor habere , esse
entis verè realis, & non chimæra? rectè
tu quidem; pergit Sophronius, at multò
magis insolens est appendix novæ
huic demonstrationi adjecta, qua qui-
dem miris modis videtur extenuari.
Quamquam perceptio, inquit, qua hæc
idea nos afficit , sit omniū tenuissima,
atque eò tenuior, quò illa vastior est,
& per consequens infinitum tenuis,
quoniam est infinita. Quæ demum
potest esse soliditas argumentationis
fundatæ in perceptione omnium tenu-
issima, imò infinitum tenui? miseret me
sanè Philosophi illius sinensis , qui ex
Philosopho Christiano aliam probati-
onem Divinæ existentia percipere non
potuerit, nisi ex perceptione omnium
possibilium tenuissima, & infinitum
tenui; & mirum omnino est, si hoc ar-
gumentum eundem ad assensum, non
dico

dico, coëgit, sed vel inclinavit: Ut enim taceam, quod insinuabas, etiamnum dubium esse, an hæc perceptio infiniti potius sit entis realis, quàm chimæræ, cur porro auctor dialogi illud superaddit, perceptionem hanc esse tenuissimam? qui quidem se se auctorem inquisitionis veritatis appellat, at fortè non satis perspexit, primam, ac summam veritatem perceptione infiniti tenuissima haudquaquam efficaciter ostendi, imò attenuari, & propè in nihilum redigi. Neque tamen exinde auctor hic apertè vobis Atheus habetor; cùm is sit ipse P. Malebranche. Sed hoc sub rosa; nec velim, ut id præter vos alij resciant.

Id quidem suspicabar, ait Eugenius. Quemadmodum enim P. Malebranche partim sectatur Cartesium, partim gloriam novæ inventionis etiam aucupatur, ita nova hæc demonstratio, si tamen id nomen promeretur, redolet ex parte demonstrationes Dei Cartesianas. Ad interiora jam provehimur,

Amynta , si minùs ingratum accidat tibi , unam alterámve earum breviter atque dilucidè proponam , confendas subinde cum ijs , quas tu probas , aut quales in Collegijs Germaniæ traduntur : illarum enim non levem notitiam mihi peperit hac occasione. Dum versarer Parisijs , per frequenter eruditum Cartesianorum captavi commercium , gaudebámque eorum Principijs instrui. Inter alia impensius suas demonstrationes Dei mihi inculcabant, quæ prima fronte mihi suspectæ desiderium mihi adduxére vitium, si quo fortè laborarent , detegendi. Accidit autem , ut subinde domum Professam Patrum Societatis accedenti fors mihi obtigerit quemdam eorum compellandi , quem incidens fortè de Philosophia mentio multùm afficere videbatur. Cùm ergo dictæ demonstrationes Dei Cartesianæ animo meo pertinaciùs observarentur , easdem aut solidiùs doceri , aut pro merito dedoceri rogabam. Cartesiani , inquebam , ex compendio

dio

dio Geometrico meditationum Carte-
 sij ita mecum affiduò discurrunt; attri-
 butum, quod distinctè videtur conti-
 neri in idea cujusdam rei, potest cum
 veritate affirmari de hac eadem re. At-
 qui in idea Dei, id est, in idea entis
 summè perfecti distinctè video conti-
 neri existentiam necessariam. Cùm
 existentia necessaria sit perfectio, quam
 ens infinitè perfectum necessariò inclu-
 dit. Possum itaque affirmare existen-
 tiam entis summè perfecti, ac cum ve-
 ritate, imò & certitudine asseverare,
 Deum existere. Demonstratio hæc,
 ajebam, est admirabilis; cùm sit om-
 nino simplex. Hæc ipsa simplicitas,
 reponebat alter, reddit eam suspectam.
 Quò enim simplicior est, eò velociùs
 secum traheret effectum ordinarium
 demonstrationis in intellectu eorum,
 quibus proponitur. Atqui ego hunc
 effectum non sentio; intellectus meus
 non rapitur ejusdem evidentia, imò
 sentio, nescio, quos scrupulos suspen-
 dentes assensum, ut ne demonstratio-
 nis

nis locò Paralogismo assentiar. Ut
 verum fatear , annuebam ego , ad as-
 sensum nec ego me rapi sentio. Age
 porro , pergebat ille , ut ne quid teme-
 re judicemus , cùm de pluribus quera-
 tur Cartesius , quòd ad demonstratio-
 nes suas percipiendas intellectum affe-
 rant , secus , quàm optaret , disposi-
 tum. Si demonstratio hæc nos mini-
 mè rapit , indagemus per otium in cau-
 sas nostrorum Scrupulorum. Suadet
 Cartesius primò , ut nos ipsos scrute-
 mur , nostràmque Conscientiam con-
 sulamus , utrùm non fortè præiudicio
 quodam sit occupata , quod remoram
 ponat , ut ne propositionibus ijs con-
 sensum præbeamus , quæ nobis evi-
 dentes videantur ? an verò integram
 indifferentiam afferamus sive ad assen-
 sum , sive ad dissensum pro merito ar-
 gumenti ? id enim velut æquilibrium
 à Discipulis suis impensissimè Cartesius
 exigit. Utique , reponebam ego ,
 nullum præiudicium in me est adversus
 existentiam Dei ; imò si indifferentia
 hæc

hæc in me fortè deficit , potiùs in alteram partem , puta pro existentia Dei inclinor. Bene habet , prosequebatur vir doctissimus. Quodsi ad assensum objecto præstandum vel suspendendum præiudicijs caremus , exigit à suis Cartesius secundò , ut etiam omnem sinisterum affectum erga se ipsum exuamus , cuius hic auctor complures insimulat. Non odi Cartesium , affirmabam ego , neque ejus doctrinam , si sana est. Itaque , ajebat alter , si à dicta demonstratione nihilominus ad assensum non rapiamur , verisimile est , scrupulos nostros , atque assentiendi difficultatem ab ipsamet demonstratione oriri , atque adeo ejusdem evidentiam non esse , nisi merè apparentem ; cùm utique evidentia realis , & vera demonstrationis effectum indispensabilem procreet quietem , ac tranquillitatem intellectûs , qui lumen tam vivum experitur sibi illabi , ut impossibile eidem sit vel dubitare , vel veritatem non agnoscere. Tum verò pro causa detegenda adul-

terini

terini hujus splendoris , à quo nobis non jam lumen , sed potiùs multa caligo offunderetur , clarissimè ita argumentabatur.

Major propositio datæ demonstrationis vera non est , nisi duo ad eam supponas ; alterum est , ideam , de qua agitur , debere esse ideam realem , id est , quæ repræsentet objectum reale , puta , saltem possibile. Alterum , intellectum , qui ideam hanc habet , debere insuper evidenter cognoscere , eam esse ideam realem. Ita , quoniam idea trianguli rectilinei est realis ; atque Geometra eam pro reali agnoscit , distinctè perspiciens , ejusdem tres Angulos duobus rectis æquales esse , ideo vi hujus ideæ affirmat cum veritate trianguli , id tres angulos duobus rectis æquales continere.

Porro si idea non sit realis , aut mihi evidens saltem non sit , esse eam realem , falsum omnino est , de eadem affirmare me posse attributum reale , quod quidem distinctè perspiciam.

Exem-

Exemplum esto idea Chimærica : *mons sine valle*. Hæc mihi dum montem repræsentat, distinctè quoque altitudinem repræsentat; neque tamen inde cum veritate affirmabo, montem absque valle altum esse. Quodsi idea sit realis quidem, non tamen evidens sit, eam esse realem, verum quidem est, attributum distinctè cognitum convenire rei, quam repræsentat, interea tamen falsum est, me posse attribuere hanc proprietatem rei, de qua agitur, aut demonstrare hanc proprietatem per ejusmodi ideam. Puta, si supponas, hanc ideam esse realem : *equus cognoscens, & sentiens*; Cartesius tamen, qui eam non existimat esse realem, exinde non posset inferre, equum doloris, aut delectationis capacem esse, utut proprietas hæc distinctè contenta sit in idea entis cognoscitivi, & sensitivi.

His suppositis, idem pergebat, ut mihi demonstrem existentiam Dei per hanc solam ideam: *ens summè perfectum*, non jam sufficit ideam esse realem, uti

revera est, sed insuper opus est, ut independententer ab omnibus demonstrationibus consuetis mihi sit evidens, ideam hanc esse ideam realem, id est, eam mihi repræsentare objectum reale, puta saltem possibile, & non omnino Chimæricum. Jam verò dico adversus Cartesium, ideam hanc nobis non esse evidenter realem independententer à demonstrationibus consuetis: si enim nobis est evidenter realis, vel talis est per se ipsam & immediatè, vel non nisi medio examine instituto super ideis, ex quibus componitur? non per se ipsam: si enim idea hæc per se ipsam evidens foret, intellectus noster nunquam sibi posset formare problema, neque ante ipsam demonstrationem se ipsum seriò velut consulere, an hoc ens summè perfectum sit ens reale, an verò Chimæricum. Quemadmodum intellectus nunquam sibi problema proponet, an totum sit majus sua parte, nec ne? utrùm idem possit simul esse & non esse? eò, quòd ejus-

ejusmodi ideæ intellectui per se ipsas
sint evidenter reales.

Porro intellectus noster antecedenter
ad demonstrationes potest se ipsum
consultare, utrum ens summè perfectum
sit ens reale, an verò chimæricum: at-
que is, qui se non reflecteret supra de-
monstrationes existentia Dei, non ob-
stupefceret admodum, si ei hanc quæ-
stionem seriò proponeres; secus, si
velut dubius rogares, utrum totum
majus sit una ex suis partibus. Ergo
idea hæc per se ipsam tibi non est evi-
denter realis. Superest itaque, ut rea-
litas ejus tibi evidens fiat per examen
super hac instituendum. Quo casu
Cartesius nos docere debebat de adhi-
benda isthac cautela ante examen suæ
demonstrationis. Sed quidquid de
hoc sit, ostendo, neque per discussio-
nem terminorum realitatem hujus ideæ
nobis posse per se ipsam esse eviden-
tem. Primò enim prædicatum hoc
non continetur in idea subjecti; cùm
non involuatur in essentia *entis* esse
sum-

summè perfectum. Deinde examen hoc mihi detegit in hac idea complures contradictiones apparentes, quas intellectus meus excutere non potest ante demonstrationes consuetas. Ut enim examines, atque explices istam ideam, quæ de se confusa est admodum, atque generica, repræsentabis tibi in particulari omnes perfectiones, quarum nulla enti summè perfectio deficere potest. Porro harum perfectionum nonnullæ vim inferunt intellectui, eò quòd hic infirmior sit, quàm ut earum naturæ supparem formet conceptum. Puta, ens hoc esse per se, esse omnipotens, atque in agendo omnino independens, ut adeò entia ex nihilo possit procreare. Aliæ sunt perfectiones, quæ intellectui in eodem subjecto sociari non posse videntur, ut dum concipit liberum simul, & immutabile, immensum simul, & indivisibile, ens simplex, quod tamen proprietatibus corporis simul, ac Spiritûs constet. Quare meri-

meritò infertur, per ideam hanc ejus-
modi examine evolutam intellectui,
qui nondum discusserit demonstrationes
Dei consuetas, cùm tot contra-
dictiones entis hujus à se videatur de-
tegere, idem ens repræsentrari potius
ut ens Chimæricum, quàm ut ens rea-
le, & quod consequens est, nisi sup-
poneremus illas rationes consuetas,
quæ nobis ostendunt causam primam
omnium entium, tum reflexiones hinc
consectaneas, nos habituros tale
ens potius ut impossibile, quàm pos-
sibile. Ex quibus illud saltem con-
cludo, ideam entis summè perfecti ab
eo, qui illam antecederet ad demon-
strationes consuetas examinat, neuti-
quam posse haberi pro idea evidenter
reali, & per consequens eum, qui
hanc etiam discutit, non posse abso-
lutè, & certò huic enti existentiam
attribuere, seu quod idem est, eum
non posse sibi demonstrare existentiam
Dei per ideam entis infinitum perfecti.

Ita

Ita quidem fere Vir eruditissimus: cū-
que ego dissimulare non possem, quan-
topere mihi placeret ejus ratiocinium,
ita perrexit.

Solutio hæc primi paralogismi etiam
defectum alterius ejusdam detegit, in
quo Cartesius concludit existentiam
Dei ex *realitate objectiva ideæ* (. ita enim
loquitur.) *quam habemus de Deo*. Idea
hæc, inquit, quam in meo intellectu
habeo, habet realitatem objectivam
infinitam, cū repræsentet ens infi-
nitum. Ergo pro causa habet hoc ip-
sum ens infinitum. Ergo ens infini-
tum existit; secus enim effectus conti-
neret perfectiones, quibus careret cau-
sa ejusdem. Ecce! Cartesius in hoc
discursu supponit id ipsum, quod ei
vel maximè incumberet probare.
Non enim supponit duntaxat, hanc
ideam in se habere realitatem objecti-
vam, sed insuper, me posse certò cog-
noscere independenter à demonstratio-
nibus consuetis, eam revera habere
realitatem objectivam, id est, eam ha-
bere

objectum reale, & non Chimæricū. Jam
verò non cognosco, utrū objectū ejus
sit reale, an chimæricum ante has
demonstrationes, uti suprà ostendimus.
Quod si autem possum ambigere, an
non objectum hoc sit fortè chimæri-
cum, hoc ipso non possum supponere,
ideam hanc habere realitatem objecti-
vam, sed potiùs debeo metuere, ut ne
habeat fortè *vanitatem objectivam*, si
ita loqui fas est. Quo casu nequeo in-
ferre, eam à Deo mihi immissam, atque
adeo nequeo concludere, Deum ex-
istere. Imò cogitandum potiùs mihi
erit, eam fortè venire à nihilo, prout
Cartesius loquitur, id est, ab imper-
fectione intellectūs, qui eam produ-
xerit, prout hanc posset producere:
Mons infinitus sine valle. Ex quo mani-
festum est, utramque hanc demonstra-
tionem eodem vitio laborare.

Imo posterior hæc multò inerior est,
atque infirmior priore ex eo capite,
quòd supponat, causam ideæ debere
formaliter aut eminenter continere
omnes

omnes eas perfectiones, quas idea repræsentat. Quomodo enim Cartesius demonstrabit veritatem hujus propositionis, cui tamen totum ratiocinium innititur? dum enim dicitur, causam continere omnes perfectiones effectûs, id minimè intelligendum de perfectionibus, quas effectus duntaxat repræsentat, sed solum de ijs, quas in se Physicè continet. An enim perfectiones ab idea repræsentatæ sunt perfectiones ipsiusmet ideæ? an non unica, & adæquata perfectio ideæ est repræsentare universas has perfectiones? nisi dicere velis, hanc ipsam repræsentandi rationem infinitum quid in se continere, atque adeò causam infinitam supponere. Sed ne suffuremur radiis solariibus diem. Evidens est, repræsentationem hanc in suo esse nihil complecti infiniti; neque enim perfectio ideæ cujusdam est tanta intrinsecè, quanta est objecti repræsentati; sed mensura perfectionis ideæ non est nisi modus objectum id repræsentandi, qui in casu nostro non jam est infinitus, sed ad-

modum imperfectus. Atque id unum
abunde sufficit ad subruendum infir-
mum principium heteroclitici paralogis-
mi. Ita quidem clarissimè Pater ille
demonstrationes Dei Cartesianas inanes
prorsus, nullóque fundamento nixas o-
stendit. Quæ cum Cartesianis subinde
proponerem, illi harum abstractio-
num, ut appellabant, examen primò
explodere, tum cū efficacius quàm deli-
catior hominum genius ferret, eadem
urgerem, non defuit, qui me hirtum
è Peripato Metaphysicum compel-
landum existimavit. Atque hæc eò
libentiùs vobis proposui, quod non à
nobis, aut alio extero quodam vani-
tas dictarum demonstrationum detecta
sit.

Arrecta aure aderant socij, & quò
clariùs discursum Eugenij ceperant, eò
apertiùs peccatum paralogismi Cartesi-
ani intuebantur. Cæterum obstupuère
primò; qua admiratione sublimem
ideam, quam de solida quadam, ac
profunda Cartesij doctrina olim imbi-
berant

berant, vel inviti prodidère, præcipuè Amyntas, qui Cartesium adhuc non tam negligebat, quàm negligere videri volebat, velut evigilans, Cartesius, exclamat, portentum illud ingenij, quod in secretis naturæ plus sapuit, quàm cæteri Philosophi omnes, quo glorioso inventore genus humanū tot erroribus fuit exéptū, qui teste Henrico Moro tantundem scivit in investigandis naturæ causis, quantum ignoravit Aristoteles, Magister ille à cultissimis Nationibus adoratus ceu solus Philosophus, reformator ille universæ naturalis scientiæ, tantus Philosophus pro demonstratione vendat sophisma infelix, idque non iam multa veritatis specie vestitum, sed simplex omnino, & quod obvio Dialecticæ Tyroni prima fronte suspectum sit! Palpum mihi facis Eugeni: licèt enim ego Cartesium non amem, plus tamen sapio, quàm ut tam humilem de Cartesio ideam in mentem meam admittam. Non ita viluit unquam, neque vilescet mihi Cartesius

tesius. Serio loquor, affirmat Eugenius. Neque tamen multum Cartesij auctoritati id derogat: si enim in demonstratione Dei allucinatus est, non illico negligendus; erravit, ut homo, ut ne in aliis materiis Deum existimares. Num Plato & Aristoteles ea propter omittendi, quod in quibusdam sint allucinati? notum est illud, eos, qui principia invenerunt, modicum promovisse. Auctor fuit sectæ novæ Cartesius; quid mirum, si inventam nondum ad perfectionem perduxerit? Atqui error hic, infert Amyntas, unam ex præcipuis sectæ hujus positionibus constituit. Ego enim ita intelligo; cum Cartesius in universa sua Philosophia duas duntaxat demonstrationes admittat, alteram, qua propriam existentiam, alteram, qua existentiam Dei demonstrat, Systema reliquum multo utique improbabilius, & inanius fore.

Sed age, pergit is, num Cartesiani quod ad has demonstrationes deferunt ducem? in his demonstrationibus Dei, quod sciam, reponit Eugenius, eundem

non deserunt ; atque adeò doctrina hæc hodie est communis in orbe. Quid ? in orbe communis ? quærit rursus Amyntas ; an ergo tot habet Sectatores hæc Philosophia ? Dum de sectatoribus Cartesij quæstio est , ait Sophronius , certum te volo , Cartesium in Philosophia propè regnare. Ita luculenter me docent *Reflexiones in scientias* idiomate anglico ante septennium Londini editæ , quarum auctor fatetur , licèt intra ducentos Annos ultra duodecies mille libros in Philosophiam Aristotelis editi fuerint , persuasum tamen sibi esse , sectatoribus novæ Philosophiæ , quo nomine hodie vix alia venit , nisi Cartesiana , intra dimidium sæculum duplo plures , id est , facile vigesies quater mille editos esse. Id quod profectò fieri vix posse videtur , nisi universa Europa sit Cartesio addicta. Cum his consonat id quod Antonius Deidier Professor Regius Medicinæ in Academia Monspeliensium initio suæ Physiologiæ supponit , majorem videlicet Philosophorum partem

Cartesij sectæ adhærere. Turbam nimirum, infert Amyntas, sequuntur passu cæco omnes hominis unius Discipuli, ex quo factum, ut homines libertatis, ac novitatis amore contemptores Aristotelis, aut Platonis, Cartesium promiscuè sectando utramque perdiderint, ut adeò nil hodie vulgarius Philosopho Cartesiano; & quibus initio Peripatici non erant, nisi Philosophorum vulgus, nescio, num & ipsi hodie satis evadant hanc dicam: quando secta hæc hodie nec nova est ampliùs, nec singularis, sed res vel maximè vulgaris.

Tu verò, excipit Eugenius, ex præjudicio potius, quàm ex merito videaris celeberrimum auctorem odisse. An non enim Peripateticorum quoque nonnulli Deum demonstratione Metaphysica, & quasi à priori, ut loquuntur, demonstrare conati sunt? An non ea demonstrandi ratio cum Cartesianæ coincidit? Comparatio invidiosa! reponit Sophronius. Demonstra-

strationes Peripateticorum à Cartesianis
ijs, quas jam audivimus, quàm sunt
diversæ? toto, quod ajunt, genere dif-
ferunt. Nullus eorum est, cui nudè
sufficiat dicere cum Cartesio: *Datur
idea Dei. Ergo datur Deus.* Et parùm
famæ suæ consuleret, quisquis in Aca-
demiis Germaniæ pro universa demon-
stratione Dei infelix hoc enthimema
obtruderet. Id quod ipse optimè
nôsti. Et quoniam ad hanc quæstio-
nem delati sumus, Comparemus, si ita
vacat, demonstrationes Dei, quas Pe-
ripatici Metaphysicas vocant, & quasi
à priori, cum demonstrationibus Car-
tesianis. Sicut enim rari sunt, qui de-
monstrationibus illis pretium ponant,
ita nullus eorum est, qui eas tam miserè,
ac Cartesiani, proponat, nec mayo-
rem veritatis saltem speciem affingat.

Opportunè unius, aut alterius theses
impressæ ad manum sunt. Ecce inge-
niosa *Acroamata Philosophica* R. P. Ge-
orgii Spiznagl; in quibus has demon-
strationes Dei inter alias lego: *Carentia
omnis*

omnis imperfectionis evidenter non est impossibilis. Ergo evidenter existit. Item: nulla imperfectio est pura perfectio. Omne impossibile est imperfectio. Ergo nullum impossibile est pura perfectio. Ergo pura perfectio non est impossibilis. Sed his ita propositis non acquiescit ingeniosus Auctor, Sed easdem per plura principia ulteriùs demonstrat. Et fac, easdem etiam solvi posse; nunquam tamen has diluent eadem evidentia, & facilitate Cartesiani, qua Cartesij paralogismi suprà detecti sunt.

Verùm inter perpaucos, qui præcipuè exercitationis scholasticæ gratiâ ejusmodi ingeniosas rationes excogitant, communior tamen est Peripateticorum opinio, demonstrationes has plus subtilitatis, quàm veritatis complecti. Ità R. P. Balthasar Stromair ex eadem Societate initio dissertationis suæ Philosophicæ de Auctore mundi solidissimè ostendit peccata harum demonstrationum; quòd vel jam supponant id, de quo quæritur, vel certè nimium

mium probent, & præcipuè, quod principia ejusmodi tanquam per se nota, ac convertibilia cum Deo ipsam quoque Dei existentiam immediatè quoad nos notam ostenderent, ut adeò supervacaneum foret meridianam veluti lucem face obscuri implexique ratiocinii illustrare; id quod ipsum fortè Cartesium movit, ut demonstrationes suas, verborum parcissimus, adeò jejunas proponeret. Cæterum non est, cur Cartesius illas Dei demonstrationes, ceu novissimas, atque domi suæ natas exponat. Jam enim ante quinque paulatim sæcula à D. Thoma sunt præjudicata *l. I. contra Gentiles c. II. ex hoc, ait S. Doctor, quod mente concipitur, quod profertur hoc nomine Deus, non sequitur, Deum esse, nisi in intellectu; unde nec oportebit id quo majus cogitari non potest, esse nisi in intellectu, & ex hoc non sequitur, quòd sit aliquid in rerum natura, quo majus cogitari non possit.* Colligere poterat ex istis Cartesius, num existentia necessaria, ceu attributum contentum

tum in idea Dei, extra intellectum cognoscentis debeat locum habere; num idea, quam habeo de Deo, debeat hoc ipso habere realitatem aliquam objectivam, uti idem Cartesius loquitur. Adeò Philosophia hæc in chorum rerum novarum, queis gloriatur, induxit præjudicatas jam olim, & obsoletas antiquorum opiniones.

Denique id quod prius arguebas de illis ideis, non evidenter nimirum de veritate, ac realitate earum constare, jam pridem clarissimè, ac solidissimè docuit R. P. Andreas Waibl Societatis Jesu Germaniæ hodie Assistens in *Controversiis ex universa Philosophia selectis contro. 10. de causa prima* nimirum in similibus terminis : *ens carens omni defectu, pura perfectio, carentia omnis imperfectionis*, alijsque manifestè involui aliquam complexionem, ideòque in probanda possibilitate meritò adhuc dubitari posse, utrum propositio, quæ assumitur pro principio demonstrationis, sit de subjecto supponente : vide-

licet utrūm tō *ens* & tō *carens omni defectu*, item tō *perfectio*, & tō *pura*, nec minūs, utrūm tō *perfectio* & *omnis* non involvant aliquam repugnantiam? quoniam dicere posset atheus, de ratione entis ut sic esse ly *defectuosum*, de ratione *perfectio*nis *possibilis* esse tō *finite perfectū*; additque alia hanc in rem per-
opportuna.

Hæc mihi non solida duntaxat, sed & ingeniosa videntur, quæ & ipsis, credo, delicatissimis Cartesianis approbatione non indigna videantur. Cartesiani, ait Eugenius, in commendando sunt minimè liberales, præsertim si quæ in Septentrione prognata intelligunt. In alium nunc campum excurritis, monet Amyntas. Demonstrationem Dei tractamus; at quod ad Nationum prærogativam existimo, ubique Jovem propitium esse. Æquè cultissima Francia, ac Germania, quin & Moscovia hodie parit bona ingenia. Optime senex, ait Eugenius, quàm bellè adimplēs id quod jam ante decen-
nium

nium Doctissimus Marchio Orsi in
 suis dialogis * adversus *Modum bene
 cogitandi Patris Bouhours* notavit. Que-
 ritur Marchio, Patrem Bouhours in
 commendandis Italorum ingeniis ex-
 titisse parcio-rem, atque adeo iniquio-
 rem, quàm sint Germani, qui laudem
 ingenii non sibi solis vindicent uni-
 versam, sed ex æquo partiantur cum
 Francis. Cæterum de Germanorum in-
 geniis aliter sentit Auctor Anonymus
Dialogorum Aristi & Eugenii: cum enim
 dialogo quarto crisin Cardinalis, Perro-
 nii super R. P. Gretsero attulisset, Gret-
 serum bonum habere ingenium pro
 homine Germano, suam quoque op-
 portunissimè hic Auctor hanc addit:
*Ceu prodigium fuisset homo germanus ad-
 modum ingeniosus.* Humilis de integra
 Natione hic sensus videri possit, ait
 Sophronius, portentum esse in Ger-
 mania hominem ingeniosum, perho-
 norificus tamen Gretsero est. Felicem

* *Considerationi sopra un famoso libro
 francese intitolato: la maniere de bien penser
 &c. dans les Ouvrages d'esprit.*

Gretserum, quia Germanum! secus enim non tulisset laudem boni ingenij; habuit bonum ingenium pro Germano duntaxat. Porro Auctor dialogorum non adeò est Nationi Teutonicae iniquus, ac suspicamini, pergit Eugenius. prævalet in candido scriptore studium veritatis; fatetur enim expressis terminis, *non omnes Septentrionales bestias esse.* Encomium hoc Germanis, Suecis, Polonis interea sufficiat, addit Sophronius; non omnes Septentrionales sunt bestiae: quidquid Dialectica doceat in regulis æquipollentiae; si non omnes Septentrionales sunt bestiae, unus saltem eorum bestia non est; hoc saltem secundum omnem rigorem dialecticae æquipollentiae eruitur. Quin imò, te multò liberalior esse videtur auctor dialogorum, pergit alter; si enim non omnes septentrionales sunt bestiae, ergo aliqui Septentrionales non sunt bestiae. Ego enim ita intelligo, pro favore ampliando, ac honore universi Septentrionis propositionem posse ita exponi: quem sen-

sum latiore propositionis mihi indubium est, quin Auctor proprio confirmaturus esset oraculo, imò & additurus, eam accipiendam in sensu accomodo; hunc non esse, nisi modum loquendi, atque plus significare, quàm verba præferant: præsertim cum eodem dialogo quarto dilabatur ad explicandum bonum ingenium non qualecunque, sed singulare omnino, pluribúsque raris prærogativis conspicuum; id quod constituit in temperie quadam vivacitatis, solidæque prudentiæ, cujus subtilitas non sit evanida, quod fulguret, sed absque excessu, quod promptè concipiat, sanum iudicium ferat, paucis multa complectatur, atque ornamenta styli neque insuper habeat, at neque venetur sollicitè. Exigit itaque ingenium solidum, acutum, exquisitum, facundum, sanum, universale ac perspicax. Atque ejusmodi ingenium, universis hisce ornamentis instructum, utique non potest non rarum esse. Quare idem auctor meritò advertit, rem esse prorsus

singularem videre Germanum ejusmodi ingenio instructum ; atq; si in Germania fortè appareret , id ne agnoscendum quidem , vel si agnosceretur , non se-
cus se habiturū , ac peregrinum quem-
piam , cujus idioma ignores. Atque
hæc addit prorsus cōveniēter ; si enim
vix invenire est Teutonem simpliciter
ingeniosum , quomodo invenias in eo
ingenium dives tot ornamentis ? ver-
bo , sufficiat , non omnes Septentrio-
nales bestias esse. Ut ut non placuerit
Amyntæ novum ingenij germani en-
comium , vocem tamen continuit ,
identidem in admiratione demonstra-
tionum Cartesij defixus ; tum id solum
addidit ; si ulli præstantia singularis il-
lius ingenij , quod antea explicabas ,
certè Cartesio tribuenda est , in quo
præcipuè ingenij soliditatem suspicio.
Quid enim solidius duplici illa demon-
stratione , cujus antè anatomen vidi-
mus ? & æquè solida erunt ingenia plu-
rium Cartesianorum. Hic alio argu-
mento non opus est. Applausere se-
ni ambo hospites , cujus animum de-

monstrationes Cartesianæ adeò occupârunt, ut torpere paulatim ad cætera videretur. Adeo, qui initio omnes ingenij vires in Aristotelis circa Deum errores producendos intendere videbatur, eò paulatim delapsus est, ut velut communem cum Peripateticis causam tutari, atque in solos Neotericos invehi totus videretur. Unde Eugenius reducturus ad orbitam errantem dialogum, & fini imminens, fat, inquit, disputatum hac nocte. Dicat Atheus, non dari Deum; dico ego, non dari Atheum, qui intimè sentiat, non dari Deum. Hunc demonstrant Plato & Aristoteles, commodè uterque, utpote ethnici, penes quos in re sublimissima est aliquid prodire tenus. Cartesiũ omitto. Cæterum demonstrationes ordinariæ optimæ; quoniam circa illas controversias, quas longo sæculorum tractu ingeniosissimi tractârunt, fortissima argumenta sunt plerumque vulgatissima. Quemadmodum optimi fructus arborum plerum-

rumque sunt illi , quos primos legit
industria manus ; quod novum est in
talibus quæstionibus , gratius est pas-
cendæ curiositati , quàm validius de-
monstrandæ veritati. Atque hæc ar-
gumenta sunt tum moralia , ducta ex
medio admodum claro , & omnibus
noto absque indagine implexi discursus ,
tum Physica , quæ Deum sub
prædicato causæ primæ , entis necessa-
rij , sibi que sufficientis demonstrant.
Verùm dum sudo cœlô , quod ipsum
sua præstantia , magnitudine , decore ,
ordine , motu Dei gloriam enarrat ,
lætas Deo intenti horas exigimus,

Nox humida cœlo
Præcipitat, suadentque cadentia sidera
somnos.

DIALOGUS QUARTUS.

CARTESIUS.

Discessionem parabant postridie ho-
spites , domi suæ examinaturi
præ-

præcipua Systematis Cartesiani principia, quoniam oblata ex alijs occasione jam unum, alterumve attigerant. Sed prohibuit abiturientes Amyntas, breve nimium causatus non ineruditum commercium, avidusque ab Amicis hodiernæ Philosophiæ amœnitatibus amplius recreari; utut Platonem acrius, quàm optarat, essent infectati. Quare ut eosdem moraretur diutius, novum disputandi campum prudens aperuit: Domini mei, inquit, in pago vicino Parochus habitat, olim Cartesianis principijs imbutus in Galliis, & si id dicere licet, etiam Janfenium non admodum exosus. Illum ex familiari consuetudine amicum, opinionum tamen diversitate adversarium nactus sum, at eo inimiciæ genere, quæ inter litteratos quandoque solet vigere, intellectus, non voluntatis. Unde cum vobis propositum sit systema Cartesij amplius arbitrari, ecce Antagonistam! strati sunt equi, itineri nos damus, operitur nos Lesque-

nus, heri per litteras per me de adventu nostro edoctus. Næ tu fraudulenter nobiscum, ait Eugenius : quid hominis est iste Lesquenus ? Cartesii & Jansenij sectator ? Cartesium profitetur apertè, reponit is, Jansenium occultè, nisi nuper hunc ei è corde excusserit fulmen, quo Vaticanum patrem Quesselum perstrinxit. Quare non est, quòd hominè horreatis ; si enim indolem ejusdem discere aveatis, satis est heteroclitus, simplex non nihil, & cui phantasiæ multa vivacitas, seseque explicandi nonnulla promptitudo est ingenii loco. Serio autem sibi gloriæ ducit, se de schola Cartesij esse ; quin nihil ambit impensius, quàm copiam, sectam hanc palàm protitendi, ratus, in hac demum conditione gloriam hominis apprimè litterati contineri. Quare vestram de dogmate Cartesiano eruditionem dissimulabitis primitus ! tum enim vero stupebitis, quanto supercilio, atque accentu bonus homo sit doctorem vestrum acturus. Ex quo
fiet

fiet, ut si minus satisfecerit vobis doctrinae soliditas, modus saltem discurrendi, atque docendi vos recreet. Intelligo, ait Sophronius, magis iocari nobiscum, quam disputare intendis.

Ergo equis conscensis itineri se dedere. Cæterum Eugenio equus obvenit lupatorum impatiens, atque identidem recalcitrans, qui frequentiore calcarium punitione obsequii admonitus copiosum sanguinem in latere effudit. Applausere laboranti equiti sodales; atque ex joco Amyntas speciosæ fabulae occasionem captavit: est Lesquenus, inquit, indolis perquam teneræ, atque in affectus mobilis; condolebit impensè sanguineo jumento, nec sese reflectet initio, equum, juxta Cartesium, non nisi automa, atque machinam inanimem esse; id quod erit optimum argumentum adversus has machinas.

Hæc inter ad Lesquenum perventum est, atque Amyntas primus amicum

cum salutans, adduco, inquit, tibi hos dominos videndi tui percupidos, amicos meos. Lesquenus equo delapsos excepit officiosa, at gravi comitate; tum, ubi subinde sanguinem conspexit jumento ex vulnere defluentem, sortem ejus miseratus, bonum animal, inquit, acerbum dolorem sentiet ex vulnere, jussitque equisoni, jumento in præsepe deducto salubre smignia temperando dolori adhiberet. Palàm propè plauserunt ad fabulam hospites, præcipuè ubi ab Amynta Lesquenus edoctus est, id hospitum par etiam Philosophos esse; tum enim bonus homo linguæ lapsum erubuit, trepidansque ita emendavit: Ergo cum Philosophis, inquit, Philosophicè loquendum: non nisi ex persuasione vulgi jumentum dolere asserui; cæterum ut Philosophus nullum in eo dolorem agnosco, est mera machina inanimis, merum automa. At illi vix violenta tussi risum dissimularunt, & opportunè Amyntas: super hac, & similibus qua-

quaestionibus disputatum hos tibi adduco, Lesquene; sunt quidem Aristoteli ex asse addicti, tu verò eos Cartesium doce. Eò peius, ait Lesquenus: si enim præoccupati jam sunt ab Aristotele, eo ipso Cartesio nec dignos, nec aptos invenio, qui spiritum præjudiciorum infantia & Philosophiæ scholasticæ primo aditu deponere jubet. Experire, ait Eugenius, num nos, si minus eo dignos, at saltem aptos invenias: & si Aristotelem profiteamur, at non universè; agnoscimus quosdam ejusdem lapsus; sed neque eum defendimus temere; respicimus eum similem cæteris hominibus, id est, errori obnoxium. Unde & paratos nos habes Cartesium sequi, si eum Aristotele digniorem probaveris. Placuit vox hæc Lesqueno, præsertim, quòd liceret tantorum hospitum doctorem extemporaneum agere.

Ergo, dum subinde domus conscenditur, crimen, inquit, est utique inter Peripateticos Cartesianum audire.

re. Quin est prudentis, reponit sophronius, ijs bene uti posse, quæ in Cartesio ingeniosa, bona, & vera inveniuntur. Loquar itaque, si ita per vos licet, liberiùs de vestra Philosophia, ait cum supercilio Lesquenus, cujus termini nihil significant, & ad nihil serviunt, nisi ad ignorantes stupore afficiendos, utpote qui eos non intelligentes opinantur tamen, à Philosophis eosdem intelligi. Unde nec amplius imprimuntur cursus Philosophici ad methodum scholarum, & ferè pleraque opera id genus, quæ hodie apparent in Gallijs, sunt tractatus de Physica, supponentes principia novæ Philosophiæ. Cæterum libri tractantes de universali, gradibus Metaphysicis, ente rationis, appetitu materiæ primæ metum hodie incutiunt bibliopolis. Thomistæ, Scotistæ, Nominales reponuntur nunc eadem in conditione, quam Philosophiam veterem vocant. Adeò bonus homo per acerrimam crisin, impetu velut uno

uno effusam, ceu aptum futuro discursui exordium, auditorum suorum benevolentiam captavit. Verum his subdolè incauto imminentibus, immensum nos tibi obstringes, ait Sophronius, si nos Philosophiam doceas, cujus termini significant aliquid, atque secreta universæ naturæ, quam fieri potest, clarissimè referent. Ita ad secretum conclave libris abunde instructum perventum est. Et Lesquenus volumen, quod fortè super mensam jacebat, attollens, ecce, inquit, habeo hic magnum Philosophum, sed qui loquitur gallicè.

Primam hanc Eugenius occasionem arripuit Lesquenum velut prævia velitatione laceffendi; non feres iniquè, inquit, si confidentiùs loquar. Profanatam potius, quàm celebratam Philosophiam judico per ejusmodi scriptiones frequentatas in lingua vernacula; præterquam enim, quòd lingua vernacula non sit lingua Doctorum, legitur hodie temere Philosophia in
Fran.

Francia ab obviis mulierculis , quæ non amplius reverentur Philosophiæ mysteria , aut subtilitatem discursuum. Atque , ut intelligo , id factitatum ab Jansenistis , quibus Philosophia Cartesianiana est cordi , celebritatem ac famam cauponatis exinde à fæminis ; has enim non solum Philosophas , sed & Theologas creant , eo consilio , quò factionem sibi formarent illicio gloriæ per eruditionem parandæ , cujus quidem hic sexus non minùs est avidus , quàm incapax.

Offendit non nihil hominem liberior Eugenij vox , nec temperavit sibi , quin quæreret , an & eos terreret Phantasma Jansenismi ? tum linguam vernaculam etiam nationi litteratorum non indecoram esse affirmans , præstat , inquit , hac eleganter , quàm latina barbarè cum vestris Philosophis loqui. Et Eugenius , nihil moratus stylum quorundam minùs emendatum , lingua latina , inquit , jam ante nongentos annos desiit esse vulgaris , & quamquam

quam post infelicem complurium sæ-
culorum ignorantiam ante quadrin-
gentos circiter annos Franciscus Pe-
trarcha latinam linguam à situ , &
squalore ad elegantiam revocare cepe-
rit , complures tamen Philosophi ma-
gis de rebus , quàm de stylo solliciti
servarunt ut plurimum idioma scho-
lasticum. Num bene , problema esto
à Pico Mirandulano quondam agita-
tum. Sed quem tu hîc librum com-
mendas ?

Ecce opus posthumum , respondet
ille , celeberrimi Pascalis , * in quod
ejusdem amici effata quædam ingenio-
sa , atque conceptus acutos nullo fere
ordine congesserunt. Auctor hic Car-
tesio coævus , imò & familiaris tit. 31.
discursum habet , quem vos etiam ,
atque etiam velim meditari , siquidem
aveatis sectæ Cartesianæ esse candidati.
Examinat in eo incertitudinem huma-
næ cognitionis : *id quod fortè complet ,*
inquit , impotentiam res cognoscendi , il-
lud

*lud est, has in se ipsis simplices esse. (ne-
que enim vel audire possumus sine sto-
machi motu nomen formæ substantia-
lis.) nos autem componi ex diversis gene-
ribus, anima nimirum & corpore. Hæc
compositio ex anima, & corpore in causa
est, cur plerique fere Philosophi confude-
rint rerum ideas, atque corporibus attri-
buerint, id quod ad Spiritus, Spiritibus
vicissim, id quod non nisi ad corpora perti-
net. Fidenter enim enuntiant, corpora
tendere deorsum, aspirare ad centrum,
fugere sui destructionem, metuere va-
cuum, ferri inclinationibus, sympathijs,
antipathijs, quæ universa non nisi Spiriti-
bus conveniunt. Atque si de Spiritibus lo-
quamur, considerant eos velut in loco,
motumque eî ex uno loco in alium attri-
buunt, quæ tamen non nisi corporibus con-
veniunt. Hæc est doctrina doctissimi
Pascalis, ex qua luculenter colligere
licet originem erraneorum præiudicio-
rum, ac fatuarum persuasionum, quas
nobis infantia & vulgus instillavit non
advertentibus; atque hæc omnia per
divi-*

divinas suas meditationes potenter emendat meus Cartesius. Dixit, & velut solenni ad docendum principio habito sese ad certam affectationem modestiæ composuit.

Avidè excepere docentem hospites, neque tamem assensum universè à sese extorqueri sunt passi. Imò sophronius palàm Doctori ita opposuit: invenio hæc inter oracula non nulla non adeò firma, & evidentia Peripateticis, quin firmamento aut saltem declaratione indigeant; præterquam enim, quòd non sit evidens ipsū principiū & suppositū ratiociniij, omnia videlicet corpora simplicia prorsus, atque incompota esse, paradoxum recentibus sectæ tuæ candidatis videtur, à nullo corpore determinatum motum intrinsecè exigere, puta, lapidem naturā non tendere deorsum. In quo affirmando mirum tergiversatur mens nostra. Mei Domini, docet Lesquenus, candidato novæ Philosophiæ unus Pascalis majoris debet esse auctoritatis, quàm sexcenti

centi Auctores Peripatetici. Magnificè tu quidem de tuo Pascale, reponit Eugenius; at non ita complures alij. Præclarum ingenium hoc, fidus hic secretarius portûs Regalis, magnus defensor magni Arnaldi non unum opus in publicum dedit præclarum quidem ab Auctore, præclarius verò à flammis, queis id per carnificis manum conflagraverat publicè. Atque hic tantæ tibi est Auctoritatis, Cancellarius Janse-
nistarum?

Pressit indignationem Lesquenus, dissimulatione Jansenianæ factionis studium tegendum ratus. Hæc aliena modò sunt, inquit, quando de motu corporum quæstio est. Sententiam Cartesij arbitremur, cujus omnino cum Pascale eadem mens est. In Cartesij principijs, si id nescitis, motus localis est ingenerabilis, & incorruptibilis non minùs, quàm materia prima, id est, motus ille localis, qui inditus est materiæ primæ à Deo, adhuc totus perseverat in rerum natura; interea de
uno

uno corpore in aliud transit, non secus ac materia prima ex uno corpore in aliud mutatur. Quare unum mobile quiescere non potest, quin motum suum communicet alteri. Ecce! etiam ad mentem Cartesij corpora naturalia non habent intrinsecam exigentiam ad motum determinatum.

Facile convenimus, ait Sophronius, hanc esse Cartesij mentem; at hoc mysterium videtur non nihil captu difficile, O ho! petitis rationem? clamat Lesquenus, ecce unam, & alteram. Primam ipse Cartesius subministrat: indignum est, ut id, quod immediatè à Deo processit, durante universo unquam dispereat. Motus autem immediatè processit à Deo. Noluit interturbare docentem Sophronius, quamquam rationis pondus non persentisceret; libuit audire & alteram demonstrationem, quam operosè, & ab remotiore principio ita exorsus est.

Alteram demonstrationem mihi suppeditat *Logica seu Ars cogitandi*, liber pre-

pretiosus, qui licet solam Logicam profiteatur, attamen per apposita exempla eruditiones quoque Physicas opportunè inspergit. Hic notum conceptum impugnans, quo Aristoteles naturam dicit principium motûs, & quietis in eo, in quo est, ait, definitionem hanc in sola imaginatione fundatam esse, quasi corpora naturalia motum habeant ab intrinseco, artificialia autem ab extrinseco; cùm tamen sit evidens & certum, corpus nullum posse sibi ipsi motum tribuere; id quod ita ostendit: materia de se est indifferens ad motum & quietem. Ergo ad alterutrum determinari non poterit, nisi per causam extrinsecam. Quare ne in infinitum procedas, consequens est, ut Deus ipse imprefferit motum, eundemque conservet. Capió Argumentum, ait Eugenius. Sed quomodo est evidens & certum, nullum corpus posse sibi ipsi tribuere motum, nisi placeat in terminis ludere? neque est evidens & certum, non dari intrinsecam ulli cor-

corpori naturali exigentiam ad motum; neque est evidens, & certum, non posse corpus naturale motum producere huic exigentiæ suæ respondentem. Hæc sunt verba ait Lesquenus, formalia *Artis cogitandi*, libri in Francia celeberrimi: sed additur insuper evidens ratio: materia de se est indifferens ad motum, & quietem. Ergo determinari debet ab extrinseco. Quid clarius?

Diu se continuit Amyntas, malens arbitri, quàm actoris partes tueri. Cæterùm tam luculenta demonstratio Lesqueni facundum reddidit. Materia, ait de se est indifferens ad motum, & quietem. Ergo & corpus naturale. Hanc consequendi necessitatem nondum clarissimè dispicio. Quid ni? rogat alter, scire te oportet, Amynta, corpus naturale esse ipsam materiam primam; cùm corpus naturale sit, quidquid est extensum, & trinè mensurabile. Imò id est unū ex postulatis Cartesij, omne corpus naturale esse materiam primam. Sed urget Amyntas: distinctio utique faci-

facienda in ipsis, credo, Cartesij principiis inter corpus naturale, primò, ut sit idem ac materia prima; atque de hoc procedit definitio, quòd nempe sit substantia trinè mensurabilis. Secundò corpus naturale & physicum dicitur id, quod est compositum ex illa materia prima, & forma respondente, perinde ac sphaera cerea, quod est opportunum exemplum Cardinalis Ptolomæi *Diss. 5. Phys. gen. de syst. Cartes.* Est corpus Physico - Mathematicum, compositum veluti ex materia, ex hoc corpore naturali, quod est cera secundum se, & ex hac forma, quæ est rotunditas; qua facta distinctione intelligitur corpus naturale in primo sensu distingui realiter à corpore naturali in secundo, eo modo, quo materia prima distinguitur à forma. Quare, si materia auri Eg. est indifferens, an hoc ipso etiam forma substantialis auri est indifferens ad motum sursum, vel deorsum? Totus expalluit Lesquenus indignantundus ad vocem *formæ substanti-*

stantialis , rogavitque, ut ne vocem hanc secundo repeteret, nisi sibi vellet stomachum motum. Absit deinceps fatalis hæc vox, interponit Eugenius; id solùm à te sciscitamus, an ergo certum & evidens sit, corpus naturale non esse, nisi materiam primam? item in corpore naturali non dari formam ejusmodi, sed figuram duntaxat, ac modificationem? Hanc evidentiam nondum ostendit *Logica seu ars cogitandi*. Et quoniam occasio aderat loquendi de hac Logica, ita profequitur: novimus enimvero, quid libri sit hæc *Logica, seu ars cogitandi*. Extracta est fere universa ex Aristotele, quem tamen perpetuò, & non nunquam immeritò persequitur. Cæterum vestita est modo hodierno, attamen haud paulò imperfectior, quàm sit antiqua. Laudem hanc mutuatus sum ex libro Anglico * Londini ante sexennium edito.

Intellexit paulatim Doctor extemporaneus, discipulos suos majorem jam in arte sua progressum fecisse, quàm

F

ipse

* *Reflexion upon Learning, &c.*

ipse desiderâſſet. Unde paſſu non nihil cautiore , ſed & firmiore incedens propugnationi ſyſtematis ſui ſe ſe totum accinxit , miſſoque ingrato argumento de motu , aliam lectionem ſuis hoſpitibus proponere inſtituit ; ſinamus , inquit , jam nunc quieſcere motum ; Vortices Cartefij . . . Veniâ tua , interturbat loquentem Sophronius ; diſcipulos habes , qui de pluribus dubitant , id eſt , veritatis percipidos. Si materia prima , ſeu quod juxta te idem eſt , corpus naturale , ad omnem motum indifferens eſt , quid ergo de diverſiſſimis motibus ſpontaneis brutorum , queis vos ſentientem æquè , atque altricem vitam denegatis , cenſere nos oportet ? quid de motu ipſius corporis humani ? de motibus enim potiffimùm exiſtimo vos rogandos ; cùm præter motum , & figuram nihil propè velitis capere.

Stat firmum Cartefij principium , reſpondet Leſquenus , omnis motus à Deo. Quare nec anima noſtra movet
corpus

corpus suum, sed ad exigentiam & voluntatem animæ corpus à Deo movetur. Bruta verò, quæ anima carent, ne quidem istam exigentiam habent. Clarissimè, acclamat alter. Et nunc via aperitur discendi ex te, quomodo egregia hæc Philosophorum natio, quæ fortunato hoc sæculo veritatem velut è putei fundo extraxit, rerum naturas, atque effectus non jam verbis nil significantibus, prout tu de Peripateticis rectè dicebas, sed distincta, clara, ac velut intuitiva explicatione explanet. Descendamus, si ita placet, ad experimenta singularia, in quibus ad oculum ostendendis mirabiles estis ad prodigium usque. Fac ergo, adurat fortè ignis pedem canis incautiùs appropinquantis, qui ideo repentè crus retrahat. Quomodo explicandus hic motus? perbellè, docet Lesquenus: ignis sua actione facit, ut spiritus animales in cane per poros cerebri perducantur ad musculos, qui ad movenda membra exteriora deserviunt ea ratio-

ne, quæ requiritur ad evitandam hanc adustionem. Rursum adblandiatur canis Domino, moveat caudam, quomodo istud mysterium procedit? nimirum Dominus sua præsentia commovet nervos oculorum canis ea ratione, ut faciant defluere spiritus animales in musculos, qui ad movendam caudam deserviunt. Denique idem canis sagaci solertia leporem persequatur; quot non principiis, speciebus, actionibus vitalibus, qualitatibus occultis Peripatetici opus habent ad explicandam hanc leporis persecutionem! non ita Cartesiani; neque enim hic aliud requiritur, quàm ut partes insensibiles ex corpore leporis exhalatæ determinant spiritus animales canis ad defluendū præcisè in eos musculos, qui ad motus ciendos deserviunt ad persecutionem hanc necessarios. Cæterum non mihi gloriam arrogo tam claræ, & distinctæ explicationis, addit ille; debetur enim universa eruditissimo Regis, * insigni Cartesij affectu.

* *Nouveau memoire pour servir à la vie de M. descartes.*

Quantum ego quidem expeditissimam
 explicationem hanc capio, ait Sophro-
 nius, tota in illud demum recidit,
quòd spiritus animales per impressionem
certorum objectorum determinantur ad
influxum in certos musculos, ex quo dein
consequantur certi motus. Hoc denique
 totum est, ait Lesquenus; affectus es
 germanum, & intimum sensum Car-
 tesij. Atqui hoc systema est facile captu,
 perguit Sophronius, quid enim facilius,
 quàm quòd spiritus animales per præ-
 sentiam certorum objectorum deter-
 minentur ad influendum in certos mus-
 culos? Menacras sit, oportet, de rure,
 qui lectionem hanc non promptius,
 quàm stivam apprehendat: & quod
 prodigio simile; potest propositio hac
 universalis applicari absque ulla fere
 immutatione diversissimis casibus in
 particulari; neque dubito, quin per
 terminos hos universales plus discam
 de novo, quàm per terminos Peripate-
 ticorum; & quoniam illi sunt brevior-

res, placéntque novis Philosophis, plus utique significabunt, quam isti. Brevissima lectio! *Spiritus animales per præsentiam certorum objectorum determinantur ad influendum in certos musculos; unde consequantur certi motus.* Quare non miror ampliùs, quòd discipuli multò cordatiores Magistro absolutè nunc afferant, bruta non nisi machinas esse, seu automata ad mechanicæ regulas tam aptè fabricata, ut absque animæ ministerio moveantur; cùm Cartesius ipse duntaxat possibiles esse ejusmodi machinas docuisset.

Divinum prorsus inventum motûs musculorum per Spiritus animales; per quem non motus spontanei duntaxat, sed ipsæ etiam virtutes, uti generositas, fortitudo, & similes possunt explicari. Ut adeo ad virtutum ejusmodi exercitationem ne quidem in homine ulla anima necessaria esse videatur; adeo indies novos, eóque stupendos effectus detegit secretum hoc motûs musculorum per Spiritus animales.

Lucu-

Luculentum horum Paradigma exhibuit strategus simul, & Philosophus Rassel du Vigier in libro *, quem ceu partum ingenij sui *Strategum Philosophum* vocat, ipse nimirum militiæ dux, & in Philosophia ducem Cartesium ex parte secutus. Hic, ubi varia tum antiqua, tum nova Systemata rejecisset, demum inter alia docet, generositatem naturalem non nisi in dispositione musculorum ad promovendum corpus adversus discrimen consistere. Vocat autem musculos hos *Antagonistas*, respectu illorum videlicet, qui ad pavorem, ac fugam inclinarent. Quid ingeniosius hoc invento? invenit in corpore humano musculos Antagonistas: Et parum denique interest, etiam si anatome hos nondum detexerit, neque eosdem agnoscant Archiatri; cum satis esse videatur ad explicandam generositatem, musculos hosce saltem in cerebro hujus Philosophi Militis dari:

F 4

quem-

* *Le Guerrier Philosophe &c par M. de Rassel du Vigier à Paris 1712.*

quemadmodum enim in exemplis , ita neque in novis hujusmodi Systematis requiritur veritas. Quare certissimum esto , terminos Philosophiæ Aristoteleæ nihil significare. Quis autem inficietur , terminos Philosophiæ novæ esse vel maximè significativos ? cum muscoli *Antagonistæ* significant in triplici lingua , Francica , Græca , atque latina.

Non displicuit bono Lesqueno applausus novi discipuli , quamquam sibi de assentandi studio fere suspecti. Quare Eugenius stropham prosecuturus , jam mihi videor , inquit , non modò tyro , sed Veteranus esse in doctrina Cartesij. Date quemcumque motum ; & eundem tribus verbis expeditissimè exponam.

Quomodo expones , quærit Sophronius , motum oviculæ lupum fugitantis ? id nihil est aliud , respondet alter , quàm quòd præsentia lupi Spiritib⁹ animalibus oviculæ aperiat aditum ad ingressum in musculos , qui producant

mo-

motum tibiæ, id quod cursum appellamus. At non hic agitur de cursu, ait alter, verum de fuga. Siquidem ovicula lupo obversum teneat caput, Spiritus hi animales simpliciter in musculos tibiæ defluentes, eandem lupo obviam facient potius, quam ut in fugam avertant. Secus si fuerit à lupo averfa, tum enimvero corpuscula, quæ à lupo exhalantur, motum rectum antrosum oviculæ imprimerent.

Hæsitabat ad replicam Eugenius, atque Lesquenum intuitus solutionem ejusdem operiebatur. Verum neque ibi in promptu congruum responsum occurrerat. Unde se premi intuitus permulta in æstu illo garrivit, quæ tamen ad propositum nihil admodum ferviebant, donec demum conversus ad Machinam piè assereret, Deo utique modum non deesse ea efficiendi, quæ captum nostrum superarent; & addidit, Cartesianos notitiam quorundam mysteriorum naturæ magis re-

conditorum sibi , intimisque amicis reservare , inter quæ etiam hæc fuga oviculæ à lupo sese avertentis numeraretur.

Responsio hæc hospitibus adeò satisfecit , ut nullam aliam aut exoptarent , aut expectarent. Quare ut doctorem suum denuo vocalem redderet , Achillem Cartesij aggressurus Eugenius ita prosequitur. Sed quæ demum præcipua ratio movit novos hosce Philosophos ad negandam brutis vitam , & animam , cujus quieta possessione jam ultra quinque annorum millia gavisa fuere ? Lesquenus respirans , argumentum , inquit , ad id asserendum nos cogit , id quod meritò invictum appellamus. Si enim bruta sentirent , atque cognoscerent , haud superesset modus demonstrandi animæ nostræ immortalitatem , quæ utique debet salva esse quocunque impendio ; cum hæc demonstretur ex spiritualitate , spiritualitas verò ex cognitione ; ideo enim

enim anima nostra est spiritualis , quia cognoscit. Bruta itaque non cognoscunt.

Quid autem , rogat Eugenius , si brutis attribuatur duntaxat cognitio materialium , singularium , homini verò spiritualium , universalium , & abstractorum à sensibus ? deinde Gasendus bruto etiam usum quemdam rationis attribuit ; nec tamen illico fit spirituale. Ita etiam Lockeus , etsi in suo tentamine Philosophico * bruta ratione uti tueatur , non tamen ijs concedit ideas , ut vocat , complexas terminorum communium , atque abstractionum universalium , eò quòd juxta hunc auctorem bruta non ratiocinentur , nisi super ideis particularibus , quas ministerio sensuum acquirunt. Quamquam idem Lockeus universam Philosophorum nationem stupo-

* *Essai Philosophique concernant l'entendement humain &c. traduit de l'anglois de M. Locke &c. à Amsterdam 1700.*

stupore affecerit, ubi l. 4. ex suis principiis probat, infantem neque bestiam, neque hominem esse.

Nimirum extrema ambigua, atque intuta sunt, atque ut verum fatear, mechanica isthæc automata pro brutis agnoscere violentum nimis atque arduum videtur. An non enim est certa Physicorum vox, eadēque universæ Philosophiæ fundamentum, ea, quæ cunctis semper eodem modo videntur, talia esse, qualia videntur? nisi velis alioquin de apertissimis quibusque meritò dubitare. Jam verò universi generis humani persuasio brutis altricem, atque sentientem animam attribuit. Quis verò dicat, universum genus humanum præiudiciis infantia, atque scholarum esse occupatum? & quàm tenero affectu paulò antè laborantis jumenti Lesquenus misertus est, qui utique pridem præiudicia infantia posuit, præiudiciis verò scholarum nunquam infectus est.

Cepit

Cepit argumentum ad hominem
 Lesquenus, qui maluit id amario-
 re risu, quàm responso refellere.
 Cæterum ab anima bruti ad animam
 hominis digressurus Sophronius, si
 nullus, inquit, à corpore naturali
 motus producitur, si motus sponta-
 nei bruto extrinseci sunt, si ipsa anima
 rationalis Physicè corpus non movet,
 sed ad exigentiam ejus motus hic pro-
 cedit à Deo; quid demum agit hæc ani-
 ma in corpore, præsertim cum in-
 super omnem agendi virtutem causis
 secundis Cartesius neget? num in cor-
 pore habitat, seu potius in glandu-
 la pineali, ceu sepulchro? Cogitat a-
 nima, reponit Lesquenus, imò essen-
 tia animæ consistit in actuali cognitio-
 ne. An non & hoc vobis novum, ac
 paradoxum, uti & cætera? Ubi super
 novitate est quæstio, optabis, ut æque
 vera esset, atque est antiqua opinio
 hæc, reponit Sophronius; si enim Jo-
 anni Du-Hamel fidem adhibemus, in-
 ter

ter propositiones , quas jam anno
 1277. Stephanus Episcopus parisiensis
 post habitum cum pluribus Doctoribus
 Theologis consilium sub pœna ex-
 communicationis doceri prohibuit ,
 etiam hæc erat : *non datur potentia cogi-
 tandi , nisi actu cogitet , eò quòd in natu-
 ris intellectivis esse actu sit cogitare actu.*
 Eccè! quàm nova sit sententia hæc, imò
 quanto in pretio jam olim sit habita.
 Circa novitatem denique non multum
 tecum pugnabo , ait alter ; atque Car-
 tesius applicare sibi hîc poterit illud
 Montani : *Væ antiquis, qui mihi cogitati-
 ones meas abstulere.* Cæterum gloriatur in
 eo Cartesius , *princ. l. 4.* universam rerum
 corporatarum naturam ita se conatum
 explicare , ut nullum omnino princi-
 pium ad id adhibuerit , quod non ab
 Aristotele quoque fuerit admissum, ut
 adeò Philophia sua sit minimè nova,
 sed omnium maximè antiqua & vulga-
 ris. Neque tamen id obest, ait So-
 phronius, quò minùs Philosophiam
 vestram

vestram novitatis veluti tessera à nostra distinguatis.

Sed age ; si essentia animæ est actu cogitare , pergit hic , an non ita infantes , ac dormientes anima carent ? quid enim tu cogitas , dum dormis ? Tum Lesquenus non absque supercilio : te latet , ut video , hoc mysterium ; sed id referabit doctissimus P. Lamy Benedictinus ex Congregatione S. Mauri in primis suis elementis scientiarum * ante octenium editis : homo non potest esse , quin cogitet ; advertes , num id demonstret solidè. Omnis sensatio , inquit , necessario involvens perceptionem ejus , cujus sensatio est , hoc ipso dicenda est cogitatio. Jam verò homo vivere non potest , nisi sanguis circumagatur in circulum , nisi spiritus sint in perpetuo motu. hi autem nequeunt esse in perpetuo motu , quin cerebrum concutiatur , id quod denuo fieri non potest , quin anima sentiat aliquam impressionem. Si ergo omnis impres-

lio

* *Les premiers elements des sciences &c.*

sio, quæ in animam fit, necessario percipitur, homo nunquam est sine perceptione, & per consequens nec sine cogitatione. Quid porro demonstrationi Patris Lamy opponitis? Illud præcipue, reponit Eugenius: probandum vel maximè incumberet Patri Lamy, animam nullam impressionem recipere posse, nullam mutationem pati, quin hoc ipso illam advertat, id quod per hoc argumentum nondum evincitur, quod adeo infirmum prorsus, & inane esse videtur.

An non id per se notum est? clamat Lesquenus; si enim impressionem recipit, eò ipso simul illam advertit. Multum tu quidem exigis, ait alter. An tu omnia animadvertis, quorum impressionem recipis? an nunquam distraheris? an nunquam impressionum à diversissimis objectis factarum te copia turbat? næ tu sic divinus es homo. Atqui ego in hoc ipso dialogo nostro animadverti, te quasdam impressiones non animadvertisse.

Mei

Mei Domini ! impatiens excipit Les-
 quenus , per studium contradicendi
 nunquam fietis Cartesiani. In verita-
 tem inquirimus, ait Eugenius, & fate-
 mur ; si nobis amicus est Cartesius, ve-
 ritatem tamen magis amicam esse. Cæ-
 terum ut videas, nos animum præjudi-
 ciis vacuum afferre, te arbitro ac præ-
 fide periculum faciam, an mentem Car-
 tesii super activitate animæ, cætera-
 rumque causarum secundarum planè
 perceperim ; & emendabis, si quid à
 principiis Cartesii alienum intulero,
 quarum quidem aliquam notitiam nu-
 per ex Baieleo hausi, qui uti religione
 Calvinum, ita doctrina Cartesium im-
 pensissimè amat, suspicit, sequitur.
 Dico igitur primò, causas secundas ni-
 hil omnino agere, aut agere posse. Di-
 co secundò nominatim de anima, eam,
 utut semper actu cognoscat, esse tamen
 cognitionum suarum causam duntaxat
 passivam, nec eas activè producere.
 Utrumque formalibus verbis Bajelei
 sic probo : Cartesiani mundo errorem
 exe-

exemerunt circa activitatem causarum
 secundarum : existimabant homines ,
 sese aliquid agere , cum brachium su-
 um moverent , cum objectum quod-
 dam intuerentur , cum cognoscerent
 aliquam veritatem. At detexere isti
 Philosophi , animam nostram subjec-
 tum esse pure passivum respectu sensa-
 tionum , atque idearum suarum. An
 non hæc ipsissima mens est Cartesiano-
 rum ? bene dicis , ait Lesquenus. At-
 qui ego , pergit Eugenius , animam tam
 parum esse causam efficientem suæ cog-
 nitionis , quam parum motus sponta-
 nei , circulationis sanguinis , aliorum-
 que effectuum , ex principiis Cartesia-
 nis ita confirmo : causa efficiens debet
 effectum suum , modumque effectus
 producendi cognoscere. Propositio
 hæc est propria Cartesianis , ut ipse
 annuis. Atqui anima nostra tam pa-
 rum cognoscit intellectionem , quam
 motum musculorum , aut sanguinis
 circulationem. Ergo non est causa
 efficiens suarum intellectionum , & per
 con-

consequens non erit nisi earum subje-
ctum. Quid ad hoc ratiocinium? ra-
tiocinium est legitimum, & ipforum
Cartesianorum, iterum annuit alter;
Sic places, & ostendis capax, atque po-
litum ingenium. Atque ut videas,
etiā alios Cartesianos ita sentire, P. La-
my suprā laudatus in jisdem primis
elementis scientiarum expressè idem
docet, cum operationes intellectus
non sint nisi puræ perceptiones, &
passiones, ideo intellectum esse poten-
tiam purè passivam. Et si fortè igno-
ratis, quodnam sit objectum Logicæ
Cartesianæ, id hac occasione vos do-
cet idem P. Lamy, eruitque ex eodem
principio: operationes intellectus, ut
modò diximus, non sunt, nisi puræ
passiones. Unde præcepta Logicæ
non possunt in eas cadere. Non ergo
cadunt, nisi in voluntatem; cum hæc
sola sit libera. Atque præcepta hæc se
velut commendant voluntati, quò
hæc per sua desideria intellectui atten-
tionem imperet, eam conservet, atque
obsta-

obſtacula idearum clararum, recto-
rumque judiciorum tollat ; quæ qui-
dem obſtacula conſiſtant in præjudi-
cijs ac paſſionibus cognitioni veritatis
obnoxiijs. Mirum ! voluntas eſt ob-
jectum Logicæ ! exclamat Eugenius :
fateor equidem , hoc nulli etiamnum
Peripatetico incidiffe ; utut tam varia
Logicæ objecta à varijs ſtatui videa-
mus. Sed videlicet nullus etiamnum
agnovit , intellectum potentiam purè
paſſivam eſſe. At ego pergo , & dico
tertiò ſecundùm principia Cartesia-
norum.

Voluntas eſt æquè potentia paſſiva,
& per conſequens neceſſaria , ac ipſe
intellectus. Ita idem Bajeleus , quo-
cum ſic probo aſſertionem. Cauſa ef-
ficiens, juxta Cartesianos, debet effectũ
ſuum , modũque hunc producendi
cognoſcere. Sed anima noſtra tam pa-
rũ cognoviſcit volitionem , quàm pa-
rũ ideam , aut motum muſculorum ;
æquè parũ cognoviſcit modum , quo
vult , quàm parũ eum , quo intelli-
git

git, aut corpus movet. Ergo non est causa activa suarum volitionum, non est, nisi earum subiectum. En quàm methodicè concludam secundùm Cartesij principia. Paritas in eo versatur: anima æquè parùm cognoscit modum, quo vult, quàm parùm cognoscit modum, quo intelligit. Quid emendas in hoc ratiocinio? hoc libertatem indifferentiæ tollit. Vindicandus Cartesius: utique enim hic non favebit hæreticis? peccat ergo Bajelei discurlus.

Hæsitabat ad hæc bonus homo, atque in Angustias redactus noluit tamen videri usum linguæ perdidisse: alteruter errat, inquit, vel Cartesius, qui ponit hoc principium, & antecedens, vel Bajeleus, qui deducit hanc illationem: *Ergo voluntas est purum subiectum passivum volitionum.* Cæterùm hæreticum toti Cartesium amplector, Cartesium amplecteris, urget balbutientem Amyntas. Ex Cartesio hæreticam conclusionem infert hæreticus, libertatem indifferentiæ negat. Ad mentionem

tionem hujus libertatis responsi inopia simplici homini animi secretum expressit, id quod adhuc texerat, eoque apertius, quod etiam gloriæ partem ex nomine Janseniano aucupari auderet. Libertatem, inquit, indifferentiæ etiam negant multi Catholici, viri clarissimi, quamquam per aliud principium, duplicis nimirum delectationis, quarum ea, quæ tum temporis fortè superior est, & vehementior, quàm altera, inevitabiliter prævenit, & invincibiliter determinat voluntatem humanam, eò quod illicium hoc tum plus roboris habeat ad extorquendum voluntatis consensum, quàm habeat voluntas ad ei resistendum. Itane tu istos vocas catholicos? quærit Eugeni⁹. Jansenistarum hoc dogma est, id est, hæreticorum. Non novi Jansenistas, ait alter: magni Augustini hoc dogma est, quem permulti sequuntur ceu digni tanto Doctore Discipuli. Et siquidem hi vobis sunt Jansenistæ, me quoque talem non horreo profiteri. Doctorem

rem enim sum nactus Philosophiæ in Galliis, qui simul se Augustini Discipulum fuit professus, homo insignis, vivacis ingenij, severioris indolis, atque doctrinæ admodum rigidæ. Atque hic idem mihi suaserat, ut doctissimum Pascalem, Logicam, seu artem cogitandi, Patrem Malebranche, Patrem Lamy, aliosque similes mihi compararem, lectitarem, sequeretur. Atque universè illud scitote, hos Augustini Discipulos, quantum Molinistas detestantur, tantum etiam detestari Aristoteleos, tantum Cartesio adhærere.

Perquã jucunda fuit hospitibus isthæc narratio; unde Eugenius ferrum, dum caleret, cudendum ratus, quo verò, inquit, potissimum illicio in hanc Philosophiam illi rapiuntur? Amicos vos candidos video, ait alter; ecce! secretum ab ovo aperiam; id quod non nisi post diuturnam consuetudinem à Dominis hisce mihi commissum est. Ubi Cartesius popularitati ac famæ inhians Patres Societatis nequicquam

quam tentasset in partes suas pertrahere, Arnaldum juvenem adhuc & à Patribus hisce aversum tentavit. Neque defuit modus Cartesio Arnaldum sibi devinciendi; cum enim hic ejus meditationibus quædam objecisset, eadem dissolvit Cartesius, at non sine luculenta testificatione insignis æstimationis, quam de Arnaldi ingenio, ac capacitate concepisset. Neque alia machina opus erat ad hominem sibi devinciendum, quia novitatis & excellentiæ studio impensissimè deditum. Quid multis? auctoritate, qua summa inter suos pollebat, magnus Arnaldus illud obtinuit, ut ex eo tempore pauci invenirentur Jansenistæ, uti vos eos vocitatis, Philosophi, qui non simul essent Cartesiani. Sophronius gratissimam sibi accidere eam narrationem testatus infortunatum tamen Lesquenum dixit, qui se se duplici sectæ malè junxisset, Jansenianæ palàm hæreticæ, & Cartesianæ in fide periculosa, præsertim circa tremendum

Eu.

Eucharistiæ Mysterium, id quod secta hæc pene everteret, accidentia absoluta inficiando post destructam panis, & vini substantiam remanere. Hoc ipsum negotium est, reponit ei Lesquenus, quod me speciatim docuere; dum accidentibus suis Eucharisticis armati Peripatetici venerint, difficultatem totam, inquiunt, te oportet eludere liberali risu; & joco, adde, ad disputationes Philosophicas nihil pertinere mysteria religionis. Dic, te ab his abstrahere, te nunc Philosophum agere, non Theologum. At si hic non agis Theologum, agis tamen Philosophum Christianum, ait Amyntas. Philosophiam autem, quæ Theologiæ contemplatrici non ancillatur, christianam non dixeris. Illud certum, mysteria religionis cum secretis naturæ haudquaquam pugnare.

Quàm verò pugnat, pergit is, Mysterium Eucharistiæ cum doctrina Cartesij! eluctari difficultatem conatus est

Dominus Cally * parochus Cado-
mensis ; sed multò magis eâdem se se
implicuit ; ait hic , in Sacramento Eu-
charistiæ animam Christi uniri ma-
teriæ panis , quæ hac unione ipsum
Corpus Christi evadat. Estne hæc vera
transsubstantiatio ab Ecclesia propug-
nata ? transsubstantiatio est mu-
tatio substantiæ , quæ tollitur , in
aliam , quæ illi succedit. In hoc autem
systemate substantia panis non tollitur.
Evidens id est in principiis D. Cally
Cartesiani ; cùm enim à consecratione
remaneat eadem figura , eadem dispo-
sitio partium materiæ , eò ipso semper
remanet substantia panis. Adde, sic
insuper destrui realem Corporis Christi
præsentiam : an non enim Ecclesia
semper credidit, idē Corpus, quod est in
crucem actum, quod in sepulchro ja-
cuit , quod nunc est in Cœlo , in indivi-
duo sub speciebus Eucharisticis conti-
neri ? Porro in systemate Domini
Cally Corpus Christi non est , nisi
materia Panis , inquantum unitus

* *Le veritable Esprit des nouveaux disci-
ples de S. Augustin l. 2, n. 526.*

animæ Christi. Hæc autem materia non est materia, quæ componebat Corpus Christi in Cruce, & hodie idem componit in Cœlo. Materia Panis, quæ nunc consecratur Friburgi, non est in individuo eadem cum illa, quæ Romæ consecratur. Multa operosè coacervas adversus D. Cally, excipit Lesquenus, sed quid si reponam, Ecclesiam à fidelibus duntaxat exigere, ut credant, Corpus Christi in Eucharistia esse verè, ac realiter præsens? atqui totum hoc credit D. Cally. Inane est hoc responsum, ait alter; hic enim Panis non est Corpus plagis vulneratum in Cruce, non resurrexit, non est gloriosum in Cœlo. Denique quomodo unio hæc est substantialis? cum Panis maneat Panis cum eadem prorsus partium conformatione? Quid si reponam denuo, urget Lesquenus, unionem hanc in eo consistere, quòd Deus in anima Christi decreverit respectu hominis eum recipientis easdem cogitationes producere, ac animi sensus

sus, acsi homo verè Corpus Christi reciperet, ut adeo Christus hanc sumptionem eadem bonitate ac munificentia remuneretur, acsi verè Corpus ejusdem sumeretur? Bellissimè! exclamat Eugenius; in sententiam ipsius Calvini incidisti, cui Panis itidem est locò Corporis Christi, & eosdem omnino effectus producit, quos Corpus Christi præsens produceret. Ecce, quò demum Philosophia Cartesiana deducat. Et D. Cally palinodiam quidem monstruæ hujus Sententiæ cecinit; interea alij Theologi, & Parochi Philosophia Cartesij imbuti eandem Parisiis palàm docuerunt. Elude modò, jocare, & ride Peripateticorum instantias supra hoc tremendum Mysterium: neque enim isto meliora sunt alia Cartesianorum in hoc puncto effugia. Non igitur temere Cartesianis obiicitur, Philosophiam eorum paulatim ad errores Calvinii sectatores suos disponere.

Næ tu severè nimium concionaris, ait Lesquenus: non modò, qui Cartesianum

sum, sed neque qui Jansenium sequuntur, hæreseos facile arceffas. Id quidem ad præsentem dissertationem non admodum pertinet, pergit alter; cæterum, quàm tu peregrinus es, si nescis, quantum circa Constitutionem Clementis Undecimi, quæ centum & unam propositiones Quesneli damnat, idem Quesnelus cum suis tumultuetur! profectò, si unquam, hodie luculenter ad oculum patet hæresis Janseniana. Posuere denique larvam; Quesne'us non jam ampliùs clam, & sub velo reformationis hæresin fovet. Imò jam palàm bello indicto in sedem Romanam debacchatur. In epistola secunda ad quemdam Episcopum * hæc scribere audet: *fides, doctrina moralis, universalis disciplina Ecclesiæ, universa hæc mortali vulnere feriuntur per stupendam condemnationem centum, & unius propositionum.* Item: Si quis

G 3

Epis-

* 2. lett. à un des Evêq. de l'ass. p. 5.

*Episcoporum non contraxerit eidem Constitutioni, in ipsa Ecclesiæ pace suscitatur prodromos quosdam tentationum Antichristi, quæ nobis ab iisdem Episcopis moventur, atque ab eo, quem adhuc Vicarium Christi credideramus. Quid est demum classicum insonare apertæ defectionis, si hoc non est? alius ejusdem affecta sic furit * : malum (Id est, hæresis Pelagiana, doctrinæ S. Augustini opposita) Penetravit ad primam sedem usque; est in medio illius, id est, Ecclesiæ. Tum ita concludit : Nunquam Roma magis sese exposuit, nunquam probationem adeo authenticam dedit suæ fallibilitatis. Et hæ sint voces hominis Catholici? an non jam orbis universus intuetur, eos, quos adhuc libido nocendi securius, atque grassandi crudeliùs tegere visa est, à furore jam suo, ac rabie palàm hæreticos prodi?*

Hor-

** Memoire présentée à l'Assemblée Gc. s'il est à propos. Gc. p. 45.*

Horrenda narras , respondet Les-
 quenus , & siquidem vera , hi Janse-
 nistæ me focium non habent. Sed
 hæc cum Philosophia Cartesij , quam
 sector , nihil habent commune. Ma-
 neo , qui fui , Cartesij sectator. Quot
 enim subtilia , & admiranda Cartesij
 inventa hodie ne attigimus quidem ?
 sed , ut videatis , quantum causæ meæ
 confidam , liberaliter spondeo , me
 vestrum fore , si ea , quæ plurima ad-
 versus Aristotelem opponere potero ,
 solidè dilueritis , id quod haud paulò
 difficilius vobis erit , quàm aliena im-
 petere. Sic fiat , respondet Sophro-
 nius , fac fidem serves , si tuis in Ari-
 stotelem objectionibus fecerimus satis.
 Quare si ita vacat , te in perendinum
 domi nostræ operiemur , tum reddituri
 vicem humanitati erga nos tuæ , tum
 percepturi , quæ tu adversus Aristote-
 leos obiicienda censueris : & quoniam
 amicitia fundamenta nos inter jam po-
 sita sunt , præstabit , si ad consensum
 animorum etiam consensus opinio-

num accedat. Ita tum quidem solvère dialogum, subindéque, dicto hospitibus vale, Sophronius atque Eugeni-
 nius multa super Lesqueno ridentes ur-
 bi redditi sunt.

DIALOGUS QUINTUS.

GASSENDUS.

MUltum jam in tentamine suo pro-
 gressi erant duo Philosophi. Cæ-
 terum ad finem properantibus adhuc
 Atomistæ supererant, prout eos comu-
 ni vocabulo vulgus complectitur, tum
 ipse Aristoteles discutiendus, ejusdem-
 que secta non una. Placuit autem in
 novum congressum diem sequentem
 operiri, ut ne ad systema præcipuè Pe-
 tri Gassendi arbitrandum imparatos se-
 sisterent. Cæterum in hac discussione
 soli, & absque arbitro esse maluerunt,
 ut eò fidentiores, studioque aut con-
 tradicendi, aut assentandi immunes
 sententiam dicerent. Itaque Sophro-
 nius novæ disputationi accinctus so-
 cium

cium invenit ad abacum Gassendo volutando, atque notis quibusdam ex eo transscribendis intentum. An placent Atomis? ingrediens rogat, an Epicuri, an verò Empedoclis fautorem te saluto? Quidquid volueris, ait Eugenius: gratulor nobis, propius jam veritati nos appropinquasse, neque amplius superesse proflingandos errores adeò supersticiosos, ut antè apparuerunt. Cæterum, si unquam, nunc sanè iudices nos esse oportet neutrius propensionis, hoc est, quibus anticipatum non sit alterutri adhærere.

Id quod sectas has lapsò sæculo recens exortas attinet, inquit Sophronius, credo, multum pretium ipsis à novitate accrevisse. Novitas hæc Phantasiæ nostræ infirmitati blanda, quæ phantasia præter dimensiones, motusque corporum nihil fere assequitur, multam illexit sectantium turbam, ex ijs maximè, qui Metaphysicæ studium insuper habentes, quidquid intelligentiæ suæ vel arduum, vel

ignotum experiebantur, idem inane, ac falsum desiderabant. Nec dubito, quin plurimi, saltem quibus per leges domesticas integrum est à Stagyrta discedere, novitatem hanc certatim deperiissent; nisi doctrinæ hujus labes aliqua subinde fuisset detecta, evertens nimirum, quæ super Evcharistiæ Mysterio ab Ecclesia docemur. Atque hæc opinioniones tam firmiter complurium animis insedere, vix ut alio excidi valeant telo, quàm tempore, cujus morfu falsa omnia, ceu tabida ligna, facile vitium patiuntur, veritate interim incontaminata cedri in morem.

At mihi, opponit Eugenius, hæc sectatorum multitudo non videtur trahi novitate duntaxat. Nova Philosophia, speculi instar plurimis trabales errores ostendit in antiqua Philosophia commissos; ut dum nonnulli ex cæca traditione potius, ac memoria, quàm propria meditatione, ac scientia Philosopharentur; dum alij spissas Metaphysicationes, & abstractions, quarum

rum quidem aliquibus opus erat ad acuendum juvenum ingenium , multiplicarent nimium , easque substantiam Philosophiæ suæ esse juberent , cum tamen deberent esse appendix tantum , & condimentum ; dum apud alios vulpanferes , atque hypocentauri magnam Philosophiæ partem deprædarentur , ut adeò illis meritò applices , id quod de Hybernis cecinit Bucananus.

Gens ratione furens , & mentem pasta
Chimæris.

Dum quidam nullam haberent curam experimentorum , quæ tamen fontes sunt hauriendæ Physicæ veritatis ; dum denique fors aliqui majore studio duci viderentur , ut haberent pro se Aristotelem , quàm veritatem. Non est alienissima à vero hæc dica , dixit alter , neque omnino temere antiquis fortè obiiciunt Neoterici nonnulli , ad Physicam illorum addiscendam sat esse pauca quædam vocabula
gene-

generalia, & inexplicata memoria com-
mittere, V.G. à tali causa disponi talem
materiam per tales dispositiones, &
educi talem formam; ex tali forma e-
manare talia accidentia; tales qualita-
tes diffundi per tale medium; dari tales
modos, talem effectum talem esse, quia
procedit à tali causa, & quandoque ad
phrasin mutandam adducere qualita-
tes occultas, per quas talis natura tales
effectus operatur: atque ita per taleita-
tes ejusmodi auditoribus illudere, &
naturam ipsam ampliùs obtenebrare;
atque id ipsum est, quod bonus Les-
quenus nobis non importunè nuper
opposuit, terminos Philosophiæ Ari-
stoteleæ nihil significare. Cæterum
cautiores multi hodie ex hac æmulati-
one effecti sunt. Non tam frequens au-
ditur in scholis lis vocabularia, aliis à
nobis in solo loquendi modo dissentien-
tibus: examinatur certa quædam ax-
iomata, hac dignitate indigna reperi-
untur. Suspectæ sunt multis qualitates
occultæ; metus vacui non tam univer-
saliter viget, nisi penes eos, qui notas

machinas ignorant, vanitatem hujus metus detegentes, cum gravitati aeris phaenomena haec naturae forte melius tribuantur.

Quare, cum & antiqua tam feliciter antiquitatis naevos quosdam absterferit, non nisi cum cautissima circumspeditione ullam Neotericorum sectam amplecterer. Et quænam esset illa? cum vulgò multa præferantur præfixo titulo de atomis; quæ magna est confusionis occasio. Atomus enim Græcum nomen, latinis indivisibile, diversas expositiones admittit, adeoque ad oppositas sectas ita pertinet, ut una alterius atomos damnet. Cæterum systema hoc à Leucippo Democriti Præceptore, atque ipso Democrito vel inventum, vel divulgatum Epicuro adscribitur, qui accuratius atomorum naturam, & attributa est contemplatus, ut constat ex residuis ipsius fragmentis, & præcipuè Lucretio, qui versu latino Epicuri, propè dixerim, somnia cecinit. Atque hæ Atomus, ceu materia prima omnium corporum, sunt omni-

no similes, & eiusdem speciei Physicæ; deinde nullas, quantum est de se, exigunt Physicas qualitates. At atomorum vocabulo vulgus complectitur alia quoque systemata, elementaria nimirum, in quibus materia prima in natura sua simul sit diversissimæ speciei, simul qualitates suas Physicas exigat. Vel saltem ponunt materiam primam ex alterutro capite differentem. Quæ quidem in re Empedocli præcipua inventio tribuitur.

Arbitremur modò, ait Eugenius, si ita vacat, systema Epicureum, prout à Petro Gassendo Præposito Dinienfi est restitutum, cujus volumina hîc intueris, systema Empedoclis in crastinum seposituri. Impensè admiror ego Gassendi ingenium adeò facundum novis inventionibus, qui dedignatus fuit cum vulgo cæcum vestigium Aristotelis terere, ceu regis in Philosophia, cum nonnumquam ingenij humani potius tyrannus esse videatur. Nimirum natura, utut multum in oppositum gar-

riant

riant nonnulli idololatræ cinerum,
nondum effœta est, nec desinit ingenia
sufficere Aristoteleo fortè non inferi-
ora. Revereor ego naturæ senium ve-
getum adhuc, reponit alter, Cæterum
inventiones non ideo semper optimæ,
quia novæ. Invenit Bertoldus Niger
Anno salutis 1380. artificium bombar-
dæ, armorum genus, quod, licèt cæ-
teris telis potentius, natum est tamen
in orbis perniciem, & fortitudinis ex-
cidium. Orbe novo auspicijs Hispa-
nicis detecto Anno ejusdem partæ salu-
tis 1492. lues simul Neapolitana, in-
fausta appendix, inter alias merces pe-
regrinas inde in Europã invec̃ta est. Ita
doctrinæ novitas, quia plerumque ju-
dicij proprij filia vix sine noxa temere
recipitur; & quemadmodum ex aurifo-
dinis nec mica auri eruitur, cui non
magna terræ copia sit admixta, ita in
scientiis vix veritatem reperias absque
errorum admistione: ex quo fit, ut mul-
tò plures sint errores, qui sciuntur,
quàm veritates. Cùm itaque Gassendus
sit

fit auctor sectæ recentis, quam venatus est primus, & propè sine vestigio, antutò, & sine suspitione erroris universa recipitur? præsertim, cùm non veritatis, sed potiùs novitatis, ac factionis studio ad laceßendum Aristotelem incitatus videatur; id quod ex eo evinco, quòd universè & propè in omnibus ei contradicat. Velenim Aristoteles non nisi meros fucos, atque figmenta vendidit orbi litterato, vel Gassendus immeritum nonnunquam laceßit. Cæterùm non credam Gassendo etiam juranti, se semper verum, Aristotelem semper falsum asserere. Nimirum si campus est ingenium humanum, jam fere tulit, credo, intra tot sæcula, quidquid sanorum est fructuum. Quare si non nisi novos, atque invisos ambitiosior exigas, vereor, ut ne fructuum loco in campo hoc

Infelix lolium, & steriles dominentur avenæ.

Lo.

Lolium ejusmodi per studium novitatis protulit ante pauculos annos Britannus quidam *, cujus recentissimam opinionem tibi obiter refero; quamquam huc cæteroquin non admodum pertineat. Demonstravit ille, mortali homini immortalitatem deberi, sustulitque ferream moriendi necessitatem. Quid gratius unquam demonstratum fuit generi humano? demonstratio autem principijs non naturæ, sed fidei innititur. Constat ex sacris paginis, secundum contractum vitæ æternæ, ut loquitur, transferri hominem posse in cælum, quin subeat mortem. Ergo est immortalis. Antecedens ostendit: mors non est, nisi pœna peccati. Atqui peccatum à Christo sublatum est. Ergo & mors ceu pœna. Nemo hæresiarcharum, queis tamen novitate suavius nihil, tam novam ac inexpectatam hæresin est fabricatus. Neque credas, hominem fortè joculari.

Fir-

* *An argument proving, that according the covenant &c.*

Firmiter credit, se non moriturum, afferitque, si fortè mortis (quam tamen avertant boni superi!) periculum imminuerit, eò ipso à se Christum abnegandum, ceu qui nec Messias sit, neque omnino peccatum, seu, quod huic homini idem est, omne ejus supplicium sustulerit. Ita studium novitatis non animam rationalem duntaxat, sed & totum hominem immortalem ostendit.

Ridiculè hic quidem, ait Eugenius: neque eo inficias, novitatis studium semper debere suspectum esse. At in Gassendo invenio plura*, quæ si non vera, sunt tamen verosimillima, quorum repugnantiam & inanitatem non demonstrabis facillimè; ut dum in exercitatione secunda libri primi docet efficaciter, immeritò sibi Aristoteleos libertatem Philosophandi ademisse; neque decere ingenium liberum alterius mancipium esse: punctum hoc impen-

* *Exercitationum paradoxicarum adversus Aristoteleos libri 7. &c*

penſiùs premo. Et ut hîc majora mit-
tamus, an exiſtimas tantum uſum eſſe,
atque utilitatem Categoriarum Ariſto-
telis? in quo tibi unquam illarum no-
titiam utilem eſſe expertus es? an non
verofiſimile eſt, juſtò numeroſiores for-
mas ſubſtantiales mixtorum à quibus-
dam confingi? ruruſus, an vitam tuam
poneres pro tot qualitatibus? adde
entitates modales, quarum non nemo
ita avarus eſt, ut vel pro una propug-
nanda, ſi minùs ſufficit ſtentorius cla-
mor, libros ſuperaddat bene operoſos.
Omitto tot qualitates occultas, no-
tum ignorationis aſylum.

Jam ſuprà me dicere memini, excipit
ſocius; non nulla, in quibus, ut in
humanis fieri ſolet, fortasſe quidam
ſunt allucinati, magnam partem ho-
die abſterſa, ac emendata eſſe. Porro,
cùm omni ex parte beatum invenias
nihil, eam ſectam amplectemur, quæ
pluribus bonis inſtructa paucioribus
defectibus laboret. Cæterum Neote-
rici quàm ſunt ingeniouſi in producen-
dis

Aristoteleorum peccatis , tam parum sunt solidi in propria hypothefi ftabi- lienda , tam parum de veritate follici- ti ; neque enim illico verum eft illud fyftema , quod naturæ effectibus quo- modocunque convenire videatur , fed erit mera hypothefis , qualis Nicolai Copernici, erronea licet in fide , calcu- lo tamen aftronomico utcunque acco- moda.

Ejufmodi fyftema imaginarium in conjecturis fuis * propofuit Nicolaus Hartfœker , qui Atomiftarum genium perbellè affecutus dat Phyfico liberta- tem imaginandi fibi fuper magnitudi- ne , fitu , ac motu minimorum , quid- quid demum libuerit , aut opus fuerit pro diverfis naturæ effectibus. An non autem libertas hæc limitibus fuis eft circumfcripta ? an non fyftema Phyficæ rationem reddere debet for- mationis aut proprietatum horum mi- nimorum ? cæteroquin ea invehere pro
necef-

* *Conjectures Phyfiques par Nicolas Hart- fœker à Amfterdam A. 1706,*

necessitate, quin ostendatur congrua ratio originis, ac formationis eorundem, idem denique est, ac si in Comædia peripatiam evolvas per subornatam, at incognitam machinam è cœlis detractam.

Sed fac interea, systema Gassendi universè esse probabile, num hoc ipso id præferes Aristoteleo itidem probabili, præsertim, cum istud tam diu quieta possessione gavisum sit? Vis, ut contemnam antiqua, nec tamen affers nova citra controversiam meliora? ast ego ita intelligo; cum probabilitas sit veluti campus, in quo mortalium opiniones ancipiti Marte depræliantur, idcirco necessum est, ut Homines antiquitatis auctoritate potius, quàm rationum incerto pondere ducantur in dubiis. Porro præjudicium vetustatis multum patrocinator Aristoteli, quòd per tot sæcula non viluerit; id quod omnibus auctoribus proprium est, qui in facultate aliqua excelluerunt, nunquam videlicet consenescere in oculis suorum

Lectō-

Lectorum; cum enim libri eorum sint fructus prolixæ meditationis, semper in ijs novas pulchritudines deteges, usque dum pervenias ad gradum scientiæ ac luminis, quo ipsi scripsere. Mendacium contra expoliri & splendere quidem potest, sed durare non potest, caditque se ipso, nemine impellente, & respectantis oculi acumen veretur. Quare non nisi domina illa humani ingenii veritas tam diuturnum Aristoteli Philosophiæ imperium servavit, quod cum Gassendus repente perduellis universum excusserit, argumento est, hominem potius ambitione novandi, ac pravitate singularis cujusdam ingenij, quàm apertæ veritatis tanquam iussu ab illo discedere.

At nec universa Gassendi doctrina est integra, ac tuta. Quàm enim tutum illud est, dum l. 4. cum Galilæo atque Copernico terræ tribuit motum, soli quietem? quàm sanum, dum l. 6. brutis rationem concedit, phantasiam, ac intellectum nullo discrimine discernit

nit? quàm demum illud rationabile,
quòd Methaphysicam aspernetur, ejus-
dem laceſſat principia, atque exiſtimet,
de Deo, atque Intelligentiis ſcientiam
humanam propè nihil aſſequi poſſe?
quæ omnia non extra ſpem veniæ ad
poſteros transmitti potuere.

Sed urget Eugenius: non diffiteor,
inquit, probabilitatem ævo ſtabilitam
non temere novæ poſthabendam; do
etiam, Gaſſendum quædam fidentiùs,
quàm ſecuriùs ſcripſiſſe, attamen ſi-
mul ſcripſit utiliùs, quin & jucundiùs.
Nimirum minus hodie pretium ferunt
hypotheſes, quàm diſciplinæ empiricæ
utiliſſima ſuavitas, eadèmq; exornata
florido ſtylo, ſapientia nimirum non
tam ſyllogiſmorum telis horrens, atq;
hirsuta, quàm floribus inodorata, ac
amæna. Quid ni & Peripatetici ea ex-
perimentorum hilaritate Philoſophiam
ſuam condiunt, cætera horridam propè,
& aliqua illecebra indigentem ad cele-
britatem cultorum ſibi parandam?

Vtique ſplendidior veſtis formam
com-

commendat, concedit alter. Stylum non insuper habeo. At strictam arguendi methodum si posthabes, nec nisi facultatem empiricam probas, plus æquo mechanicus es ac materialis; neque enim constipata innumerorum experimentorum congeries scientiam Physicam format; cum hæc objectum non nisi universale agnoscat. Deinde, si breviores sunt Peripatetici in tractatu de Cœlis, metallis, plantis, &c. In particulari: at hæc initiandis atque erudiendis adolescentibus non tam necessaria sunt, quàm quæ universalis, & per omnes rerum ordines pervagantur; cujusmodi sunt, quæ accuratius in Physica evolvuntur, uti initia corporis naturalis, causarum natura, atque partitio, pluraque ejusmodi. Neque tamen ea propter exclusam è Physica velim testificationem experimentorum; æmulentur sanè Peripatetici Neotericorum industriam, atque fundamenta generalissima applicent in particulari rebus corporatis; ex quo in-

innotescet, Aristoteleæ hypothesei bellè cum naturæ experimentis convenire; id quod feliciter exsecutus est Cardinalis Ptolomæi in eruditissima sua Philosophia mentis & sensuum.

Ex quibus profectò elucescit, non irrefragabilem esse cum suis Gassendum, quantumvis, ut video, plures tibi scrupulos adversus Aristoteleos iniecerit. Hos impugnabam ardentius, reponit alter, quia propugnabas validius, etiam dum non nunquam mihi cedere videbaris. Mirarer autem, si tibi in Peripato placerent universa sine exceptione. Mutèus jam clypeos. Actoris jã partes age. Nil tibi proferam novi, addit Sophronius: tu verò sodes novum responsum redde. Duo præcipuè sunt, quæ in Peripato horreo. Alterum est, quòd in procreatione complurium formarum Peripatetici ex defectu causæ secundæ prompti quandoque recurrant ad Machinam; cùm tamen natura, quemadmodum non abundat in superfluis, ita neque deficiat in necessariis.

H

Al-

Alterum verò, quòd myſterium educti-
onis formarum , ceu imperceptibile,
non niſi admiratione proſequi debeas :
quod enim dicis , formam , ejùſque
actionem productivam recipi in ſub-
jecto pro priori naturæ requiſito, à quo
ſubjecto pro omni ſuo ſtatu exigat de-
pendere , termini ſunt, quos ego , utut
latinos , nondum intelligo. Utrumque
hoc non eſt apertiffimum, reponit alter;
malles nimirum , ut nullæ ejusmodi
formæ procrearentur de novo, ut cauſæ
ſecundæ ultra combinationes, figuráſq;
corporum nihil producerent. Quam
in rem mirabilem hypotheſin recenter
ſuppeditat Raſſiels du Vigier in tractatu
de intellectu humano * ante menſes
aliquot in lucem edito. Supponit er-
go c. 13. hic auctor, quidquid natum
eſt , aut naſcetur animalium, quidquid
ortum eſt , aut orietur plantarum ,
jam in ipſa mundi creatione eſſe pro-
creatum, vitámqne accepiffe, ut adeò
ſuc-

* *Traité de l'eſprit de l'homme , où l'on
verra la preuve de ſon exiſtence &c. à Paris.*

successu temporis nihil fiat de novo, sed se se universa duntaxat incipiant prodere, atque paulatim extendere. panspermiam fortè designari existimas? sed hæc jam est nota Philosophis. Auctor gloriæ inhiat novæ inventionis. Adamus itaque in sinu suo, bene advertens, Physicè actu gestabat corpora omnium hominum, qui successu temporis ex eo descensuri erant usque ad finem mundi. Estne nova satis inventio hæc? supponit secundò, eadem hæc minutissima corpuscula plantarum, brutorum, & hominum omnia jam conveniente anima informata fuisse ab ipso exordio mundi. Ecce! sic non opus est machina, aut ulla causa secunda.

Cætera, quæ ex abundanti hisce adjungit generosus Philosophus, quamquam huc non singulariter faciunt, quoniam tamen sunt mirabilia, sic habere. Supponit nimirum tertio; quemadmodum infans in utero matris sentit eas impressiones, quas mater in se

percipit, ita omnes hominum animas in Adamo Physicè actu contentas, participes fuisse illius tentationis, cui Adamus succubuit, atque adeo homunculos hos liberum etiam in id consensum præstitisse, cum hoc tamen discrimine, quòd Adamus, majore tum usu libertatis præditus, cæteris gravius deliquerit. Nullus, credo, sanctorum Patrum naturam originariæ labis tam clarè exposuit ad captum. Obstupuit Sophronius, illudq; solum quæsit, an ergo non Religionem Romanam profiteretur generosus Philosophus? profitetur religionem Romanam, affirmat socius, at non Theologiam; atq; in eodem nihil melius legi, quàm dum eundem hunc librum prudens judicio Ecclesiæ submittit; sic enim & sententiam Apostoli reverebitur, asserentis, per unum hominem peccatum in hunc mundum intrasse. *Rom.-5.*

Interea non dubito, quin magis credas judicio sensuum, id quod testatur, viventia quotidie de novo procreari,
præ-

præsertim cum eo in Physicis standum
esse perpetuò clament Atomistæ, quàm
huic auctori, tum omnes homines, tum
omnia viventia cætera simul cum
mundo procreata esse affirmanti. Queis
quidem effectibus hodierni Aristotelei
causas non incongruas adstruunt. Dic
cum Thomistis, ab accidentibus pro-
duci has formas, mutuùmque sume
ab Atomistis equum Ochami: *non im-
plicat*, qui propè solus tutam à Peripa-
teticis præstat factionem Atomistarum:
Nam novimus, multò crudiores bolos
Atomistas audacter devorare, quàm sit
productio substantiæ per vicariam ac-
cidentium virtutem.

Sed causam materiale extrinsecam
formarum non capis? nec ego satis
hanc capio. Quare potiùs Atomista-
rum quempiam consule, qui tibi ad
captum est explicaturus, quomodo
producantur intellectiones, & voliti-
ones: credibile enim est, eas nec cre-
ari, nec generari, sed fortè tertio ali-
quo modo produci, itidem recens for-

tasse ab Atomistis invento. Nimirum difficultates quædam, æque propè ineluctabiles æquè Atomistis, ac Peripateticis communes sunt.

Porro unus præcipuè superest Peripateticorum velut Achilles, & lapis offensionis, ad quem Atomistæ semper impegère, semper impingent. Accidentia dico Eucharistica ad mentem Sanctorum Patrum, Fidelium, & Theologorum explicanda, quantumcunque se torqueant.

Tentavit quidem non ita pridem lapidem hunc glorioso saltu superare Auctor libri Mediolani editi, cui terrificus titulus: *accidentia profligata, species instauratæ*. Est is sectator Maig-nani, & accidentia absoluta impugnans ita insurgit. Horum accidentium absolutorum nec datur causa productiva, nec destructiva: id quod ita ostendit: absolutum est id, quod potest sine alio existere, ceu subiecto. Ergo accidentia absoluta destrui non possunt. Quid mustitandum ad demonstrationem hæc meta-

metaphysicam primi generis ? ens absolutū potest seu naturaliter, seu supernaturaliter existere sine subiecto. Ergo nec produci , nec destrui potest. Enimvero , cū consequentia miserè claudicet , tantum abest , ut lapidem hunc superaverit , ut etiam turpissimè ad eum impegerit : nec multò meliora sunt cæterorum effugia. Certum autem est mihi non amplecti Philosophiam , quæ ipsas Religionis aras invadit, & sapientes super ipso divino Sacramento digladiantes committit. Quo in puncto secura ex omnium confessione est Philosophia Peripatetica ; id quod unum abunde sufficeret ad improbandum Gassendi systema. Verùm novæ Philosophiæ alterum adhuc dialogum tribuemus , Empedoclis nimirum , aliorūque affinium , tum eorum , qui Aristotelis nomine muniti ab Aristoteleis nimirum quantum discedunt , quorum prætensa jura adversus Aristoteleos cras arbitrabimur.

DIALOGUS SEXTUS.

EMPEDOCLES.

Ad finem Paulatim properabat crisis Philosophica ; & quoniam motus in fine velocior , Eugenius in disputando futurus succinctior denuo absque arbitro socium affatus , Empedoclem , inquit , excutimus hodie ; hic enim solus cum Aristotele superest.

Imo præter Empedoclem plures supersunt , ait Sophronius. Si enim quatuor elementa corporum naturalium esse principia censuit Empedocles, ex quorum videlicet varia combinatione diversa corpora naturalia resultent, ita Anaxagoras , causatus , per sola quatuor elementa non posse explicari diversitatem specificam adeò multiplicem corporum naturalium , componi dixit corpora quælibet ex particulis minimis non quidem ejusdem speciei Physicæ cum corpore composito, sed totidem proportionaliter specierum,

rum , quot specierum sunt corpora naturalia componenda , puta, lignum ex innumeris particulis , quæ etiam resolutæ sint ligneæ , & analogam naturam habeant cum ligno. Deinde opiniones veterum , statuentium unum duntaxat elementum , ex quo omnia mixta resultent , non ita sunt antiquatæ , ut non & hodie suos inveniant Patronos. Helmontius , Thaletem Milesium secutus , aquam statuit pro materia prima omnium Corporum , quos nuperrimè secutus est Chambonus primarius Archiater Joannis tertij Poloniæ Regis in suis principijs Physicis. * Existimo , inquit , cum quibusdam Philosophis , aquam principium rerum omnium esse , omniâque aquâ constare ; solem ipsum esse fontem , centrumque aquarum. Ita motus , & splendor apparens in materia , ex qua sol constat , adeo similis est au-

H 5.

ro

* *Principes Physiques rapportes à la Médecine pratique par M. Chambon &c. à Paris.*

ro sese purganti , ut Philosopho cui-
dam hic motus ac splendor solis non
aliter appareant , ac aurum est , dum
in obrusæ catino excoquitur : additque
plura suâ quidem opinione non impor-
tuna : si enim sol ipse aqueus est , levi-
or erit difficultas in cæteris. Præterea
nota sunt tria elementa Chymicorum.

Quæ quidem systemata elementaria
communi, eodémque nituntur princi-
pio : ex eo componitur quidlibet , in
quod idem resolvitur ; resolvitur au-
tem in elementa. Ergo etiam ex ele-
mentis componitur.

Nec malè meo quidem iudicio ar-
guerent , nisi hæc ipsa elementa ulte-
riùs resolvi comprobarentur ; id quod
de elementis Chymicis certis experi-
mentis constat. Et profectò systemati
Chymico ipse Auctor ejusdem aucto-
ritatem non magnam conciliat : fuit is
Theophrastus Paracelsus homo super-
stitionibus deditus , isque ingenij pa-
radoxo, ac effrenati : cùm enim Hyp-
pocrates , & Galenus diu habuissent
impe-

imperium in arte medica, Paracelsus methodum antiquam exosus discessione ab illis facta Chymiam introduxit, cuius ope per plura sæcula se vitam hominis servaturum spopondit arrogante promisso; cum mortuus sit ipse anno ætatis quadragesimo octavo, illis duobus centesimum superantibus.

Mitte Chymicos, ait Eugenius, & ita habe: sive de numero, sive de incorruptibilitate elementorum, sive de forma substantiali fit quæstio, Empedoclem sequor, quia Aristoteleum. Crisis nostra metam jam attigit. Non nisi Aristoteles superest. Quid ita? quærit alter. Empedocles Aristoteles? Est, si ita velis, quoad numerum elementorum, at non quoad universum systema, id quod Stagyrita frequentius impugnat. An non enim *l. 2. de ortu t. 45.* docet, absurdum esse, animam ex elementis constare? An non eodem *l. 2. de ortu t. 39* reprehendit Empedoclem, eò quod nullam causam assignet, cur simile generet simile,
 pu-

puta , quòd triticum semper generet triticum , & non olivam ? ubi insuper docet , causam hanc esse *naturam*. natura autem hæc , juxta Aristotelem , nec sunt elementa , nec illorum combinatio. Demum , ut alia , taceam , an non *l. 1. de ortu t. 83. & 86.* ostendit , collectionem particularum insensibilium , seu mutationem in novum statum sensibilem veram , ac Physicam missionem non esse (quam tamen tuetur) sed apparentem duntaxat ; cùm homo linceis , ut ait , oculis præditus latentes particulas ante ipsam collectionem detegeret ? unde mihi magnus eris Apollo , si Empedoclem Stagyrity in doctrina concordem , atque amicum probaveris.

Id pridem ostendit , reponit Eugenius , non jam Apollo quidam , attamen potens Mercurius , seu pacis caduceator , qui regnum Philosophiæ olim bipartitum inter duos principes inexpectatâ concordia fortunatè conjunxit. Clariùs loquor : si Empedocles

cles

cles, & Aristoteles fuere inimici, dum viverent, at post fata, Mediatore præcipuè P. Honorato Fabri, consensu unanimi discordias posuere. Et ecce ipsum instrumentum pacis! neque ingratum erit quosdam ejus articulos delibare. Timeo, ait alter, ut ne Empedocles petat concordiam, qualem petit magnesiæ lapis, nimirum ut ad ipsum immotum, & nihil cedentem Aristoteles totus deferatur. Sed audiam.

Habeat Empedocles quoad rem ipsam, elementa actu formaliter manere in mixtis; at servet Aristoteles modum loquendi, eadem non formaliter, sed virtualiter tantum, & potentia manere; neque enim manet actus eorum Physicus, & forma substantialis, quæ tamen non est, nisi respectiva. Primus articulus instrumenti hujus non placet; ait Sophronius: P Fabri Aristoteli iniquus est Mediator, qui huic non nisi modum loquendi attribuat, rem ipsam alteri. Pergamus, ait alter; neq; enī
est

est adeò definita mens Aristotelis super actuali perseverantia elementorum in mixto. Forma corporis naturalis partim est respectiva, nimirum textura, & combinatio elementorum, partim est absoluta, Aristotelea quidem secundum nomen, secundum rem est substantia subtilis, flammea, aut ætherea. Quid hoc? denuo, exclamat Sophronius, non nisi modum loquendi retinebit Aristoteles? ego animum Mediatoris hujus non capio,, qui verbo Aristoteleus, re Empedocleus est: neque enim agnoscit productionem novarum formarum. Et quid est hæc substantia adeò subtilis, ut nec cadat sub sensum? peregrina est, & fortasse sine necessitate in terram detracta ex æthere.

Articulum tertium Mediator ita complexus est; circa accidentia absoluta pars utraque de iure suo non nihil cedat, necessum est. Aristoteles manumittet complura accidentia absoluta, ut humiditatem, siccitatem, colorem, odorem, aliaque inimica paci regni
Phi-

Philosophici. Empedocles contra recipiat calorem & lucem, sub titulo accidentium absolutorum, ut civitate donata indemni tranquillitate deinceps fruantur; omnia ad arbitrium Patris Fabri? itane, insurgit alter, tot inter accidentia per longissimam præscriptionem jus civitatis indepta, Aristoteles non servabit, nisi colorem, & lucem? quàm hæc iniqua, & injusta distributio! apage cum tuo instrumento pacis; seditioni videtur ingenij, & discessionem à Peripato machinantis. Abunde mihi sufficiunt ad ejus condemnationem articuli, quos jam audivimus. Enimvero quid calor prærogativæ præ reliquis accidentibus habet? quænam hæc doctrinæ conformitas? tertius iste articulus nec Empedocli, nec Aristoteli, nec ipsis decisionibus Conciliorum satisfacit, utpote statuentium, remanere accidentia plura, quæ prius inhaferint pani, & vino: sic enim unum duntaxat accidens absolutum manet, reliqua verò huic inhaerentia, utpote modalia,

non manent , sed resultant ex nova modificatione accidentis illius absoluti. Quare ego omnino instrumentum hoc pacis subreptitium judico , atque veris Aristotelis sectatoribus invisum , nec admittendum.

Quos tu veros Aristotelis sectatores vocas ? quærit alter ; magna in hoc lis , atque contentio. Imò universè ambigitur inter Criticos antiquarios , num hæc , quæ ut Aristotelea venditantur , vera sint , an magnam partem supposititia : & hæc ipsa oblitteratis jam situ , & tempore verbis maculosa ab Appellicone cive Atheniensi Sillæ in donum sunt data , & à Tyrannione quodam Grammatico , aliisque deinceps tentabundis , & tantum non temere fuere restituta , ut adeo dubium non sit , quin germana sententia multis in locis exciderit. Atque ut eruditum Patris Fabri ratiocinium planè percipias , tres in classes ille Peripateticos tribuit. Primam Græci , alteram Arabes , tertiam Latini constituunt. Græci fuere Alexander

ander Aphrodisæus , qui primus Romæ Doctor Philosophiæ Peripateticæ à Marco Aurelio , & Lucio Vero est constitutus , Themistius , qui vixit sæculo quarto , Simplicius , qui sæculo sexto floruit ; ii que fere Ethnici. Græci verò Christiani à sæculo decimo fuere Siminnius , Psellus , Gregoras , Theodorus Gaza , & Georgius Trapezuntinus. Arabes , & Mahometani Aristotelis Philosophiam excolere ceperunt ab anno salutis 755. sub Chaliffa Almanfor , qui civitatem Bagdet in Asia condiderat ; eademque studia promoverunt , qui in imperio deinceps successerunt Chaliffa Abdalla , & Chaliffa Almamon. At præsertim in Africa exinde usque ad sæculum decimum tertium à Mohometanis Aristoteles est celebratus , interpretibus præcipuis Alpharabio , qui Aristotelis Physicam quadragies legit , Algazel , Abencini , vulgò Avicenna , & Abenroës seu Averroës , quem sæculum duodecimum tulit. Atque hi omnes genio nationis

So-

Sophistæ insignes Aristotelem nunquam græcè lectum, sed arabicè infeliciter redditum, ad somnia sua, & insanias detorserunt, nominatim, dum formas materiales substantiales absolutas & incompletas esse confingerent. Latini demum, qui sæculo duodecimo exorti sunt, iique Christiani, caruerunt græcis operibus Aristotelis; unde coacti sunt versione latina ex Arabico uti; ex quo factum, ut, quemadmodum ex prima versione Aristotelis ex græcis bonis facta fuerant arabica mala, ita ex istis fierent latina pessima, in eum tamen finem profutura, ut in Mahometanos illum ipsum Aristotelem retorquerent, quo ii mendacissimè adversus Christianos abutebantur. Falsum ergo Systema vulgare latinum, atque Aristotele indignum, quem velut à se diversum personatum proponit. At si in systemate græco appareat, adeo Empedocli similis est, ut eosdem vix inter sese dignoscas. Ita quidem Pater Fabri operosa eruditione historica instru-

Arumentum pacis Aristotelem inter atque Empedoclem legitimum esse ostendit.

Ratiocinium hoc, excipit alter, ex Chronologia petitum, non est solidissimum, quia duplici nixum fundamento admodum labili. Alterum est, Aristotelem non nisi sæculo duodecimo latinitate esse donatum; alterum, versionem illam latinam non nisi ex arabico factam. An non enim constat, Aristotelem jam sæculo sexto in Occidente innotuisse, à Severino Boëthio in latinum idioma conversum? neque certò ostendet Pater Fabri, Boëthij versionem tam celeri fato interiisse, ut ne quidem in posterorum manus inciderit. An non constat secundo, habuisse Aristotelem aliquot sectatores tempore duodecim imperatorum, plures autem sub imperio Adriani, & Antoninorum? nec vero simile est, Philosophos omnes in Latio non nisi græcè locutos fuisse. An non constat tertio, Academiam Athenis Ro-

Romam subinde attractam , atque à Carolo Magno sub finem sæculi septimi Lutetiam esse translata ? cujus præcipuè Principis cura & liberalitate exfuscitata est à somno Philosophia , atque Gymnasia omnia , etsi maximè diffidentia inter se , sub unum Aristotelis vexillum sponte convenerunt. An non constat quartò ex Rigordo in vita Philippi Augusti, año 1209. Parisijs lectos Aristotelis libros recens constantinopoli delatos , & ex græco in latinum translatos ? an non demum constat quintò ex Roberto de Monte in nova ad Sigebertum appendice , anno 1128. extitisse Venetijs Clericum, qui græcum Aristotelem latinum reddidit , & commentarijs instruxit , quamquàm alia antiquior translatio jam haberetur ? quare relatio historica Patris Fabri non est irrefragabilis , Aristotelem non nisi sæculo duodecimo latinitate donatum , tum versionem illam latinam non nisi ex Arabico factam esse.

Quam-

Quamquam vix opus sit tot tabulis, ac testimonijs mortuorum, quando ipsimet oculi nostri sunt testium loco. Est utique ad manum Aristoteles græcus, nec deest etiam post Patrem Fabri vivus interpres; patebit, tantum abesse, ut versio latina nimium à græco discedat, ut etiam in latino græcè loquentem Aristotelem non nunquam exhibeat. Dicam tibi, quod sentio, ait Eugenius; seu Aristotelem græcum, seu latinum legas, loquitur is in plerisque libris suis de materia, forma, generatione &c adeò abstractè, & per conceptus adeò universales, ut opiniones etiam contrariæ sibi firmamentum ex Aristotele vindicare videantur. Unde & ex commentarijs Græcorum non nisi forma respectiva colligitur, in certo plexu, & combinatione sensibili elementorum consistens; cùm forma absoluta non sit sensibilis.

Novi utique, reponit socius, hanc formam sensibilem Patri Fabri occasionem defectionis ab reliquis Aristoteleis dedis-

dedisse, & fateor, formam substanti-
alem absolutam non esse sensibilem
immediatè; interea tamen est radix ac-
cidentium sensibilibum. Quare si for-
mam ut sensibilem spectes, eam in
complexo qualitatuum sensibilibum con-
sistere non ibo inficias; quidquid sit,
utrùm pauculi Græci qualitates has non
absolutas, sed modales respectivas cre-
diderint, formam verò ipsam substantialem,
ut est in se, nec Stagyrta, nec Peripa-
tетиci respectivam dixerunt. Quare ve-
ro simile est, eos, qui systema latinum
ut subdiditium reiiciunt, amore potiùs
Empedoclis, quàm veritatis ad id im-
pelli, ut Aristoteli longissimæ posses-
sionis jure gaudenti, à quo palàm dis-
cedere ipsis fortè integrum non est, Em-
pedoclem succenturiarent, sed perso-
natum, & Stagyrtae palliolo tectum.
Sed scapham scapham dicamus, Ari-
stoteli Empedoclem adversum, uti per
plura sæcula, ita & hodie. Perpen-
sibus systema latinum eligimus.

At

At necdum decisa universè causa est, reponit Eugenius, utut systema latinum eligas; quandoquidem etiam in isto diversæ sectæ supersunt. Unam quidem D. Thomas cum suis format, alteram Scotistæ Joannem Duns natione Scotum sectati, Nominales tertiam; quartam constituunt ij fere, qui nullius in verba Sacramentum dixerunt, qui quidem ut plurimum Academias publicas, atque Lycea apud Teutonas animant; ut præteream illam sectam, quam olim Bachonius formaverat.

Atque ita nova deliberatio, nova electio superest. Et fortè impeditior prioribus, pergit sophronius; imprimis enim plurimum revereor Doctorem Angelicum, utpote, qui omnium maxime ad litteram, & sine detorsione videtur Aristotelem interpretatus, atque secutus. Imò vix alij plus Aristoteles debet, quem S. Doctor exulem, atque proscriptum patrocinio suo in Universitatem Parisinam induxerit. Et utinam universi ij, qui Sancti hujus Docto-

Doctōris sibi nomen hodie usurpant, æquè fideliter sequerentur, ac feliciter assequerentur S. Thomam, ac S. Thomas secutus ac assecutus est Aristotelem.

Joannes Duns Scotus, qui alteram sectam ducit, meritò Doctōris subtilis fert nomen, cujus gloriæ ex eo etiam incrementum videtur accedere, quòd admodum Juvenis tantam celebritatem, ac famam doctrinæ sibi jam comparaverit. Nam justo maturiùs tantum Virum fata inviderunt orbi literato, à quibus jam intra tricesimum tertium, & tricesimem quintum añum ætatis fuit è vivis sublatus. Cæterum Doctōr subtilis Angelico in Philosophia frequentiùs adversarium agit. uter propinquior vero? hîc ego crî eos loco præfero modestum silentium. Sed en animadversionem certò indubiam: alterutrum è contradictoriis semper est falsum. Jam verò ambo in Philosophia simul à se frequenter diversi, simul in eadem summè excelluerunt; quare vero simile non est, alterum perpetuò fal-

falsum, alterū perpetuò verum asserere. Unde illud consequitur, eum quoque nonnunquam abiturum à vero, qui fide data alterum perpetuò sequitur, alterum perpetuò repudiat. Quapropter illa demum secta præferenda videtur, quæ omnium amica, nulli⁹ ex professo serva ex oppositis ea selegerit, quæ tum ab auctoritate, tum à ratione meliùs firmata deprehenderit. Atque hac Philosophiæ veluti libertate ut plurimum Lycea, atque Academiae hodie gaudent; hanc amo. Quam enim sectam Nominalium Guilielmus Ochamus è S. Francisci Familia, natione Anglus & Scoti Discipulus olim erexerat, ea paulatim solitudine fautorum debilitata, & potentia magnorum nominum obruta ita collabitur, ut rarum invenias, qui formalitates illas, ac denominationes adversus celebrem illam regulam partis hodie tueri sustineat. In tuam concedo sententiam, ait alter; atque hanc saltem libertatem

tem, quia innocentē, Philosopho tribuo.
 At necdum controversiæ finis. Varia
 adhuc Aristoteli à Neotericis imponū-
 tur, seu quod ad libros ejusdem, seu
 quod ad modum hodiernum docendi
 in Collegijs; uti tu ipse sat noveris, &
 mihi in Gallijs toties est objectatum.
 Hæc quidem, ait Sophronius, in cra-
 stinum differemus, ab Lesqueno op-
 ponenda, vulgarium harum crimina-
 tionum buccinatore avidissimo; nul-
 lus enim dubito, quin hisce dictarijs
 sese abunde armaverit. Tum enim-
 verò Crisi nostræ Philosophicæ finem
 imponemus. Alias sectas seu secun-
 dum se spectatas, seu cum Peripatetica
 comparatas rejecimus. Restat, ut
 obiter ipsum Stagyritam in se specte-
 mus; deinde ipsum modum docendi,
 quo Peripatetici hodie utuntur, ut dic-
 tandi, disputandi &c arbitremur. Quæ
 si evolverimus universa, non cassum,
 ut quidem mihi blandior, Criseos no-
 stræ fructum tulerimus, detectam dico
 veritatem, ac certitudinem, nos non
 jam

jam temere , ac veluti turbam secutos
Peripateticos esse.

DIALOGUS SEPTIMUS.

ARISTOTELES.

A Derat dies , ad quam pro ultimo super Philosophia Dialogo erat condictum ; & Lesquenus , qui nuper non nisi propugnandi Cartesij onus sustinuerat , hodie etiam Aristotelem , ac Aristoteleos oppugnare decreverat vicem redditurus : neque enim in primo congressu totus succubuit ; quamquam Cartesium jam dimidiam partem non ex animo duntaxat , sed & ex supercilio , gestuque excussisset. Ergo ijs criminationibus , quas ex Cartelianis adversus Aristoteleos multoties hauserat , probè instructus ad Antagonistas se confert , qui eundem in primis comitatis officijs admirabantur multò , quàm nuper indulgentiorem. Mei Domini , inquit , nuper ego Cartesium , vos hodie Aristotelem propugnabitis

gnabitis; mutabimus clypeos, ut ne opinemini, Aristoteli vestro nihil obici posse.

Promptos nos habes ejusdem propugnatores, ait Sophronius, at sobrios; dum enim tuemur, spectatis omnibus optimam esse eam Philosophiam, quam hodie in publicis scholis Peripatetici tradunt, haudquaquam id agimus, ceu inficiemur, perfectiorem aliam esse possibilem; neque enim ij nos sumus, qui Philosophiam hanc ab omni nævo immunem existimemus: intuemur & nos eandem, ut humana omnia, infra culmen supremæ præstantiæ. At non ideo contemnendam censemus, quòd nævis non careat; alioquin, si hæc reprehensionis ratio semel obtineat, ut aliquid aspernemur, in quo unam aut alteram labe- culam possis detegere, enimvero nihil non erit aspernabile præter Deum.

Præoccupas in causa tibi met suspecta, ait Leiquenus; atque ego in anticipiti me video versari; neque enim hono-

honorifica sunt Peripato, quæ eidem obijciunt Philosophi politiores, id est, Recentiores. Edic fidenter, urget Sophronius; vix enim totidem obiectabis, quin fortè plura ipsimet jam intellexerimus. Incipe. Quid dicam? quærit Lesquenus: miseret me multum græculi Stagyrity, vani pædotribæ, obscurisque atque inanibus fabulis mundo litterato illudentis. Magis verò me miseret eorum, qui eidem se mancipant. Profectò Dominis Cartesianis ad jocos familiares aliud argumentum vix servit, nisi vestræ formæ substantiales, accidentia realia, & alij hypocentauri. Verum id pace vestra. Imò, reponit Eugenius, formæ substantiales & accidentia absoluta non modò sunt Cartesianis argumentum jocosum familiarium, sed phrasi paulum immutata plus dico: joci Cartesianis familiares etiam sunt argumenti locò adversus formas substantiales, aliæque Peripati placita; idque perquam sapienter; neque enim exiguum vim

habet explosio argumenti adversi, id quod exinde dimidiam partem fit levius. Unde quemadmodum primum Cartesianorum principium est, de omnibus esse dubitandum, ita non dubito, quin proximum huic illud sit, fortè à Democrito mutuatum, omnia aliarum sectarum dogmata esse deridenda.

Cæterum dum Aristotelem pædōtribam nominas, vereor, ut eum noveris: neque enim contempserit leviter, qui Aristotelem noverit hominem militem, aulæ regiæ pullum domesticum, & Politicæ artibus ad omnium Cartesianorum invidiam instructum, qui priusquam ad Philosophiam animum addiceret, comessabundus fortunas suas decoxit, non sanè exiguas; cū natus esset Nicomacho primario Archiatro regis Amyntæ Avi Magni Alexandri. Atque hos politissimos mores geniūque liberalem neque in pertractandis Philosophiæ severioribus studijs posuit, secus, atque Cartesius vester

vester, homo tetricus admodum, ac melancholicus: quamquàm & ipse subinde septentrionalem quamdam aulam secutus sit. Porro eundem Stagyritam fortuna, id quod aulis familiare, subinde destituit; quando favore Alexandri per suspicionem conjurationis cum Callisthene amico suo dejectus aulâ excessit, & tum demum Athenis celeberrimo illo Lyceo aperto universæ Græciæ admirationem in se se convertit, donec à quodam sacrificulo Cereris atheismi accusatus, Calcidem se se recipere metu coactus est, ubi subinde propter Euripum deambulans cum desperabundis motibus ex lapsu fortunæ non redituræ succumberet, ipsam, fluctibusque Euripi prædam se dedit. atque ex hisce collige, num meritò Aristotelem pædotribam vocites.

Aristotelem cum Cartesio, aulicum cum aulico comparas, pergit Lesquen. At quàm multiplex inter utriusque libros diversitas! atque si de sola claritate, prima scriptoris dote, quæ-

ramus, tanta in hoc fuit claritas, quanta in illo obscuritas. Profectò Ecclesiæ Romanæ non honorificentissimum est, id quod eidem obiicit Samuel Werenfels Basileensis, * eam nimirum ideo in scholis suis affectare Philosophiæ Aristoteleæ obscuritatem, ut eadem errores suos, ut ait, obtegeret. Id quidem scoma est hominis heterodoxi; verumtamen ipsimet fateamini, necessum est, tot in Aristotelis Acroamaticis sæpe videri latere mysteria, quot apices legitis. Novi veterem dicam, respondet Sophronius. In Physicis obscuritatem Aristoteli obijcitis. Sed num ideo universè aspernabilis, qui in Ethicis regnat sine competitore? at in ipsis Physicis, an non libri ejus exoterici sunt clari abunde? Cæterum cujuscunq; hujus obscuritatis fons duplex fere esse videtur; alter oscitatio interpretum, qui in latina versione nonnunquam græcè loquuntur; alter fons

* *Dissert. de Logomachijs eruditorum A.*
1702.

fons est ipsa brevitās. qua in re audi
 Marcum Antonium Zimaram in *l. pro-
 blematum problem.* 10. ubi ad quæsitum,
 cur Aristoteles in rebus difficilibus mi-
 ra utatur brevitāte, ita divinando re-
 spondet: An, quia mos sapientum est,
 verba onerare sententiis? An, quia, ut
 obscurus fiat, quatenus ingenia rudia
 deterreat ab operum suorum lectione?
 an quia in re difficili prolixus sermo
 de veritate suspectus redditur, quando-
 quidem veritas consistit in paucis? An
 quia, ut sapiēti videtur, in multiloquio
 plerumque contingit delinquere? ita
 Zimara. Ex quib⁹ id, quod placuerit, re-
 sponsum eliges. Cæterum non moror
 censuram Samuelis Werenfels super
 Ecclesia Romana; si enim Ecclesia ad
 obtegendos prætensores errores obscuri-
 tatem amat, rationem is afferre debe-
 ret, cur ergo tam clarè loquatur Ec-
 clesia in tot libris polemicis? an non
 major longè obscuritas est in hac du-
 plici vocula *spiritus interior*, in qua uni-
 versa regula consistit, ad quam Prote-

stantes verum sacrae paginae sensum metiri nequicquam nituntur, quàm in universis Ecclesiae Romanae Sanctionibus? Unde fortassè illud denique verosimilius, à Cartesianis ea promiscuè ut obscura traduci, quæ in Methodo, Meditationibus, aliisque Cartesii operibus nuspiam explicata inveniunt.

Cæterum, quæ in quibusdam Aristotelis libris obscuriora videntur, elucescunt in exotericis passim explanata. Non est dubium, premit Lesquenus; sunt quædam in Aristotele nimis quàm vera, ut bellè ostendit *Logica, seu Ars cogitandi* 3. part. 618. ut dum gloria-
tur magniloquus Græculus inventione principiorum corporis naturalis, & in antiquiores invehitur ceu bardos, & rusticos, quòd eos latuerit, privationem corporis naturalis principium esse. Quis autem non videt, id ipsum, quod nobis proponit velut ingens mysterium, quòdque ad suam usque ætatem mundum latuerit, ne quidem posse à quoquam ignorari? quis enim ignorat

norat , materiam , ex qua formanda
 fit tabula , prius tabulam non esse de-
 bere ? quis autem id unquam quæsit ,
 dum in detegenda naturæ principia in-
 cumberet ? An non id omnes suppo-
 nunt ut evidens , rem , antequam fiat ,
 non esse debere ? profectò artifex ille
 statuarius indigeret helleboro , qui ty-
 ronem instructurus , qua ratione statua
 esset formanda , pro instructionis suæ
 fundamento primam hanc lectionem
 proponeret : amice , primum , quod te
 scire oportet , illud est , ad statuam for-
 mandam marmor esse seligendum ,
 quod nondum sit ipsa hæc statua , quam
 fingere tibi proponis. Fateor equi-
 dem , Cartesianos nondum invenisse
 demonstrationem adeò claram , ac cer-
 tam , atque hæc est. Neque tamen
 illud hîc assero , quasi in libris Aristo-
 teleis nihil sit sobrium , dignumque
 lectu , præsertim in ijs , ubi , plagiarij
 infamiâ devorata in Phycicæ suæ vireta
 integrarum sæpe paginarum fluentia ex
 Hypo-

Hypocrate derivavit, quin fontem indicaret.

Hæc enimvero ingeniosa reflexio dignissima est Auctore famosæ illius *Artis cogitandi* ; excipit Sophronius. Ut nimirum haberet, ex quo Aristotelem more suo impeteret, eumque, uti solet, ludum faceret, prudens duo dissimulat : alterum est ; privationem Aristoteli principium esse corporis naturalis *in fieri* duntaxat, ut loquimur, non verò *in facto esse*. Alterum est, & priori affine, Aristotelem, utpote subtilissimum formalistam, frequentius cum veteribus non propter realitatem, seu rem realiter sumptam, sed propter formalitatem, seu conceptum mutationis litigare. Hæc, inquam, hic scriptor prudens dissimulat ; secus enim, si ea ignorasset, doceri poterat à Francisco Piccolomineo Peripatetico insigni in Patavina universitate c. 12. *de placitis veterum Philosophorum*. Ubi ita docet : frequentius Platonis, vetustiorumque sententias insectatur Aristot-

ristoteles, nonnunquam quia revera ab
ijs dissentit, sæpe verò, quia malè do-
cent, vocibus utuntur minùs propri-
js adeò, ut alijs occasionem er-
randi præbere valeant. Nimirum
quando non de rebus, sed de concepti-
bus quæstio est. Cæterùm si Aristote-
les plagiarius, quòd Hypocratis dicta
producens Hypocratem taceat, da so-
des librum, qui repetundarum reus
non sit.

Præclarè in rem meam, pergit Lesque-
nus, Aristoteles subtilissimus est for-
malista; & sectatores ejusdem nugis
hiscæ non contenti spinis argutiarum,
aut laqueis quæstionum malè dediti non
aliud, quàm subtili quodam quæstio-
num filo texunt eas, & retexunt, ut lo-
quitur Lipsius *in præfat. libri de const.*
hærent in verbis, aut captiunculis, nec
nisi in parergis Philosophiæ versantur.
Adeò operosè nihil agunt. Obiurga-
tioni huic aliàs jam responsum est, ait
Eugenius. Excedit fortè non nemo
in metaphysica speculatione. Cæte-
rum

rūm iniquus es , si omnes quæstiones subtiliores , & abstractiones hinc amandandas existimes ; cū quædam earum serviant ad formandum acuendūque Juvenis ingenium , ut ne cæcutiat in materijs multò majoris momenti , puta in demonstrationibus mathematicis , in tractanda Theologia contemplatrice , ad quam Philosophia nostra maximopere conducit , & fortasse etiam in perficiendis negotijs politicis.

Unde autem Copia major , quàm optaremus , inanium quæstionum in scholas invec̃ta ? ubi in cursu verbum quoddam disputanti fortè excidit , statim alius , quæ libido corrigendi est , id refellit. Auctor contrà , ne silentio errorem confiteri videatur , tueri id incipit , quod imprudenti exciderat , itaq; divisa in partes affectantium Philosophorum republica , quæstio fit , quod evagatio cogitationis fuit. His tamen insuper habitis auctor sibi sum , antiquos speculativis ejusmodi quæstionibus longè majus pretium , quàm nos
posu-

posuisse. Quibus non animis sub Ludovico Undecimo Franciæ Rege à Scotto adversus Nominales universale à parte rei propugnatum est ? quæ ipsa una est illarum quæstionum, quas in joculare proverbium ludibundi hodie trahitis. Nimirum cum gustus vester in nauseandis Philosophiæ, usu tam diuturno jam approbatæ, ferculis sit adeò delicatus, an non id indiciū est, defectū non tam cibi, quā stomachi esse ?

Quin imò, instat Lesquenus, vos ipsi ab antiquitate fœdum desciscitis. Non jam Aristoteles in Collegiis prælegitur, ut olim factitatum ; sed quisque auditoribus suis propinat turbidos, atque insipidos Philosophiæ inconditæ latices. Unde meritò auctor quidam *Dialogorum super scientiis* * censuit, ex decem millibus Professorum, bene notate numerum, ex decem millibus Professorum, qui sunt in Europa, quique scripta methodo suâ prælegunt, fortasse vix decem numerandos, qui id mun-

ris

* *Entretiens sur les sciences &c.*

ris pro dignitate sustineant. Et pergit :
estne possibile, ut Juvenes hi Professo-
res maturè meditentur, atque exami-
nent universa, quæ ut Doctores tradunt
discipulis ? tradunt opiniones malè
conceptas, malè digestas, malè ex-
plicatas; cùm consultiùs utique proba-
tum quemdam Auctorem prælegerent;
atque adeò meliùs agerent interpre-
tem quàm Magistrum.

Plura opponere parantem interpellat
Eugenius : satis est, inquit, dictorio-
rum : copià nos oneras facundus Anti-
stagyrita. Atque ad primum quidem
commoda nobis purgatio non deest;
verùm ad reprehensionem alteram pla-
nè obmutescemus.

Exigis ergo, ut contextum Aristote-
lis Magistri Peripatetici explicent, nulla
nova quæstione excitata. Verùm ni-
hil ingratius Discipulis, nihil aptius ad
ad avocandos Adolescentum animos à
Philosophiæ studiis sponte sua severi-
oribus, quàm isthæc docendi ratio.
Deinde, quid vos clamatis frequentius,
quàm nos unius hominis Philosophi

mancipia esse ? profectò , dum modò nimiam servitutem, modò nimiam libertatem obiicitis , magno argumento sit, nos in utraque esse moderatos. Præterquam, quòd multis Aristotelis libris ævo absumptis quædam quæstiones aliunde petendæ sint. Verùm hæc dica, quam nobis impingis , levior est.

Sed auctor ille Dialogorum, qui non Peripateticos duntaxat , sed universos aggreditur , est irrefragabilis. Et quàm clarè se se explicat ! damnum foret , si à vero abluderet. Ponit decem millia Professorum in Europa, numerum nimirum certum pro incerto. Sed credo , nec plures dari , nec pauciores : Neque enim est inopinabile , auctorem multò accuratissimum calculum eorum iniisse per universam Europam. Ex his vix decem potuit numerare, qui Philosophiam proprio Marte compositam cum dignitate tradere valeant. Jam verò hos decem selectos in Francia universos numeravit ; in quo puncto ausim jurare , me assequi mentem Auctoris.

In reliquis ergo Europæ Provinciis universe omnes , nullo dempto , ad id inepti sunt. An bene instituo calculum? optimè , reponit Lesquenus, prodis te Arithmeticæ non imperitum. Sed ita habe, Lesquene, perguit ille : putásne, me contradicturum? neque id quidem præsumpserim. Adoro decretoriam isthanc sententiam : non enim vox hæc hominem sonat ; & credo, auctorem vel habuisse cognitionem comprehensivam Europæ , vel revelatione divina tam peregrinam veritatem addidicisse.

Cæterum, si quidem opponeres, non universos Professores admodum idoneos esse ad Philosophiam proprio Marte tradendam , atque adeò fortè præstare , ut unus idémque auctor universe prælegeretur, non forem elinguis: dicerem enim primò , neminem , nisi aut ingenio hebetem , aut obloquendi studio occupatum quidquam cunctantiùs damnaturum , quàm quod Legislatoribus ingratum, subditis molestum, & tamen usitatissimum videt. Cùm id
ad-

adversus tot adversarios uno ineluctabilis necessitatis scuto perstare valeat. Constat autem, non semel à Præfidi-
bus scholarum tentatum esse, ut cer-
tus auctor prælegeretur; tum haud pau-
lò difficilior esse non oculis tantùm,
atque memoria, prælegendo alienum
auctorem, sed ingenio, commentando
propria scripta, Philosophum esse. Di-
cerem secundò, prælectiones illas, ubi
Auctoris cujusdam placita auribus, non
calamis committuntur, sicut in con-
viviis crustularia simulacra, aut can-
dentia dulciaria non tam ad alimoniam
esse, quàm ad pompam. Dicerem ter-
tiò, non eò ipso, quòd liber aliquis per
se lucubrationibus tuis potior sit, ubi-
que, & unicuique potiozem esse; esse au-
tem sapientis agricolæ non tam opti-
ma serere, quàm sementem ex ingenio
humis deligere. Dicerem demum,
neminem rariùs errare, quàm integram
artificum nationem in ijs, quæ arte
sua continentur, utpote quorum præ
omnibus habent & scientiam, & peri-
tiam

tiam, & meditationem; cùm tamen omnis error ex alicujus harum trium defectu nascatur.

Nullam reprehensionem adhuc meliùs diluisti, ait Lesquenus, quàm hanc fastidiosi exactoris excellentiæ, quæ te ad refellendum elinguem reddidit. Atque hisce jam acquiescamus; quamquàm non deessent alia adhuc vobis obiicienda, præsertim ex *Arte cogitandi*; sed quoniam hæc vobis minùs arridet, supersedebo. Quin dicas fidenter, urget Sophronius; non potest non esse ingeniosum, quidquid *Ars hæc cogitandi* invenit. Si ita rogatis, pergit alter; *Ars cogitandi* vestræ disputandi methodo ita illudit p. 3. c. 19. Alter disputantium, inquit, ad solem ortivum, alter ad occiduum pergit. Deferitur propositum, & latera cum voce intenduntur in prosecutione pergeri. Ad exitum horæ tantæ tempestatis nescies demum, de quo sit questio. Alter imum occupat, summum alter, tertio latus invadente. Alter

cer-

certam voculam, aut similitudinem premet, alter nec audiet amplius, nec intelliget id, quod opponitur, atque tantopere ab idea concepta abripitur, ut illi soli, non verò tibi attendat. Sunt, qui infirmitatis suæ conscii omnia tuta timēt, reiiciunt universa, disputationem ab ipso exordio confundunt, aut certè in medio disputandi ardore obstinato silentio arrogantem contemptionem, aut insulsè modestam fugam contentionis affectant: dum id malè adversarium habeat, non jam attendunt, quantum se se explicent. Alius dinumerat verba sua, ponderatque rationum loco. Hunc non juvat nisi vigor stentoriæ vocis, atque pulmonum. Sunt, qui adversus se ipsos concludant. Alij præfationibus, & cassis digressionibus circumstantes fatigant, & stupore obtundunt. Sunt demum, qui æmulos iniuriis onerant, quò se se à congressu cum validiore adversario liberos præstent. Ecce ordinaria disputantium vitia. Ex quo illud de-

demum auctor concludit, non nisi in extrema necessitate, & circū spectissima moderatione disputationi locum concedendum esse.

Floreat *Ars cogitandi*! exclamat Eugenius. Vel una hæc descriptio disputantium probat festivissimum Auctoris ingenium, nihil unquam audivi Amænius. Quapropter Cartesiani parcent, credo, disputationi, vel non nisi rarissimè hanc adhibebunt, velut ad convivium tibias. Sufficiet ijs Meditationes sui Auctoris meditari, absque disputationum ambagibus. Et inofficiosum foret pressum formæ Syllogisticæ rigorem ab ijs exigere, cujus usum non habent. Cæterum Auctor *Artis cogitandi* utique non universè disputationem proscribet. Quis enim ignorat, quantas vires addat adversarius adversario seu in agone, seu in palæstra, seu in bello? belluas ipsas validiores facit ad cursum contentio. Unde, si disputationem tollas, Philosophiam non tam emendas, quàm hebe-

tas. Tu ipse, Lesquene, cur disputas mecum, siquidem id nihil servit ad evolvendam, sed involvendam veritatem? nimirum, quidquid in eo labis est, non disputationis, sed disputantium est; quando nihil tam sincerum est, quod non abusibus pateat. Perge porro, & reliquam telam objectionum tuarum pertexe. Jam peroratum est, ait alter; apparet, non jam ad examinandam, sed confirmandam Philosophiam Peripateticam vos convenisse.

Ignoras itaque propositum nostrum? ait Eugenius: id tibi aperio brevissima epitome. Deliberatum nobis fuit celebriores hodie Philosophiæ sectas, saltem quod ad præcipua scrutari. Quem in finem Sophronius Britanniam & Belgium, ego Gallias lustravi, terras hodie scientijs cultissimas, ut ibidem circa diversas sectas sapientum arbitrium venaremur. Porro domum reduces crisin super Philosophia per septem Dialogos instituimus hoc ordine. Primum quæsimus, an u-

ni-

niversè daretur ulla scientia, adeoque Philosophia ? reviviscit enim hodie Pyrrhonismus magnis incrementis : & tuos Cartesianos non injuriâ magnam partem scepticos dixerim. At scepticos hâc naturæ, Deoque injurios invenimus, velut deceptor universi generis humani. Stabilita ergo Philosophiæ cujusdam possibilitate in Dialogo secundo in originem Philosophiæ inquisitum, & detecta primæ ejusdem incunabula in antiquissimis sectis, puta Pythagoræ, & qui nihil fere ab hoc differt, Platonis. Sed simul ostensum, Platonem Ecclesiæ eò revera magis inimicum, quò magis eidem amicus apparet. Exemplum funestum Origenes esto. Tertium Dialogum Atheum dicere placuit ; Atheorum enim secta nullum adhuc agnoscit Auctorem, qui eam veram esse credidisset : quantumvis enim invenias hodie Atheos professo voce, vita, voluntate, at nullum intellectu. Plures, ut Deum tollant, Deum profitentur, at nihil diversum à mun-

mundo. Alij in Dei propugnatio-
 nem obijciunt tenuissimas ideas, quas
 diceret munimentum sine fossa, sine
 vallo, credo, ut esset expugnatu faci-
 lius. Quartum te Antagonistâ, ut
 nôsti, Cartesianis impendimus. Nunc
 etiam te judicem volo, an jure tam
 arrogante supercilio Stagyritam asper-
 nemini. Occupâstis me tunc, ait Les-
 quenus; complures mihi porro ratio-
 nes pro Cartesio occurrerunt; nec du-
 bito, quin alijs Cartesianis adhuc plu-
 res occurrerent. Nihil id novi, ait
 Sophronius; vel unus Cartesianus
 nec sexcentos Peripateticos timet, id
 quod ipsimet Cartesiani de semet faten-
 tu, ut ne de veritate hac possis dubita-
 re. Quintus Dialogus Gassendum ar-
 bitratus est, qui utut in pluribus Car-
 tesio modestior, internecinum tamen
 in omnibus Aristoteli bellum indixit.
 At Aristoteles non est allucinatus in
 omnibus. Et vel sola accidentia in
 Eucharistia, & quies terræ ex sacris pa-
 ginis stabilita efficacissimè profligant

Gassendi hypothesein. In sexto Empe-
doclem expendimus, non jam, ut o-
lim, ceu Aristotelis inimicum profes-
sum, sed ad genium sæculi nostri ami-
cum personatum; quam larvam eidem
Honoratus Fabri imposuit. At nimi-
ùm notoria fuit eorum simultas in vita,
quàm ut tam leviter jungi se sinant post
fata. Quare non placet alterum re,
alterum verbo tueri. Omnibus ergo,
quì quidem hodie vigeant, modulo
nostro examinatis Aristoteles, ac Peri-
patetici supersunt, quos modò impu-
gnas. Et Quoniam ipse intelligis, in
Philosophia eorum aliqua mereri lau-
dem, alia certè excusationem, repre-
hensionem nulla, ex adversario suffra-
gatores eorum te volo. Non admo-
dum ab assensu abhorruit bonus ho-
mo; sed ad evitandam levitatis, & in-
constantiae notam, maturiore scruti-
nio ad id opus esse causatus, tum
quidem clausit
dialogum.

THESES

EX UNIVERSA PHILOSOPHIA.

1. **D**ATUR scientia Logica propriè dicta; hæc est simpliciter speculativa. 2. Objectum ejus sunt cogitationes constructæ per præcepta artis Logicæ; ex quibus sola demonstratio est objectum attributionis. 3. Datur & ars Logica à scientia realiter distincta; quæ ars est simpliciter practica. 4. Objectum ejus materiale est intellectus; formale cogitationes constructæ per præcepta ejusdem artis Logicæ; ex quibus sola demonstratio formalis in intellectum introducenda est objectum attributionis. 5. Utraque ad alias scientias, etiam partiales, acquirendas est simpliciter necessaria. 6. Moraliter verò ad extirpandas ex intellectu ideas erroneas, ac præjudicia infantiae, principiis Ethicæ opposita. 7. Specie differunt, quæ in entitate plus differunt, quàm ex sola distinctione reali. 8. Voces humanæ articulatæ significant ad placitum. 9. Datur materia prima in corpore naturali. 10. Hæc est ingenerabilis, & incorruptibilis generatione, & corruptione propriè dictis. 11. Non consistit in atomis, neque elementis peripateticis
neque

neque chymicis. 12. Sed est substantia incompleta ad mentem Aristotelis. 13. Datur in homine anima rationalis, in bruto sensitiva, in plantis vegetativa, & in aliquibus mixtis inanimatis forma substantialis absoluta. 14. Datur natura, quæ est principium motus, & quietis ejus, in quo est primo & per se. 15. Chrysopeia moraliter, non tamen Physicè est impossibilis. 16. Causa in genere est principium ex intrinseca virtute determinans ad esse aliquid de se insufficiente ad existendum. 17. Datur in rebus creatis virtus verè productiva alicuius effectus. 18. Virtus hæc præter fecunditatem involvit præcontinentiam formalem, vel eminentialem perfectionum effectus. 19. Unde accidens non potest esse causa adæquata substantiæ. 20. Potest tamen esse causa instrumentalis & inadæquata etiam respectu substantiæ. 21. Accidens potest produci ad extra tam ab accidente, quam à substantia. 22. probabilius est, quod astra influant in corpora sublunaria; non tamen possunt agere, saltem directè, in animam rationalem; atque adeò tantum inclinant, non necessitant voluntatem. 23. Non repugnat potentia obediencialis quodlibetica. 24. Datur causa materialis extrinseca. 25. Existencia causæ increatæ demonstratur argumento Physico à posteriori. 26. Etiam dato aliquo processu in infinitum. 27. Hæc concurrunt

currit immediate ad omnes effectus creatu-
 rarum. 28. Determinat etiam ad indivi-
 duationem effectus. 29. Non tamen Phy-
 sicè prædeterminat ad speciem. 30. Gene-
 ratio substantialis est mutatio totius in totum
 nullo sensibili remanente, ut subiecto eo-
 dem. 31. In corruptione substantiali non
 datur resolutio usque ad materiam primam.
 32. Quantitas est accidens distinctum à ma-
 teria, & aliis rebus quantis. 33. Anima est
 actus primus corporis organici potentiâ vi-
 tam habentis. 34. Unica datur in eodem
 vivente. 35. Non datur successio anima-
 rum in generatione animalis. 36. Partes
 solidæ viventis, ut ossa, ungues, capilli,
 vivunt. 37. Non autem partes fluidæ, ut
 sanguis. 38. Anima rationalis est spiritua-
 lis, immortalis, indivisibilis, & libera. 39.
 In perfectione substantiali omnes animæ ra-
 tionales sunt defacto æquales. 40. Habi-
 tus intellectus non distinguuntur à specie-
 bus intellectualibus. 41. Obiectum visus
 proprium est color & lux. 42. Quæ sunt
 entitates absolutæ à substantia distinctæ. 43.
 Visio fit in tunica retina. 44. Cælum est
 compositum ex materia, & forma non vi-
 vente. 45. Est solidum quoad firmamen-
 tum, liquidum quoad orbes planetarios.
 46. Gradus Metaphysici non distinguuntur,
 nisi formaliter. 47. Unitas formalis uni-
 versalis non habetur, nisi per cognitionem
 abstrac-

abstractivam. 48. Manet universale in praedicatione. 49. Veritas formalis tam contingens, quàm necessaria involvit statum obiecti, ut partem. 50 De futuris contingentibus datur determinata veritas, cuius verificativum est status obiecti.

Ad maiorem Dei Gloriam.

Spreng, Jakob

Crisis philosophica super hodierna philosophia

Friburgum Brisgoviae 1715

Diss. 133

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10839841-3

VD18 15179834-001